

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
15/2023
29. júl 2023

Cena 1,- €

Ludo Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Niektor hovorí, že na Slovensku zúri kultúrna vojna. Ak nie vojna, tak stret názorov. Slovenská spoločnosť je rozdelená. Jedna skupina zastáva tradičný konzervatívny spôsob života, druhá – progresívna – tvrdí o sebe, že je moderná a je budúcnosťou. Prejavuje sa to i v preferenciách politických strán. Aj voličstvo ukazuje polarizáciu.

Bratislava patrila predposledný júnový víkend dvom pochodom. Stretli sa na nich tisíce ľudí z celého Slovenska. Prítom obe podujatia boli voči sebe protestom, opozíciou. Na tzv. Dúhovom pride pochode žiadali homosexuálne orientovaní občania a zástupcovia iných, pre bežných Slovákov doslova neznámych a nepochopiteľných sexuálnych menšín rovnaké práva, ako majú ostatní občania Slovenskej republiky. Išlo im najmä o registrované partnerstvá. Pochod už tradične podporila prezidentka Zuzana Čaputová a osobne sa na ňom zúčastnili dve ministerky úradníckej vlády: ministerka kultúry Silvia Hroncová a ministerka sociálnych vecí a rodiny Soňa Gaborčáková. Prívrženci sexuálnych menších sa stretli na Námestí Slobody. Organizátori pripravili tento pochod formou festivalu. Otázka je, odkiaľ na to vzali nemalé finančné prostriedky.

V susedstve na Jakubovom námestí za viditeľne menšie peniaze, ale porovnateľnú účasť sa stretli podporovatelia tradičnej rodiny. Národný pochod Hrdí na rodinu podporil bývalý minister sociálnych vecí a rodiny Milan Krajniak a predseda Slovenskej národnej strany Andrej Danko. Ich poslanstvo bolo zrejme: ochrana tradičnej rodiny zlozenej z muža a ženy, ktorí dokážu splodiť dieťa. Oba pochody sa uskutočnili bez incidentov, čo zabezpečili aj zvýšené počty policajtov v uliciach hlavného mesta. Tak či tak aj tieto pochody ukázali, že skutočne prežívame konflikt základných ideí, ako smerovať náš život. Či sa stať súčasťou globalizačných hnutí, alebo zotrvať na pozíciách slobodnej spoločnosti s národným rozmerom a kresťanským pilierom.

Matica slovenská má v tom jasno. Vznikli sme na tisíce výročie príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda. Tento rok Matica oslavuje svoje 160. výročie vzniku a počas týchto dlhých rokov sa svojmu ideovému ukotveniu nikdy nespreneverila. Mimochodom, na výročie svojho založenia 3. až 6. augusta organizuje tiež oslavy. Nie v Bratislave, ale v Martine. A všetkých vás pozýva. Príďte.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R-2023015

ISSN 0862-8823
15
770862 882007

JUBILEUM SLOVENČINY

Fotografia: archiv SNN

Minister Šimko prekážal progresívcom

str. 5

Sochár A. Gábrik exkluzívne pre SNN

str. 6

Nezabúdame na našu zvrchovanosť

str. 7

TRI OTÁZKY PRE: Miroslava HOLEČKA, predsedu Prezídia Matice slovenskej

Súsošie svätých odhalia na Bratislavskom hrade

• **Pätnásteho septembra na Bratislavskom hrade odhalia súsošie Svätí Cyril, Metod a Gorazd. Osadenie už vyvoláva kontroverzné reakcie. Ako to vnímate?**

Nedá sa to inak vnímať len ako absencia historického poznania a absolútna vlastenecká prázdnota kontroverzných kritikov.

• **Kedy sa zrodila táto nevšedná idea?**

Súsošie som plánoval na rok 2013 pri blížiacom sa 1150. výročí príchodu sv. Cyrila a Metoda k našim predkom Slovenom. Vtedy mi skrsla idea postavenia dôstojného pamätného monumentu – im i Gorazdovi, ich hlavnému slovenskému spolutvorcovi diela, ktorým sa starí

Slováci etablovali na kultúrnej mape Európy. Dvadsiateho júla 2009 som listom oslovil primátora Bratislavy A. Ďurkovského. V liste je o. i.: „Blíži sa rok 2013, keď si celá naša vlasť bude rôznymi aktivitami pripomínať 1150. jubileum príchodu solúnskych vierozvestov na naše slovenské územie. Obraciam sa na Vás s návrhom trojsúsošia, ktoré by toto významné jubileum pripomínalo súčasným i budúcim generáciám Slovenska. Spoločnosť svätého Gorazda (SSG) navrhuje pre osadenie monumentu lokalitu pri základoch staroslovenskej baziliky Bratislavského hradu.“

• **Vaše úsilie narážalo na rôzne prekážky, ako ste svoj zámer napokon zavŕšili?**

Som rád, že pri prvopočiatoch projektu stála aj Matica slovenská, ktorú sme pre jeho náročnosť, najmä ekonomickú, v roku 2012 oslovili. Verejná anonymná súťaž s dvadsiatimi štyrmi autormi sa skončila víťazstvom akad. sochára Antona Gábrika. Matica zavŕšila prvú dôležitú etapu realizácie projektu. Keďže sa z rôznych, nielen finančných dôvodov súsošie v roku 2013 nezrealizovalo, pred terajším 1160. výročím sa projektu ujali Mons. F. Rábek, predseda Rady KBS, a prezident Nadácie Pro Patria A. Hrnko. Finančne na realizáciu prispeli okrem menovaných predseda NR SR B. Kollár a Nadácia Jána Korca. Treba ďakovať všetkým, ktorí sa oň zaslúžili – od M. Tkáča až po spomenutých aktérov.

Marián GEŠPER – Foto: SNN

V SNN 16/2023
SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín č. 16 vyjde 12. augusta 2023
■ Renesančná perla Šariša fintický kaštieľ prechádza komplexnou rekonštrukciou
■ Pred štvrtstoročím vznikla Aleja historických osobností Gemera-Malohontu

Po páde vlády sa zo štátneho rozpočtu stal trhací kalendár Najprv sľuby a teraz príkra skutočnosť

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Správa, ktorá nikoho nepoteší – štátny rozpočet je vydrancovaný a nie je schopný pokryť to, čo predchádzajúce vlády samosprávam nasľubovali. Pritom „situácia samospráv je natoľko alarmujúca, že ak nebude prijatý celý komplex opatrení vrátane kompenzácie zvýšených nákladov na energie, hrozí počas jesene ich postupný kolaps“.

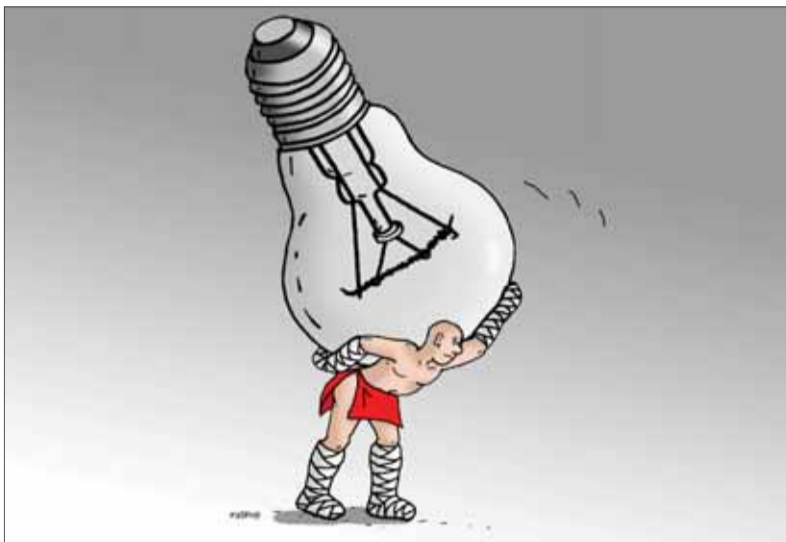
Citát z úvodu je výrok experta na chod samospráv a dlhoročného bývalého hovorca Združenia miest a obcí Slovenska Michala Kaliňáka. Dve tranže po 54 miliónoch eur na kompenzáciu zvýšených energetických nákladov, ktoré mali samosprávy dohodnuté ešte s bývalou vládou, ale kabinet Ľudovíta Ódora ich zatiaľ neodsúhlasil, sú podľa Kaliňáka len akousi prvou pomocou. A zrejme zostanú iba sľubom, lebo zo štátneho rozpočtu sa po páde vlády v decembri 2022 stal trhací kalendár a studňa na preplácanie populistických návrhov nezodpovedných politikov bývalej koalície vyschla!

■ SYSTÉMOVÝ PROBLÉM

Ako sa ukazuje, ani tých 108 miliónov, ktoré teraz prezidentkou poverená vláda intenzívne hľadá, v podstate nič nevyrieši. „Samosprávy budú do konca roka kolabovať a budú padať ako hrušky na záhrade,“ pripomenul Michal Kaliňák. Už dnes majú podľa neho v menších obciach problémy zaplatiť mzdy a odvody zamestnancom, niektorí starostovia sú radšej práceneschopní, aby svojej obci ušetrili peniaze. Problémy podľa neho spôsobilo nekompetentné rozhodovanie vlád Igora Matoviča a Eduarda Hegera, ktoré obciam znížili príjmy a súčasne im uložili nové povinnosti bez zodpovedajúceho finančného krytia. „Za minulý rok sú samosprávy celkovo v strate 250 miliónov eur, a ak sa tento rok už nič nezmení, na konci roka budú v čistej strate 320 miliónov eur,“ upozornil expert.

■ VLÁDA ZAVÁDZA

Michal Kaliňák odmietol argumentáciu vlády Ľudovíta Ódora, ktorá chce v rámci možností rozpočtu samosprávam pomôcť, ale tvrdí, že požadovanú čiastku 108 miliónov eur na kompenzácie aktuálne uvoľniť nevie. „Vláda má vo svojej vlastnej rezerve takmer päť miliárd eur. Takže dať sto miliónov je veľké za-

nedbateľné nič,“ vyhlásil. V tejto súvislosti je zaujímavý málo spomínaný fakt, že aj keď štátny rozpočet rátať s výdavkami na obranu vo výške 1,7 desiatiny percenta, už dávno tieto náklady presiahli dve percentá a Slovensko sa tak stalo potichu európskym lídrom vo financovaní zbrojenia. Ale to je iný článok.

■ PARLAMENTNÉ DIVADLO

Mimoriadna schôdza Národnej rady Slovenskej republiky ku kompenzáciám pre mestá, obce a vyššie územné celky sa mala uskutočniť v piatok 21. júla o 9. hodine. Lenže už vopred bolo takmer isté, že sa ju ani nepodarí otvoriť. „Je, bohužiaľ, veľmi veľa poslancov mimo republiky alebo majú neodkladné záležitosti. Ak sa nám podarí otvoriť schôdzu, bude to veľmi tesné. Je veľmi pravdepodobné, že sa neotvorí,“ informoval už vopred predseda NR SR Boris Kollár. Podstatné podľa neho je, že sa o téme diskutuje. Konštatoval, že predchádzajúci kabinet prisľúbil kompenzácie samosprávam,

záväzok je platný a mala by to rešpektovať aj súčasná vláda odborníkov. Predseda NR SR Boris Kollár však zároveň rešpektuje aj stanovisko premiéra Ľudovíta Ódora, ktorý chce počkať do 15. augusta, aby vedel, ako je na tom štát finančne a či si môže dovoliť vyplatiť samosprávam celú kompenzáciu naraz, aby sa neohrozilo napríklad vyplácanie dôchodkov a iných sociálnych dávok. Mestá však podľa neho pomoc potrebujú a poslanci zo SME RODINA schôdzu podporia.

■ ZÁCHRANNÉ KOLESO

Robert Fico poukázal na to, že v rozpočte na tento rok sa počíta na kompenzácie pre samosprávy so sumou 200 miliónov eur, pričom mestá, obce a vyššie územné celky aktuálne žiadajú iba 108 miliónov. „Tak ako prezidentka mala zavolať Ódorovi a dať ho ‚do poriadku‘, tak jemu stačí povedať ministrom financii, že od neho chce, aby z tých dvesto miliónov eur okamžite 108 pridelil mestám, obciam a samosprávnym krajom,“ tvrdí predseda

strany SMER – SSD. Podľa neho je táto suma len akýmsi „záchranným kolesom“ pre samosprávy, ktorých problémy sú omnoho väčšie. „Mestá a obce žijú predovšetkým z dane z príjmu z fyzických osôb, ktorú si s VÚC delia v pomere 70 : 30. Je pravda, že v Národnej rade SR boli prijaté viaceré zákony, ktoré z týchto príjmov odkrajujú,“ skonštatoval Robert Fico.

■ PASIVITA PREMIÉRA

Mimoparlamentná strana HLAS – SD kritizuje premiéra Ľudovíta Ódora za pasivitu v súvislosti s kompenzáciami vysokých cien energií pre mestá a obce. Vládu vyzýva na okamžité rokovania so samosprávami a nájdenie riešenia. „Premiér Ódor si nenašiel čas na prijatie starostov a primátorov, ktorí vinou vysokých cien energií majú diery vo svojich rozpočtoch a požadujú od vlády stamiliónovú pomoc,“ skonštatoval Peter Pellegrini. Ako dodal, vláda by mala v prípade potreby zmeny rozpočtu požiadať predsedu parlamentu o okamžité zvolenie mimoriadnej schôdze. „Potrebujeme, aby vláda predložila návrhy zákonov v skrátanom legislatívnom konaní, ktoré uvoľnia potrebných 100 miliónov z rozpočtu, ak teda pán premiér tvrdí, že ich v rozpočte nevie nájsť,“ dodal predseda HLASU – SD.

■ SOLIDÁRNY MODEL

Podľa člena predsedníctva a experta na samosprávy strany HLAS – SD Michala Kaliňáka odmietnutím stretnutia s predstaviteľmi miest a obcí premiér zvyšuje napätie a neistotu v samosprávach, ktoré majú existenčné problémy.

„Dnes mali zástupcovia územnej samosprávy rokovať s premiérom o postupe vyplatenia kompenzácií. Včera podvečer bolo stretnutie zo strany premiéra zrušené. Kompenzácie vo výške 108 miliónov mali byť vyplatené ‚na hlavu občana‘, tak ako ZMOS vykoval. Má ísť o solidárny model: menšie sídla do tritisíc obyvateľov by mali koeficient 1,2. Nad tritisíc obyvateľov by bol koeficient 0,8 a samosprávne kraje súhlasili so solidárnym modelom 25 percent k 75 percentám. S bývalým premiérom sme v tejto téme dosiahli korektnú dohodu. Súčasná vláda s pomocou pre samosprávy zatiaľ nepočíta, údajne nemá peniaze,“ uviedol na tlačovej besede vo štvrtok 13. júla 2023 predseda Združenia miest a obcí Slovenska Jozef Božik.

SÚŤAŽ

Gorazdov literárny Prešov je celoštátna súťaž s medzinárodnou účasťou v tvorbe duchovnej poézie, prózy a drámy, ktorej vyhlasovateľom a spoluorganizátorom je o. i. aj Matica slovenská. Súťaž je určená začínajúcim literárnym autorom – žiakom základných škôl, študentom stredných škôl i dospelým. Uzávierka prijímania prác je 15. októbra 2023 a vyhlásenie výsledkov sa uskutoční 25. novembra 2023.

Gorazdov Prešov

Súťaž nie je tematicky ohraničená. Autori by sa však vo svojich literárnych prácach mali inšpirovať aj dielom nášho prvého po mene známeho literáta, spisovateľa, prekladateľa – svätého Gorazda, ktorý sa výraznou mierou pričínil aj o prvé preklady do staroslovenského jazyka, najmä o preklad Svätého písma, ale aj literárnych, pedagogických, právnických a iných textov. Gorazdov literárny Prešov cieľavedome v duchu medzinárodného Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (UNESCO) prispieva k plneniu dôležitej úlohy pri tvorbe, ochrane, zachovávaní, no najmä znovuvytváraní kresťanského nehmotného kultúrneho dedičstva, kde má svoje pevné miesto aj svätogorazdovská tradícia.

XXVIII. Gorazdov literárny Prešov tvorí súčasť XXXIV. svätogorazdovských dní na Slovensku a Dekády svätého Gorazda na Slovensku 2016 – 2025, nad ktorými pätnásťkrát prevzal záštitu exprezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič. Rok 2023 vyhlásila Matica slovenská pre 160. výročie vzniku inštitúcie za ROK MATICE SLOVENSKEJ. Ďalšie informácie uvádzame v propozíciách, ktoré nájdete aj na www.matica.sk

(red)

VŠIMLI SME SI

Stovky obyvateľov Liptovského Mikuláša sa 14. júla v podvečerných hodinách presúvali na vyvýšeninu pietneho miesta nad Liptovským Mikulášom Háj-Nicovô. Táto vyvýšenina dominuje nad mestom a je z nej prekrásny výhľad na ikonický Kriváň, Západné Tatry a Nízke Tatry, vidieť aj priehradu Liptovská Mara a v pozadí Chočské vrchy. Už po tridsiaty prvý raz sa tu rozohrala Vatra zvrchovanosti, ktorá tentoraz mala obdivuhodné rozmery – bola až 6,5 metra vysoká. Je potešiteľné,

Monumentálna vatra na vrchu Háj-Nicovô

Podpredseda Matice Marek NEMEC recituje slávnú Chalupkovu báseň Mor ho! pred zapálením Vetry zvrchovanosti.

Ferdinand Chovanec a ďalší. K zhromaždeným sa ako prvý prihovoril zástupca primátora R. Urbanovič, ktorý pripomenul genézu vzniku vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky, čo bol prvý krok k vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Po ňom sa slova ujal podpredseda MS Marek Nemeč. Konštatoval, že takej významnej udalosti, akou je prijatie deklarácie o zvrchovanosti národa, sa nevenuje patričná pozornosť od verejnoprávnych médií. Zaujal aj prednesom úryvku z básne, za ktorý zožal obrovský potlesk. Na záver sa prihovoril aj primátor mesta Ján Blcháč, ktorý sa poďakoval prítomným za veľkú účasť a pripomenul dôležitosť tohto významného dňa v dejinách slovenského národa. Potom už vzbĺkla vatra zvrchovanosti, ktorej obrovský plameň bolo vidno do ďaleka. Do praskotu polien sa ozývali prekrásne spevy členov Folklornej skupiny STRÁNE z Važca. Pohľad na Liptov v takejto podvečernej iluminácii bol naozaj úžasný. Obyvatelia mesta si naozaj v hojnom počte pripomenuli udalosť, ktorá bude navždy zapísaná zlatými písmenami v našej histórii.

Text a foto: Peter VRLÍK

Dary pápežov Slovensku v stredovekom kláštore v Levoči Mesto má ďalší návštevnícky magnet

Starý kláštor minoritov v Levoči je jedným z najvýznamnejších a najstarších objektov mesta a zároveň jednou z najzachovalejších gotických monastických stavieb na Slovensku. Po rekonštrukcii a sprístupnení verejnosti v krížovej chodbe kláštora otvorili výstavu Dary pápežov Slovensku.

Po úspešnej prezentácii v Slovenskom národnom múzeu-Historickom múzeu na Bratislavskom hrade výstava dostala priestor aj v SNM-Spišskom múzeu v Levoči s dôrazom na dary pápeža Jána Pavla II., ktoré venoval Spišskej diecéze pri príležitosti druhej apoštolskej cesty na Slovensku v roku 1995.

Naša vlasť po roku 1989 zažila štyri apoštolské cesty rímskych pápežov. Pápež Ján Pavol II. navštívil Slovensko dokonca trikrát, štvrtá apoštolská návšteva pápeža Františka sa uskutočnila v roku 2021. Odkaz pápežov rezonoval nielen medzi veriacimi, ale ich náklonnosť predstavujú tiež dary venované predstaviteľom štátu, cirkevným inštitúciám či ľuďom, s ktorými sa pápež stretol.

Výstavu Dary pápežov Slovensku usporiadali pri príležitosti výročia apoštolskej cesty Svätého Otca Františka na Slovensko (12. – 15. septembra 2021) a predstavuje dary, ktoré Slovensku pápeži venovali. O tom, že to nie sú len dary pápežov, ktorí osobne navštívili Slovensko, svedčí kalich, ktorý daroval pápež Pius X. v roku 1911 pre Kostol svätej Alžbety v Bratislave (známy ako Modrý kostolík). Ďalším darom

ČO INÍ NEPÍŠU

Návštevnícka výstava pred mozaikovým obrazom Matky ustavičnej pomoci, ktorú prezidentovi Rudolfovi Schusterovi venoval pápež Ján Pavol II.

pápeža, ktorý nenavštívil Slovensko a je umiestnený v expozícii, je biskupský prsteň pri príležitosti otvorenia druhého vatikánskeho koncilu, ktorý venoval pápež Ján XXIII., podobne ako kalich svätého Jána Pavla II., darovaný Slovenskému ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme 8. novembra 1981. Najpočetnejšiu kolekciu expozície tvoria dary z návštev pápežov Jána Pavla II. a Františka venované prezidentom a prezidentkou, dary venované chrámom – zväčša ide o liturgické predmety a drobné dary rozdávané širokej verejnosti. Z mnohých spomenieme dar pápeža Františka kňazskému semináru svätého Karola Boromejského v Košiciach pri príležitosti návštevy 14. septembra 2021. Ide o sochu svätého Jozefa z rímskej rezbárskej dielne. Alebo dar pápeža Jána Pavla II. prezidentovi Slovenskej republiky Rudolfovi Schusterovi počas jeho oficiálnej návštevy Vatikánu 5. novembra 2001, keď sa zúčastnil na beatifikácii prešovského biskupa Pavla Petra Goidiča a rehoľného kňaza Metoda Dominika Trčka. Svätý Otec mu vtedy daroval mozaikový obraz Matky ustavičnej pomoci.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Stranícka munícia v kampani

Roman MICHELKO

Začiatkom júla sme boli svedkami predstavovania kandidátok politických strán. Zdá sa, že v čase vrcholiacej uhorkovej sezóny je práve komentovanie personálnej ponuky jednotlivých strán najpopulárnejšou politologickou zápravou. Ale netreba to podceňovať. Značná časť ľudí, ktorí kandidujú na kandidátkach relevantných strán, bude v nasledujúcich rokoch tvrdiť muziku, takže ich lustrovanie má svoje pevné ratio.

Skúsme sa na začiatku trochu odľahčene pozrieť na senzácie, resp. na najnepravdepodobnejšie kandidačné prevkapania. Asi najväčšie je na kandidátke SME RODINA – 150. miesto pre Martina Klusa. Niektorí komentátori hovorili, že tým prerazil politické dno, ďalší zase hovoria, že nič preraziť nemohol, keďže on niečo ako dno nemá. Medzi elektorátom SME

RODINA to však rozhodne nebude mať ľahké. Tento vzorný eurohujer je na kandidátke strany, ktorá pred eurovoľbami paktovala s Marine Le Penovou či s Matteom Salvinim, za čo si vyslúžila hysterický protest od Klusových spolupútnikov. Je teda možné, že parlamentné voľby sa preňho skončia rovnako ako pokus o dosiahnutie postu na Európskom dvore auditorov. Každopádne, táto kandidátka Klusovi vynesie nečestný titul najväčšieho oportunistu voľieb 2023. Svoju povestť mal už aj tak značne pošramotenú, týmto krokom však riskuje, že stratí aj akúkoľvek vážnosť.

Z podobného súdka je aj kandidátka Alojza Hlinu na listine SASKY. Hoci je už staršieho dáta, neprestáva udivovať. Paradoxne je to o to viac, že Alojz Hlina bol ešte nedávno predsedom konzervatívnej KDĽH a predstava, že zbehne presne

na druhý breh politického spektra ku kovaným liberálom, nedokáže neprekvapiť. Aj jeho vysvetlenie je zo súdka viac než pochybných: svoje zakotvenie v SASKE odôvodnil tým, že on je konzervatívec európskeho, nie karpatského typu,

KOMENTÁR

preto mu registrované partnerstvá v zásade neprekážajú.

SMER – SD podľa očakávaní predstavil čisto stranícku kandidátku – až na malé výnimky. Jednou je kandidátka policajného exprezidenta Tibora Gašpara. Názny toho, že by mohol kandidovať za SMER, prichádzali už dlho. Pravidelne sa zúčastňoval na ich tlačových besedách, a keďže si odsedel pár riadnych mesiacov v kolúznej väzbe, mohol vydávať svedectvo o hrubých nezákonnostiach,

ktoré pácha súčasná vládna junta. Z iného súdka je kandidátka Artura Bekmatova zo 150. miesta kandidátky. Šéf strany Socialisti.sk to nebude mať ľahké. V minulosti socialistov viedol omnoho známejší Eduard Chmelár a stačilo to len na nejakých 11 500 hlasov. Treba však uznať, že socialisti nelenili, systematicky pracovali v regiónoch, podporovali politicky aj inak štrajkujúcich pri obhajobe ich práv. Bekmatov dokonca kandidoval, aj keď nie veľmi úspešne, na post nitrianskeho župana. Na prekrúžkovanie bude potrebovať asi tak pätnásťtisíc až šesťnásťtisíc hlasov. Možno to je, ale isté to rozhodne nemá.

Igor Matovič opäť neprekvapil. Jeho trápna klauniáda zase pokračuje. Matovičov údajný boj o post predsedu OĽaNO s Erikou Jurinovou je taký smiešny, že to ani nemá zmysel komentovať. No a zároveň treba konštatovať, že nikdy nedokáže neklamať. Jeho trojkoalícia je zase len ďalšia Matovičova lož na voličov. Tá haraburda, s ktorou kandiduje, je v skutočnosti štvorkoalícia, keďže okrem hnutia OĽaNO je tam aj Grendelova NOVA, Kresťanská únia a strana ZA ĽUDÍ. Spolu teda štvorkoalícia. Budeme, samozrejme, s veľkým napätím sledovať,

či prejde cez sedem percent alebo bude pod. Ale zaujíma ma aj to, koľko preferenčných hlasov získa prostoduchý politik Jozef Pročko či „volebná líderka“ Mária Šofranko, koľko bude mať liberálka a neviditeľná ministerka kultúry Natália Milanová, prípadne čerství konvertiti Ľubomír Galcko a Tomáš Šudík. Nakoniec, Matovič jasne naznačil, akú očakáva svoju politickú budúcnosť.

Ďalším bizárom na kandidátke OĽaNO je krajne gýčová aktivita pri pomenovaní povolania kandidáta. Matovič vždy dokáže prevkapiť, ale jeho povolanie bojovníka proti mafii, je už len smiešne a trápne. Iste, chyba tam okrídlený dodatok, že holými rukami. Podobne ohromujúci intelektuálny počín predviedla Veronika Remišová, ktorá ako povolanie uviedla: poslankyňa veriaca v silu ideálov. Tým, že dal ako neprekročiteľnú požiadavku na vstup do vlády absurdných päťsto eur za voľby, pre tých, čo vedia čítať medzi riadkami, jasne povedal, že ak by aj preliezol do parlamentu, rozhodne neplánuje byť súčasťou vládnej koalície. Aspoňže tak, ale ten zápach, čo bude produkovať v opozičných laviciach, ten bude veľmi neprijemný.

Krajina premrhaných peňazí

Ivan KRAČOVIČ

Tak sa nám skončil zase jeden sen. Slovenská spoločnosť AeroMobil R&D skrachovala. Vyrýjala lietajúce auto. Hoci AeroMobil 3.0. bol funkčný, lietal, žal obdivov vo svete. Ale aj stredoškólkovi bolo jasné, že projekt je slepou uličkou vývoja. Predstava, že by si každý mohol kúpiť tento hybrid a lietáť s ním bez príslušnej infraštruktúry, bol úsmevný. Spoločnosť už nenašla ďalšieho investora, ktorý by do nej lial peniaze. Pochopil to každý. Iba vláda nie. V roku 2015 druhá vláda Roberta Fica súkromnej firme priklesla štátnu dotáciu vo výške šesť miliónov eur. Firma o investičné stimuly požiadala Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Ministrom bol vtedy Juraj Draxler, dnes predčasnými voľbami veľký bojovník za zbytočne vyhodnené peniaze posledných vlád. Už predtým, v roku 1998, súkromná firma vymámila zo štátu na modernizá-

ciu rušňa 755 Tatranský orol 230 miliónov korún, teda asi 7,6 milióna eura. Skončil ako neukončená atrapa. Bratislavské regionálne ochrannárske združenie dostalo počas koronakrízy v roku 2019 na projekt Ochrana sýsla pasienkového skoro päť a pol milióna eura.

POZNÁMKA

V čase, keď sme museli byť doma, túlili sa ochranári po Murárskej planine a sčítavali hľadavcov. Ďalších šesť miliónov eur dalo Ministerstvo životného prostredia pod vedením Jána Budaja na sčítanie medvedov v roku 2022, hoci Národné lesnícke centrum vo Zvolene narátalo na Slovensku už predtým neuveriteľných 2 800 kusov medveďa hnedého. V okolitých krajinách ich rátajú na prstoch dvoch rúk. Budaj pridelil projektu Environmentálnej výchovy v Novej Sedlici 1,7 milióna (!) eura,

zmierňovaniu negatívnych dopadov zmeny klímy v obci Zemplínske Hámre 1,3 milióna eura, Tradičnej mazanke v Zboji 664 000 eur, digitálnym EkoPoloninám 190 000 eur a záchrane poľninských lúk 270 000 eur. Stačilo by ich len kosiť ako kedysi.

V Dubaji na EXPO sme s pompou predstavili slovenské vodíkové auto a autobus. Teda presnejšie vtedajší minister hospodárstva Richard Sulík, ktorý úspech aj s kamarátmi Geissovými a poslankyňou Janou Bittó Cigánikovou riadne zapil. Výstavbe zariadení na výrobu zeleného vodíka sa podľa riaditeľa Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry Petra Blaškoviča ujde pätnásť miliónov eur a celkovo sa ráta s investíciou miliardy eur. Zatiaľ je jediná vodíková čerpačka v Trnave. Živa prázdnotou.

Ku koncu mája 2023 malo Slovensko na sklade neuveriteľných 2,7

milióna dávok vakcín, každú v priemere po päť eur. Spolu približne za štyridsať miliónov eur. V čase, keď záujem o očkovanie je minimálny. Časť sme darovali Tanzánii, Egyptu, ostatné po expirácii skončia na skládke alebo v spaľovni. Ministri, ktorí ich objednali, sa dnes tvária, že vo vláde vlastne nikdy neboli. Pokojne kandidujú ďalej radšej povrazy, ktoré by ich ruky zviazali. „Našich“ predsa do voľieb nemôžu zavrieť.

Pre nedostatok priestoru nie je možné nespomenúť nemorálne zvyšovanie formou daňových úľav nadnárodné firmy. Predražené objednávky na diaľnice, ktoré stavajú v zahraničí za zlomok ceny a času. Vyhodené eurofondy. Smejeme sa Maďarom za stavbu jeden a pol metrovej vyhládokovej veže na rovine pri meste Kunszentmiklós, pritom sme kedysi v obci Peťove v okrese Veľký Krtíš s päťdesiatimi obyvateľmi postavili z eurofondov kruhový objazd rozlohou veľký ako samotná dedina.

Takže žiadna prázdna špajza. Peniaze na hlúposti svojim kamarátom sa vždy nájdu. Zaplatíme to predsa my daňoví poplatníci. Pst. Nikomu to nehovorte. Ale to až po voľbách. Pred nimi nás ešte politici budú potrebovať.

AKO BOLO, ČO BOLO

Aj takto by mohol Ludovít Štefko nazvať svoju knižku Mikuláš Dzurinda. Politický chorobopis. Odhalil v nej pôsobenie politika, ktorý roky určoval smerovanie našej spoločnosti. S obľubou obviňoval politických oponentov z klamstiev a sám klamal ostošesť. Do dejín sa zapísal, keď v predvolebnej kampani v roku 1998 sľuboval dvojnásobné platy a mnohí voliči mu naleteli. Vydavateľ knižky Roman Michelko o ňom napísal: „Pri svojej honbe za mocou sa Dzurinda nezastavil pred ničím. No a následný výkon funkcie premiéra len potvrdil aj tie najhoršie očakávania. Okrem divokej privatizácie „slovenského rodinného striebra“, ktoré nemožno nazvať inak ako esenciálnou ekonomickou vlastizradou, keď západní investori dostali naše strategické podniky doslova za nepatrný zlomok ich reálnej hodnoty, napríklad Slovenské elektrárne, Slovenský plynárenský podnik, Slovak Telekom, Transpetrol a mnohé ďalšie. Ďalším ekonomickým zločinom bolo ozdravenie

bánk z verejných prostriedkov za sto miliárd korún a následne privatizácia zdravých bánk zahraničnými investormi za rovnako nepatrný zlomok ich ceny.“

Dzurindova a Miklošova šoková terapia ožobrčila ľudí,

Vydrídach Miki sa nám vracia

Peter VALO

zvýšila infláciu a znehodnotila menu. Miki sa napriek kauzám za dve volebné obdobia dostal pomocou podpory mainstreamových médií k moci aj v rokoch 2010 až 2012, keď sa skrýl za bývalú ministerku sociálnych vecí Radičovú, ktorá dosiahla slušný výsledok v prezidentských voľbách. Dzurinda sa však nezaprel a z pozície ministra zahraničných vecí intrigoval proti vlastnej premiérke, čím prispel k pádu jej vlády. V roku 2011 prepukla pred Vianocami doteraz nedošetrená kauza Gorila

a odkryla mechanizmus korupcie, v ktorej sa spolu s ministrom financií Miklošom a ministerkou spravodlivosti Žitňanskou skrývali za konateľku korupčnej mafie prezidentku Fondu národného majetku Bubeníkovú. Po neúspeš-

nej voľbách v roku 2012 sa bossom SDKÚ stal Pavol Frešo, ktorý ju priviedol ku krachu. Za každou kapitolkou Štefkovej knižky sa skrýva aféra. Ich názvy sú výstižné: Deň hanby, Nedokončený seriál o živote mierumilovného ludoopa, Anamnéza financovania SDKÚ, Ekonomická vlastizrada, Delenie miliónových provízií, Politický živočích, Prasknutá bublina vlády Miki – 2, Vláčiky na slepej kolaji, Pravocovo liberálne dalebáctva, Kauza veľká ako pohorie Branisko,

Zbabaný informačný systém a kauza daňového riaditeľstva, Zlodejský predaj ušľachtilého kovu a Vystúpenie agenta s teplou vodou.

V Dzurindovom pelotóne bolo viacero „nosičov vody“, čo za

sebou zanechali poriadny zmätk. Minister Kaník ošklbal poberateľov penzií o invalidné dôchodky, vymyslel nerovnoprávne kategórie starodôchodcov a novodôchodcov a zaviedol druhý pilier, čím zväčšil zisk poisťovní. Len si spomeňte na paródii pesničky „Sladké mámení vyšších dôchodů“, ktorú si na smotánkovom čurbese zanôtil šéf predstavenstva Dôchodkovej spoločnosti Allianz. Pri stavbe tunela Branisko sa z plánovaných 3,2 miliardy cena vyšplhala na 7,7. SIS zistila, že značná časť odišla na

súkromné účty občanov Slovenskej republiky. Autor knižky píše, ako v roku 2006 zistila švajčiarska polícia, že na bankových účtoch prominentov SDKÚ pribudlo 1,5 milióna franku. Ďalším esom bol minister zdravotníctva Zajac, ktorý lukratívne a poisťovními plne preplácané úkony prešaltoval do súkromných rúk, čím ožobrčil nemocnice. Iný Dzurindov kôň huncúť Figel vyrokoval pri prístupových rokovaníach zničujúce kritériá pre poľnohospodárov, vinou ktorých má slovenský farmár o šesťdesiatpäť percent horšie podmienky než jeho rakúsky sused. Keďže sa vstupom do EÚ museli znížiť prísne kritériá na potraviny, stali sme sa potravinovou žumpou pre produkty, ktoré by na Západe nejedli.

Napriek tomu všetkému sa Dzurinda vracia do politiky. Prečo sa rozhodol znovu vstúpiť do tej istej rieky? Už sa dal počuť, že treba obrať o majetok dôchodcov. Žeby chcel ešte predať aj posledné národné bohatstvo vodu a lesy? Rád by som si prečítal recenziu, ktorú by o tejto knižke napísal terajší generálny prokurátor.

SEBAOBRAHA

Len nedávno médiá šíri, že horí obilné pole blízko bratislavského letiska. Možno preto, že redakcie sú v Bratislave. Lebo žatevných požiarov bolo doteraz u nás oveľa viac... Jednoducho, horúce suché leto s dozretým obilím či trávou, prehriata žatevná technika alebo čo i len odhodaná plastová, no nebudaj sklená fľaša so zvyškom tekutiny – a požiar má ideálne podmienky na vznik.

Letné požiare sú tu

Je preto nanajvýš aktuálne zopakovať si odporúčania Hasičského a záchranného zboru v súvislosti s obdobím žatevných prác. Tie sú totiž najrizikovejším obdobím na vznik požiarov. Zber obilnín, ich pozberová úprava a skladovanie objemových krmovín a slamy je definované ako činnosť so zvýšeným nebezpečenstvom vzniku požiaru. Právne predpisy na úseku ochrany pred požiarom určujú opatrenia na zabezpečenie ochrany pred požiarom pri uvedených činnostiach. Ich dodržiavaním prispievate k prevencii požiarov. Prezídium Hasičského a záchranného zboru vyzýva v záujme predchádzania požiarov subjekty, ktoré vykonávajú zber obilnín alebo ho zabezpečujú, aby dodržiavali nasledovné opatrenia:

Uprednostňujte zber obilnín pri komunikáciách, železničných tratiach a skládkach odpadov. Odsúvajte pokosené obilie alebo slamu od železničných tratí. Pri kombajnovom zbere obilnín na ploche väčšej ako desať hektárov zabezpečte priamo na pole cisternu so stálou zásobou vody a traktor s pluhom na ich okamžité použitie. Vybavte techniku na zber a stohovanie prenosným hasiacim prístrojom vhodného druhu a pri stohovaní zabezpečte na okamžité použitie zásobu vody najmenej päťsto litrov. Dodržiavajte zákaz fajčenia pri zbere obilnín. Udržiavajte výrobné zariadenia a stroje na zber a pozberovú úpravu obilnín v dobrom technickom stave a pravidelne z nich odstraňujte nánosy organického prachu, ktoré sú schopné vzniesť sa a šíriť požiar. Zabezpečte dostatočným množstvom hasiacich prostriedkov aj priestory na spracovanie a skladovanie obilnín a objemových krmovín. Dodržiavaním uvedených opatrení znížite riziko vzniku požiarov, ktoré môžu spôsobiť vysoké materiálne škody a ohroziť zdravie a životy ľudí a zvierat.

Bez rizika vzniku neočakávaného ohňa však nie sú ani autá výletníkov, odstavené na nepokosenej krajnici cesty či priamo na trávnatom poraste niekde pri vodnej ploche. Katalyzátor výfuku je totiž po jazde zahriaty na extrémne vysokú teplotu a ak sa ho dotýkajú stébla vysušenej trávy, požiar je viac ako pravdepodobný. Keď už sme pri motoristoch, zásadne nenechávajte v lete v odstavenom aute zapalovače, ale ani plastové fľaše s nedopitou tekutinou. Ak cez ne prechádza lúč slnka, môže fľaša pôsobiť za určitých okolností ako zápalná lupa. V rozhorúčenom vozidle nenechávajte tiež nijaké tlakové spreje, napríklad dezodoranty. Ani okuliare na slnkom presvietenej palubnej doske.

Napokon, najvhodnejšia je popri neustálej pozornosti aj prevencia. Mimo chodcom, koľko rokov už má hasiaci prístroj, ktorý so sebou vozíte od kúpy vozidla?

Ján ČERNÝ

Ján PODMANICKÝ: Štát ignoruje mnohé naše historické míľniky Svojevôľa nemôže znevažovať národné zápasy

Zhovárал sa: Matej MINDÁR – Foto: archiv SNN

Obec Stará Bystrica sa už po devätnásty raz stala centrom celoslovenských osláv zvrchovanosti. Vďaka jej starostovi a poslancovi Národnej rady SR Jánovi PODMANICKÉMU (SSD) si slovenský národ dôstojným spôsobom pripomína tento dôležitý míľnik zavŕšenia národno-emancipačného zápasu Slovákov o vlastný štát, za čo mu patrí veľká vďaka.

• V úvodnom prejave ste počas otvorenia osláv zvrchovanosti vyslovili želanie, aby táto významná historická udalosť bola konečne vnímaná nadstranícky naprieč politickým spektrom. Do akej miery sa to podarilo v tomto roku?

Vzhľadom na to, že Deklarácia SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky bola politickým aktom, prirodzene aj jeho oslava je vždy politickou udalosťou. Nevyhneme sa preto tomu, aby sme na takéto podujatie nepozývali politikov. To je jeden rozmer. A ten druhý spočíva v tom, že sa každoročne usilujeme dávať priestor všetkým politickým stranám a inštitúciám, ktoré

INTERVIEW

prejavujú záujem spoločne s nami osláviť tento významný historický okamih nášho národa. Som optimista a verím, že postupom času sa nám podarí vytvoriť na Slovensku takú atmosféru, ktorá nás dokáže spojiť a prekonať vzájomné animozity aspoň počas významných štátnych sviatkov a pamätných dní. Myslím si, že každý, kto bol u nás v Starej Bystrici, musel uznať, že tie prejavy neboli striktné stranícke. Zdôrazňovali skôr myšlienky, ktoré nás spájajú, než tie, ktoré nás rozdeľujú.

• Pripomenuli ste tiež, že ako malá kysucká obec dlhoročne splujete ústredné štátne inštitúcie pri pripomínaní tohto významného pamätného dňa po finančnej a organizačnej stránke. Ako osobne vnímate tento zarážajúci fakt?

Toto sa, bohužiaľ, netýka iba osláv zvrchovanosti. Štát takýmto spôsobom ignoruje aj ďalšie významné historické míľniky a osobnosti nášho národa. Napríklad na sochy našich významných dejateľov – či to už bol Svätopluk, alebo teraz súsošie svätých Cyrila a Metoda a svätého Gorazda na Bratislavskom hrade, sa museli robiť verejné zbierky. Alebo keď sa v prechádzajúcom volebnom období staval pred Národnou radou SR a Bratislavským hradom stožiar so štátnou

Ján PODMANICKÝ sa ako starosta veľkej obce Stará Bystrica rozhodol, že bude organizátorom osláv Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Tieto slávnosti už prekonal regionálny rozmer a stali sa štátnymi.

vľajkou, tak sa opäť robila verejná zbierka na niečo, čo je štátnym symbolom. Mnohé noviny a časopisy, ako napríklad Literárny týždenník, už niekoľko rokov nedostali od Slovenskej republiky nijakú finančnú podporu. Na množstvo podujatí, ktoré organizujú rôzne subjekty na Slovensku a pripomínajú nimi rôzne štátnotvorné udalosti, si v podstate organizátori musia sami zabezpečiť vlastné finančné prostriedky. Áno, môže to na prvý pohľad vyzeráť frustrujúco. Ale na druhej strane si treba uvedomiť, že je to asi pravidelne sa opakujúci zápas – tak ako v devätnástom storočí, keď

naši predkovia napriek nevoľi uhorského štátu dokázali založiť Maticu slovenskú a tri slovenské gymnáziá. A tak asi aj tá naša generácia musí prekonať momentálnu nepriazeň súčasného tzv. euroatlantického prostredia voči národným a štátnotvorným témam. Musíme si vybojovať ten náš zápas o zachovanie našej národnej identity pre ďalšie generácie. Takže všetko toto beriem aj z pozitívneho hľadiska, že ako národne uvedomelá časť slovenského národa dokážeme mobilizovať naše vnútorné rezervy a odhodlanie chrániť si naše hodnoty a tradície.

• Podľa môjho názoru táto nevoľfa časti politického spektra voči týmto témam pramení skôr z osobných animozít. Niektorým politickým subjektom skôr prekáža, že tieto oslavy organizujú ich politickí oponenti....

Súhlasím, ale ako som už povedal, my nemáme problém s nijakou politickou stranou, ktorá má záujem pripomenúť si tento významný pamätný deň. Je len na nich, do akej miery sa dokážu pri týchto významných štátnotvorných témach a udalostiach odosobniť. Som presvedčený, že už treba prekonať to, čo sa udialo v histórii, keď pri hlasovaniach o Deklarácii o zvrchovanosti Slovenskej republiky, Ústave SR a ústavnom zákone o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky hlasovali odmietavo. My, ktorí sme boli sklamaní týmto ich postojom, by sme im mali odpustiť. A oni zároveň by mali tento svoj komplex z toho, že urobili strategickú chybu pri vzniku štátu, opustiť. Ako ináč to urobíte? Iba tak, že prídete na spoločné podujatie, podáte si ruku a spoločne si poviete, že všetko napokon dobre dopadlo a máme svoj vlastný štát.

• Akú budúcnosť majú podľa vás oslavy zvrchovanosti v Starej Bystrici a akým spôsobom ich naďalej plánujete rozvíjať?

Sami ste videli, koľko ľudí tu na podujatí bolo. Tieto oslavy majú nie nadregionálny, ale celoštátny rozmer. Vždy ich dlhodobo pripravujeme. Stále razíme myšlienku, že takéto sviatky by mali ľudí aj politikov spájať, nie rozdeľovať. Verím tomu, že postupne predstaviteľia Slovenskej republiky, ktorí budú vládnuť, dospejú k tomu, že všetky takéto podujatia, ktoré sa na Slovensku organizujú pri príležitosti rôznych štátnych sviatkov a pamätných dní, by mal štát nejakou formou podporiť, zastrešiť a koordinovať.

• Rímskokatolícky biskup Mons. Larry James Kulick z Grewsburskej diecézy v americkom štáte Pensylvánia po celoslovenských cyrilo-metodských oslavách v Nitre osobne navštívil aj Starú Bystricu. Ako sa vám túto osobnosť podarilo získať na návštevu vašej obce?

Odpoveď je veľmi jednoduchá. Pán biskup Kulick má troch starých rodičov z neďalekej Novej Bystrice a jedného starého rodiča, konkrétne starú mamu, zo Starej Bystrice. Celý jeho rod pochádza z týchto dvoch dedín. Preto sa rozhodol po skočení národnej púte v Nitre navštíviť aj rodný kraj svojich starých rodičov.

O ČOM JE REČ

Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky bola vyhlásená pred tridsaťjeden rokmi. Vyše tridsať rokov si pripomíname tento pamätný deň. Pravda, my starší, mladú generáciu už to ani nezaujímá. Možno sa mýlim. Odvtedy v rôznych kútoch Slovenska zapalujeme Vatry zvrchovanosti. Tá prvá, historická, zahorela na symbolickom strede Európy pri Kostole svätého Jána v Kremnických Baniach. To bola udalosť, to bola sláva, to bola eufória v priamom prenose slovenskej televízie. Medzitým sa hlavné oslavy preniesli z kremnických kopcov na Kysuce (reportáž o tom si prečítajte na inom mieste našich novín) do Starej Bystrice, obce slávnej svojím „Slovenským orlojom“. Vráťme sa však k tým prvopočiatkom, teda k pamätnému vyhláseniu deklarácie 17. júla 1992. Na rokovaní som sa vtedy osobne zúčastnil ako hosť: sedeli sme na balkóne bývalej budovy SNR, vedľa mňa Vladimír Mináč, Roman Kaliský, Ladislav Ťažký (tieto osobnosti nás už pozorujú iba tam zhora), vtedajší predseda Matice slovenskej Markuš, ale aj arcibiskup Ján Sokol. Ešte dnes cítim zimomriavky, keď čítam slová schválenej deklarácie: „My demokraticky zvolená Slovenská národná rada slávnostne vyhlasujeme, že tisícročné úsilie slovenského národa o svojbytnosť sa splnilo. V tejto historickej chvíli deklaruje prirodzené právo slovenského národa na sebaurčenie tak, ako to zakotvujú aj všetky medzinárodné dohody a zmluvy o práve národa na sebaurčenie.“ Ja som pri tomto vyhlásení deklarácie už, žiaľbohu, nebol.

Zvrchovanosť? Ešte ju máme?

Peter ŠTRELINGER

Odišiel som zo zasadnutia ešte predpoludním. Mal som pripraviť v symbolickom strede Európy, ako som už spomenul, hlavnú vatru zvrchovanosti. Pravda, za predpokladu, že zákon bude prijatý! Pri kostolíku sv. Jána už bola postavená provizórna drevená tribúna, vyzdobená čečinou a slovenskými zástavami. Predpokladalo sa, že vatru príde zapáliť predseda vlády Vladimír Mečiar. Okolo kostola už stáli prenosové vozy televízie z Bratislavy, k tribúne natáhané káble, stojany s kamerami. Nedočkavý spotený režisér priameho

prenosu, ako sa dobre pamätám, ma neustále atakoval, kedy sa to vlastne začne, teda kedy sa začne aj priamy televízny prenos? No ja som krčil ramenami, že neviem, lebo rokovanie stále trvá, deklarácia nie je schválená, teda nič sa nemôže začať ani konať. Neuveriteľné, všetko bola jedna veľká improvizácia. Aj sprievodný program, ktorý som pripravoval. Kto bude rečniť? To bolo vo

vtedy žiadne vymoženosti techniky ako dnes, neboli mobily, internety ani facebooky; čo sa deje v Bratislave, dozvedali sme sa iba z kusého rozhlasového spravodajstva. Popoludní schválili v Národnej rade deklaráciu a významní aktéri sa začali presúvať autami smerom na Kremnicu. Napokon premiér Mečiar poveril za seba podpredsedu vlády Ľudovíta Černáka, aby rečnil pri Kremnici. Dorazili ministri Dušan Slobodník, Roman Kováč, Keltošová a ďalší, poslanci parlamentu, predstaviteľia Matice. Všetci chceli v Kremnických Baniach rečniť. Aj Roman Kaliský v povznesenej nálade prišiel za mnou, že musí prehovoriť. A to bolo vari najpôsobivejšie vystúpenie, keď Roman Kaliský povedal: „V aute, ktoré nám poskytol pán minister financií, sme počúvali rádio; najprv zahrali populárny valčík na rozlúčku... A potom zaznela správa, ktorá potešila naše srdcia. Federálny prezident Václav Havel ABDIKOVAL!“

Po vyše troch desaťročiach od vyhlásenia zvrchovanosti v mojej mysli sa vynára otázka z názvu: Zvrchovanosť Slovenska, ešte ju vôbec máme? To, čo má garantovať práve Deklarácia o zvrchovanosti SR, si v poslednom čase uzurpuje najmä nenásytná EÚ.

Slovenská republika ako policajný štát prepojený na vládu a prezidentku

Minister Šimko zrejme niekomu zavádzal

Ivan KRAJČOVIČ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Politický veterán Ivan Šimko vydržal v úrade ministra vnútra osem týždňov. O tom, čo mu zlomilo politický väz, sa budú ešte dlho viesť polemiky. Faktom je však to, že jeho odchod odhalil zákulisie súčasnej politiky, ktorá sa už ani nehanbí priznávať, že iný názor ako ten progresívne správny bude v súčasnosti vždy umlčaný a prevalcovaný.

Ivan Šimko je človek, ktorého osobné skúsenosti s politikou minulých desaťročí by mu mali priamo zakazovať vstúpiť do súčasných kalných vládných vôd. Ako vyslúžilec vlád Jána Čarnogurského, Jozefa Moravčíka a Mikuláša Dzurindu musel vedieť, čo ho čaká.

■ PREČITANÝ POLITIK

V roku 1990 zakladal Kresťansko-demokratické hnutie. Stál aj pri zrode Slovenskej demokratickej koalície a Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie. Založil Slobodné fórum, z ktorého odišiel, keď prehrál boj o kreslo predsedu so Zuzanou Martinákovou, ktorá hnutie neskôr pochovala. Potom asi po

KAUZA

zvore filmov neohrozeného Toma Cruisa sa vydal na nesplniteľnú misiu – založil stranu Misia 21, ktorá dvakrát zmenila názov, aby sa napokon v máji 2010 vrátil pokorne do KDH. Nikto neočakával, že na dôchodku sa dostane späť do vlády na funkciu, do ktorej bol už v roku 2001 nominovaný stranou SDKÚ namiesto Ladislava Pittnera.

■ ČO SA STALO

Pozoruhodné je, že nebol jediný takmer sedemdesiatnik vo vláde, ktorú vymenovala prezidentka Zuzana Čaputová. Možno si myslela, že politický veterán jej progresívnej politike budú robiť menej problémov.

Oficiálnym dôvodom za odvolanie ministra vnútra Ivana Šimka bol jeho status na sociálnej sieti. Podobných v oveľa tvrdšom a nezmyselnejšom význame a rozsahu popísal bývalý premiér Igor Matovič desaťtisíce. Šimko iba trval na dodržiavaní Ústavy SR s tým, že polícia nemôže mať Matovičove „rozviazané ruky“, ale musí dodržiavať hierarchiu a byť podriadená Ministerstvu vnútra SR, ktoré ju musí aj kontrolovať. Táto verzia je až poslednou v poradí zámienok na odvolanie nepohodlného ministra.

Všetko sa to začalo pred pár týždňami, keď bol Ivanovi Šimkovi predložený návrh na vymenovanie jedného

z obvinených vyšetrovateľov Národnej kriminálnej agentúry Pavla Ďurku do vedúcej funkcie na inšpekcii. Inak povedané, mal dozorovať stíhanie seba samého. Návrh preto nepodpísal, ale riaditeľ inšpekcie Peter Juhás napokon Ďurku do funkcie aj tak vymenoval. Už vtedy mal minister všetkých odvolať. Prečo sa tak nestalo? Vedel niečo, o čom my nevieme?

■ ODMENA ZA POCHYBENIE

Sám úradnícky premiér Ódor priznal na tlačovej besede, že nevie, žeby minister chcel ovplyvňovať nejaké vyšetrovanie. Narážal tak na Šimkove vyjadrenia po vražde ženy v Dubnici nad

Váhom s mačetou, kde zjavne zlyhala polícia, ktorá neeliminovala páchatela už v minulosti. Naopak, policajný prezident Hamran policajta, ktorý kauzu vyšetroval, odmenil.

Slovensko sa definitívne odhalilo, že je policajným štátom. Štátom, v ktorom má úradník polície, v tomto prípade Štefan Hamran, s prepojením na politických progresívcov väčšiu dôveru prezidentky ako minister a má i väčšiu moc. Môže aj potušiť ministra. Úvahy dočasného premiéra dočasnej vlády bez dôvery Ódora o tom, že za odvolaním je „strata dôvery“ ministra v očiach polície, je groteskná. To už pripomína neúspešný futbalový klub zostupujúci do nižšej ligy, kde sa pri nespôsobilosti hráčov podriaďujú sa tímovej spolupráci radšej vymeniť tréner, pričom neschopné klubové vedenie, v tomto prípade vláda a prezidentka, ostávajú bačovať a škodiť ďalej. Stačilo, aby vedenie polície pohrozilo odchodom a musel odísť minister vnútra. Vlastne, mal odísť so vztyčenou hlavou sám. Jeho ospravedlnenie, že slová na sociálnej sieti boli len jeho literárnymi úvahami, asi vojde do dejín slovenskej politiky. Prácu v represívnych zložkách štátu nemožno riešiť emocionálne.

■ ZODPOVEDNOSŤ PREZIDENTKY

Prezidentka Zuzana Čaputová odobratím poverenia Ivana Šimka viest ministerstvo vnútra prebrala aj osobnú zodpovednosť za chod policajných zložiek štátu. A to pár mesiacov pred predčasnými voľbami, za ktorých organizáciu zodpovedá práve ministerstvo vnútra.

Nič totiž nebýva zadarmo a nič sa nedeje len tak. Tak ako sa bývalá vláda tvári, že vo vláde nikdy vlastne nebola, aj súčasná polícia na čele s Harmanom sa tvári, že vlastne nie je podriadená ministrovi. Keďže vedením ministerstva vnútra je poverený dočasný premiér dočasnej vlády, opakuje sa smiešnosť Hegerovej vlády a súťaž, ktorý premiér bude viesť viac ministerstiev.

Fabulácie o manipulovaní septembrových volieb dostali pevnejší základ.

NA OKRAJ

Európska centrálna banka sprísňuje menovú politiku. Úrokové sadzby zvýšila až po tom, keď inflácia niekoľkonásobne prekročila dvojpäťpercentný inflačný cieľ. Prečo však pokračuje vo zvyšovaní úrokových sadzieb, keď inflácia už začala klesať? Odvoláva sa na stále vysokú jadrovú infláciu ako následok rastu cien v spotrebnom koši. Guvernér NBS P. Kažimír hovorí, že „v júli musíme rozhodnúť o ďalšom zvýšení sadzieb a posunúť sa hlbšie do reštriktívneho pásma“, keďže pre ECB je to jediná rozumná cesta, ako pokračovať v sprísňovaní menovej politiky. Či sa tým sleduje aj zníženie obrovskej masy v minulosti tlačenej ničím nekrytých peňazí k objemu tovarov a služieb, alebo zdraženie požičiavanie peňazí, a tým utlíť dopyt domácností po tovaroch a službách, nebudeme špekulovať.

Nákupný apetít slabne

Spotreba domácností sa aj vlani najviac podieľala na raste HDP, čo napokon aj zabránilo prepadu slovenskej ekonomiky do recesie. V tomto roku to už neplatí z viacerých dôvodov. Najpodstatnejšie je vlna nižšieho miňania úspor domácností z obdobia pandémie, počas ktorej boli prevádzky služieb zatvorené a domácnosti nemali kde zarobené peniaze miňať. Masívne sa šetrilo. Po znovuotvorení prevádzok sa usporené peniaze miňali bez rešpektovania výrazného zvýšenia cien takmer všetkého, čoho dôsledkom bol spomínaný vlna nižšieho rastu HDP. V tomto roku je situácia v spotrebe domácností zásadne iná. Došlo k poklesu úspor, výrazne sa zvýšili mesačné hypotekárne splátky a pokračujúca sprisnená menová politika už zaťažuje domáce rozpočty viac. Preto spotreba domácností nebude mať v tomto roku na raste HDP najväčší podiel tak ako po iné roky.

Pokles domácej spotreby na HDP môže byť jedným z kritérií nárastu chudoby s následným sociálnym vylúčením. Nie je to však prípad Slovenska, kde podiel ľudí ohrozených chudobou v roku 2022 je podľa Eurostatu 16,5 percenta. Za človeka ohrozeného chudobou sa pokladá ten, ktorého príjem je pod 60 percent priemernej mzdy. V EÚ je najnižší podiel chudobných asi v Česku a síce 11,8 percenta a najvyšší v Rumunsku 34,4 percenta. Pokiaľ ide o výdavky na sociálnu ochranu u nás, za posledných vyše desať rokov sa zvýšila o vyše 60 percent, pričom najviac nás stoja dôchodky, potom choroby a zdravotná starostlivosť, ktoré sa budú vzhľadom na nepriaznivú demografiu neustále zvyšovať. Iným problémom našej ekonomiky je výrazný pokles HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily, ktorý v roku 2011 dosahoval 76 percent priemeru EÚ a teraz sa prepadol na 68 percent. Pod paritou kúpnej sily rozumieme reálnu kúpnu silu v krajine pri zohľadnení nominálnych plátov aj cenovej stability. Podľa tohto ukazovateľa sme v EÚ na predposlednom mieste pred Bulharskom, pritom z krajín V4 je najlepšie Česko s podielom 91 percent k HDP. Lepšie sa nám však darí v individuálnej spotrebe na obyvateľa, v ktorej dosahujeme 73 percent priemeru EÚ, zatiaľ čo Česko dosahuje 83 percent priemeru Únie.

Nákupný apetít slovenských domácností teda postupne klesá najmä preto, že rast nominálnych miezd je nižší ako miera inflácie, ktorá neklesá podľa predstáv centrálnej banky, a preto tak, ako povedal guvernér NBS, treba so sprisnením menovej politiky do konca roka opakovane rátať.

Róbert HÖLCZ

Vojna s Ruskom je nepravdepodobná, ale možná Rub a líce dvoch dní vo Vilniuse

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Dva dni trvalo stretnutie vrcholných predstaviteľov vyše tridsiatich štátov združených v NATO (Severoatlantickej aliancii) vo Vilniuse. To má s novým členom Finskom odteraz novú, vyše tisícristokilometrovú hranicu s Ruskou federáciou. NATO aktuálne prijíma Švédsko – štát podobne ako Fínsko s vyspelou armádou a so svetovo špičkovým zbrojárskym priemyslom. Zároveň je tu otázka Ukrajiny, európskeho štátu, v čase vojny plne kontrolujúceho prinajmenej šesťnásobne väčšie územie, ako je Slovensko. Ukrajina je de facto člen NATO, má totiž masívnu všestrannú podporu členských štátov.

Na záver samitu delegáti deklarovali, že „budúcnosť Ukrajiny je v NATO“. Je to najmä možná formulácia, akú mohli prijať, aby neeskalovali napätie. Podpisali sa na nej predovšetkým postoj prezidentka USA Bidena a nemeckého kancelára Scholza. Podľa nich Ukrajina ešte nie

GEOPOLITIKA

je pripravená na vstup do NATO. Pristúpi vtedy, až všetci spojenci budú s tým uzrozmeneň a zároveň Ukrajinci splnia podmienky. Teda nielen ukončenie vojny, ale aj kontrola vlastného územia.

■ TRVALÁ PODPORA

Presadili sa teda najzávažnejší stúpeneci „obrannej línie“, pokiaľ ide o okamžité či urýchlené prijatie Ukrajiny. Nejde len o pochybnosti o zrelosti demokracie a vnútroštátnej schopnosti, ale o obavy, že by NATO bolo skôr či neskôr priamo vtiahnuté do vojny s Ruskom. Za účasti ukrajinského prezidenta vytvorili osobitnú radu, v ktorej Ukrajina má rovnoprávne postavenie.

Líce amerických a nemeckých rozhodnutí spočíva vo vyhlásení všestranne podporovať Ukrajinu dovtedy, kým to bude potrebné. Pokiaľ ide o USA, budú poskytovať podporu na takej úrovni, akú

poskytujú USA dlhé desaťročia štátu Izrael. To neznamená len trojmiliardovú ročnú podporu na obranu či všestrannú spravodajskú podporu, ale aj širokú zahraničnopolitickú podporu v medzinárodných organizáciách a spojeneckých zoskupeniach. USA tak potvrdili, že sú rozhodujúcim činiteľom a v priebehu volebného obdobia prezidenta Bidena aj chcú byť. Pravda, predstava, že by na našich hraniciach panovali pomery trvalého napätia a konfliktu ako na Blízkom východe, vyvoláva mnoho otázok pre odborníkov, práve tak ako pre laikov a verejnosť. Schyluje sa k parlamentným voľbám a treba mimoriadne sta-

rovnako uvážiť, ako formovať a obhajovať národné záujmy.

■ NAJMENEJ DVE PERCENTÁ

Po Vilniuse je zjavné, že pokiaľ nebude mať Ukrajina prevahu, nebude sa diskutovať o jej prijatí. Preto napríklad aj nemecký kancelár vytrvalo zdôrazňuje, že podpora Ukrajiny bude trvať tak dlho, ako to bude potrebné. Nemecké NIE prijatiu Ukrajiny do NATO teraz prišlo zároveň s príslubom podpory ukrajinských vojenských výdavkov vo výške sedemsto miliónov eur. Nemecko tak ako ostatné štáty bude vynakladať dve percentá hrubého

národného dôchodku na obranu. Dve percentá je odteraz dolná hranica. Koľko to však bude znamenať pre ročné rozpočty štátov? Rozhodne to nebudú len dve percentá. Pokiaľ ide o Nemecko, postup terajšej koalícnej vlády sa môže aj vypomstiť, lebo za istých okolností to môže v rozpočtoch po roku 2028 dosiahnuť až astronomický nárast, zvýšenie o ďalších dvadsaťpäť miliárd eur.

■ ČO CHCE NATO?

Áké sú teda ciele Aliancie? Pokiaľ nebude mať Ukrajina prevahu, zrejme sa nebude diskutovať o jej prijatí do NATO. Bude pokračovať masívna podpora jednotlivých štátov NATO i podpora Európskej únie, ako aj združenia najvyspelejších ekonomík G7. Vo Vilniuse NATO na zmenenú bezpečnostnú situáciu odpovedalo novou obrannou stratégiou. Tá si vyžiada vyššie vojenské výdavky na vojenské ciele, viac vojakov znamená viac peňazí na „obranu a odstrašenie“, ako sa podrobne hovorí v deväťdesiatich bodoch prijatého dokumentu.

Ide napríklad o vytvorenie trisťtisícovej jednotky rýchleho nasadenia, do teraz to bolo tridsaťtisíc. Ale aj o podrobnosti, ako je napríklad prichodnosť ciest či mostov pre tanky. Vojenské plánovanie v okruhoch od severu, Pobaltia až po oblasť Čierneho mora, posilňovanie východného krídla. NATO má čeliť vojenskému ohrozeniu, teroru a kybernetickým útokom. Zároveň vypovedá, že po vyše ako troch desaťročiach po skončení studenej vojny považuje Aliancia reálnu vojnu s Ruskom i keď nepravdepodobnú, ale za možnú.

Bol vilniuský samit historicky alebo išlo o chybný krok, keďže Ukrajina dostala príslub o otvorených dverách ešte v roku 2008? Skúsení novinári si pamätajú, že označovať samity za historické, aj keby sa dosiahli len minimálne kompromisy, patrí k rituálom, ale tentoraz.....

Sochár Anton GÁBRİK vytrvalo presadzoval ideový koncept svojich diel

Vierozvestcovia kráčali bosými nohami vpred

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Ešte v roku 2013, k výročiu k 1150. príchodu vierozvestcov svätých Cyrila a Metoda na naše územie, vznikol nápad postaviť trojsúsošie svätých aj s ich žiakom biskupom Gorazdom. Sochár Anton GÁBRİK zvíťazil spomedzi dvadsiatich štyroch zaslaných návrhov. Pôvodné umiestnenie sa stalo politicky nepriechodným, ako už spomenul v tomto vydaní SNN autor myšlienky osadenia súsošia Miroslav Holečko. Napokon bude odhalené a posvätené 15. septembra 2023 pri príležitosti druhého výročia návštevy pápeža Františka na Slovensku. V monumentálnej verzii a v priestoroch Bratislavského hradu. So sochárom Antonom Gábrikom sme sa stretli pri jeho diele na hrade, na ktorom robil posledné úpravy. Mal čas oddýchnuť si a poskytnúť Slovenským národným novinám obsahy rozhovoru nielen o tomto diele. Dorábá podestu pod sochami. Jej priemer je tri a pol metra. Ak sme už zabrdli do technických detailov, tak sochy troch svätcov sú vysoké 4,8 metra. Každá bronzová socha váži približne sedemsto kilogramov a odlievajú sa metódou strateného vosku.

• **Aj sochy majú svoju históriu. Ako to bolo práve s touto skulptúrou? Pôvodne mala byť predsa odhalená pred desiatimi rokmi.**

Mal som vtedy rozpracovaný koncept sôch svätých Cyrila a Metoda. Primodeloval som Gorazda. Súťaž vyhlásili Matica slovenská, Konferencia biskupov Slovenska a Spoločnosť svätého Gorazda. Nebolo však možné, aby súsošie bolo osadené pred Kostolom Najsvätejšej Trojice na Hurbanovom námestí v Bratislave, pretože s umiestnením nesúhlasilo vtedajšie vedenie hlavného mesta. Sochy tam mali mať intímnejšie miesto ako dnes a boli aj menšie, mali mať do troch metrov. Na námestí sú stromy a mali v ich tieni dotvárať kolorit pietneho miesta pri kostole. Keď sa táto realizácia zrušila, urobil som ešte dva či tri ďalšie návrhy a modely, ale cez tých ľudí s protinárodnými názormi sa to nedalo nijako prebiť. Jednoducho povedané, svätý Gorazd niesol pred sebou dvojkríž, a to bola pre vtedajších bratislavských poslancov nepriechodná myšlienka. Projekt síce ustal, ale bol som stále v kontakte s otcem biskupom Františkom Rábekom. Jemu patrí hlavná zásluha. Snažili sme sa nájsť priestor na umiestnenie diela a najmä nájsť mecenaša, investora. Potom sa dostala táto myšlienka k historikovi Antonovi Hrnkovi, k predsedovi parlamentu Borisovi Kollárovi a spolu s Konferenciou biskupov Slovenska sa rozhodlo, že sochy budú stáť na Bratislavskom hrade.

• **Už vtedy sa zdvihla vlna kritiky pseudokritikov a laikov, ktorým sa nepáčilo príliš „abstraktné“ zobrazenie postáv.**

Podobizne vierozvestcov a biskupa Gorazda nepoznáme. Preto som volil toto stvárnenie, hoci som si za to schytl vlnu kritiky od tzv. odborníkov, ktorí nikdy nič nevytvorili. Keď nie si schopný tvoriť, tak si aspoň pľuvi. Aj za to, že som bol žiakom národného umelca Jána Kulicha, ktorého socha Svätopluk je tiež na hrade. Tieto postavy sú mystické, imaginárne, nadčasové. Ja som nehľadal podobu Cyrila a Metoda, tým som sa vôbec nezoberal, to som okamžite zavrhol. Chcel som vyjadriť myšlienku, ktorú so sebou svätci niesli. Postavy sú astenicke, vzpínajúce sa do výšky a majú pôsobiť dojmom duchovnosti.

• **Jednou z výhrad bolo aj to, že ste do popredia postavili svätého Gorazda, pričom vierozvestcovia stoja až za ním. Bol to zámer?**

Svätý Gorazd bol učeníkom biskupa Metoda a on ho neskôr za biskupa aj vysvätil. Ak si všimnete postoj jeho nôh, má jemne naznačené vykročenie vpred. Vychádzal som z starogréckych sôch kúrosov, atlétov vo víťaznom postoji, a z votívnych, ďakovných sôch bohov v rovnakej póze. Svätý Gorazd symbolizuje to vykročenie národa vpred, pritom v ruke drží slovenský dvojkríž. To však určitým politikom, nielen komunálnym, prekážalo už pred desiatimi rokmi tak ako aj dnes. Ako kedysi, keď boli vierozvestcovia z nášho územia napokon vyhnaní. My sa musíme raz tvrdo a navždy postaviť proti tomuto nihilizmu.

• **V roku 2013 v posudku na vaše dielo napísal už nežijúci aka-**

Autor súsošia svätých solúnskych bratov a sv. Gorazda akademický sochár Anton GÁBRİK v týchto dňoch finišuje na dokončovacích prácach pri osadzovaní monumentu na Bratislavskom hrade.

demický maliar Stano Dusík tieto slová: „Kultúra, ktorej najvyšším výrazom je náboženská viera, putuje bosými nohami z krajiny do krajiny, a nie na kopytách koní násilných dobyvateľov. Sú bosé nohy jedným zo symbolov“

Jednou z výhrad kritikov bolo, prečo moje sochy nemajú aspoň sandále. Len nechápú, že ja modelujem myšlienku, nie naturálne zobrazenie oblečenia a obutia vierozvestcov. Bosé nohy zobrazujú slovíčko ísť a prinášať vieru. Obhajca mojej koncepcie diela maliar Stano Dusík má úvahu Na bosých nohách. Napísal, že moja myšlienka zobrazenia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda spočíva v tom, že na týchto bosých nohách nám doniesli písmenká pre naše slová. Písmo a knihy, aby sme mohli oslavovať Pána a úplne a vedome sa na tejto oslave zúčastňovať. Preto sa aj tento môj projekt volá Na bosých nohách. Vďaka ti, Stano, do neba za myšlienku.

• **Ste autorom bronzových dverí Cyrila a Metoda na Katedrále sv. Emeráma na Nitrianskom hrade, ktoré posvätil biskup Viliam Judák z Nitrianskej arcidiecézy a za ktoré ste dostali Cenu Martina Benku.**

Tam je v reliéfoch vyjadrená legenda o ich živote, napríklad to, že sa svätému Cyrilovi Konštantínovi prisnil sen, že sa vo sne oženil so Sofiou. Tá

Sofia však nebola žena, ale Múdrosť. Potom je tam dišputa s trojjazyčníkmi v Benátkach koncom roka 867 a obrana slovanského jazyka a bohoslužby, kde Konštantín prejavil teologickú odbornosť, znalosti, rečnícke majstrovstvo, humanizmus a obavy o osud slovanského národa. Tiež mučenie Metoda. Odporúčam však návštevníkom katedrály pozrieť sa aj na opačnú stranu dverí. Ja som vtedy požiadal básnika Michala Chudu, či môžem použiť jeho báseň Sme tu... a tú som namodeloval na vnútornú stranu dverí. Škoda, že to nie je pri otvorení pravého krídla osvetlené a málokto si to všimne.

• **Známy je aj váš pamätník Mórica Beňovského vo Vrbovom v malom parčíku v centre mesta.**

Vzorom a akože modelom na postavu Mórica mi bol maestro Jozef Adamovič, jeho somatotyp. Je zbytočné vysvetľovať prečo. Nuž, tá legenda – alebo ak chcete jeho život, jeho zážitky sú neuveriteľné, doslova románové. Stretnutia s Ľudovítom XVI., Máriou Teréziou, loď Intrepid, ktorú dostal od Francúzov. To všetko som chcel dostať aj na reliéf na ten pamätník v tvare zemegule, na ktorej vrchole čipí práve Beňovský. Reliéf má 5,8 metra a je tam aj černoška s dieťaťom pod baobabom, delfíny, Benjamin Franklin, George Washington... Príbeh jeho života je doslova rozprávka. Taká, že som to

Akademický sochár Anton GÁBRİK má podľa mieny progresívov problematický umelecký profil, keďže tento Humenčan bol istý čas asistentom Jána Kulicha na VŠVU v Bratislave.

musel namodelovať len v akomsi infantilnom výraze. Až detinsky. Chcelo to majstrovstvo ustáť túto výtvarnú polohu. Neuveriteľný život. Ten jeho určite obsahol päť životov iných.

• **Venujete sa aj galerijnej tvorbe?**

V zime som sa zúčastnil na súťaži na dve pamätne mince pre Národnú banku Slovenska s portrétmi majstra Jozefa Kroera a kardinála Jána Chryzostoma Korca. V určitej etape života som sa rozhodol, že sa nebudem väčšinou venovať galerijnej činnosti, ale že kúsikom túto ťažšiu cestu – tvorím sochy pre verejné priestory, pre ľudí. Preto, že je to ťažšie tu na Slovensku. Stojí to neskutočnú námahu a výkon. Nie umelecký, ale lúty boj s byrokraciou a politikou. Viac ma vyčerpá tento boj ako holá sochárska robota. Dostať svoju predstavu, dielo, do reálneho stavu, je v súčasnosti neuveriteľná tortúra. Sochárska tvorba neprebíha ako vo filmoch, kde sochárka Cheer v Čarodejniciach za jednu noc vytvorí trojmetrovú sochu. Väčšinu práce sochára s realizáciou diela ľudia nevidia, nemajú šancu to vidieť.

Zažil som posledné roky socializmu, keď boli pomery iné. Bol som Kulichov asistent na vysokej škole. Po roku 1989 sme odtiaľ ja aj iní museli odísť. Sochárska línia, ktorá sa ťahala od českých majstrov Jozefa Václava Myslbeka, Otakara Španiela cez Slovákov Jozefa Kostku, Ruda Pribiša, Jána Kulicha, sa pretrhla. Bolo to ideologické a neprirodzené, ale je to už, žiaľ, v dnešnej dobe nezvratiteľné.

• **Ako si na Jána Kulicha spomínate?**

Ako maestro a profesor bol perfektný. Mal však ťažkú vzdorovitú povahu. Možno preto, že málokto pochopil, čo v skutočnosti učil a čo od svojho učeníka chcel. No to nebol môj problém, našťastie. Prvé dva roky ma viedol profesor Snopek, potom ďalšie štyri profesor Kulich. Všetpeval nám mať vlastný výraz. Nie je problém kopírovať iných, ale potom je dielo myšlienkovito hluché. Toto dielo svätých Gorazda, Cyrila, Metoda takúto myšlienku nesie a ja som si stopercentne istý, že po odhalení ho návštevníci hradu prijmu. Tým, ktorí o pamätníku rozhodli, som otvorene povedal – ktorý kráľ, mocnár nepostavil chrám alebo sochu, akoby nebol! A títo traja svätci sú aj nosnými symbolmi Slovenska. Prítom ide o halierové náklady na zhotovenie – oproti tomu, čo dnes ide vláda vynaložiť na nezmyselné zbrojenie.

• **V Trnave máte niekoľko diel na verejných priestranstvách. Zaujala ma busta prvého rektora Trnavskej univerzity astronóma Antona Hajduka. Ako sa vám modelovalo?**

Osobne som ho poznal. Bol veľmi ľudský, cítil som jeho tvár. Na tom pamätníku pred Trnavskou univerzitou je nielen busta, ale aj aj bronzový odlatok jeho pôvodnej rektorskej medaily. Pripomína to čas, keď zakladal znova obnovenú Trnavskú univerzitu. Vtedy som bol pri zakladaní univerzity v roku 1992. Som aj autorom jej loga. To bolo hektické obdobie. Hneď po otvorení musel pán Hajduk niekam odísť a reprezentovať Slovensko. Problém bol, že nemal rektorské insígnie. Tak som mu narychlo vyrobil dočasné, epoxidové. Našťastie už vtedy som mal logo univerzity vydané, bola to hlava Krista

z historického trnavského erbu bez kolesa a názov univerzity po latinsky. Rektorskú medailu som mu len napatinoval na zlatý bronz a mal ju zavesenú na krku na látkeovej slovenskej trikolóre. Pravdaže, potom som zhotovil stálu, vyrobila ju Kremnická mincovňa, tú, ktorú nosí aj súčasný rektor René Bilík.

• **Pri vašej monumentálnej soche pápeža Jána Pavla II., ktorá je v Trnave na Univerzitnom námestí, vidíme láskavého človeka žehnajúceho vstupujúcich do Katedrálneho chrámu sv. Jána Krstiteľa. Ako ste k tejto koncepcii pristupovali?**

Pápeža som zobrazil tak, ako si ho zachovali veriaci. Vyžarujúceho dobrotu. Pamätám si dátum, keď zomieral. Zomrel 2. apríla 2005. A ja som práve vtedy v ateliéri modeloval jeho sochu. Vtedy o tom v rozhlase bežalo ako reportáž Gaba Zelenaya zo športového zápasu, stále vysielali nejaké podrobnosti. Ako na tom je. Potom vznikla súťaž na jeho sochu. Musel som pred realizáciou vyhrať dve verejné obstarávania, lebo istá kresťanská strana v Trnave silou-mocou chcela, aby vyhral jej stranický favorit, mimochodom môj bývalý spolužiak. Ani len predlohu sám nevedel namodelovať. Ja som mal myšlienku jeho sochy v duchu pred dvoma, troma rokmi, skôr ako vôbec pápež prišiel do Trnavy v septembri 2003, keď už bojoval s vážnymi zdravotnými problémami. Nevzdal som to. Napokon sa v roku 2005 realizácia sochy uskutočnila.

• **Ste aj reštaurátor. Po roku 1989 sa znovu postavilo v Trnave Súsošie Svätej Trojice v barokovom štýle z roka 1695, ktoré sa počas socializmu zničilo. Obnova asi nebola ľahká.**

To som bol ešte čerstvo po škole. Dali sme sa vtedy dohromady traja mladí ľudia a ja som matematicky vyrátal stratené časti kameňov, ktoré sa museli doplniť, a niektoré sochy som nanovo namodeloval. Všetko sa muselo vypočítať a vyskladať. Vtedy majstri nerobili podľa výkresov. Aký veľký kameň prišiel pod ruku, z takého vysekali tvar.

• **Momentálne musíte pociťovať isté zadosťučinenie, keď sa vám po rokoch podarilo naprieť prekážkam dostať svoje trojsúsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda do finálnej podoby. Ste národne orientovaný?**

Naprieť prekážkam – aj zo strany podporovateľov tohto diela – som nezačul, hoci ma pred rokmi mnohí opustili a na boj za svoje dielo som zostal sám. Iste, boli tam aj ľudia, ktorí dielu drúkovali, ale na mnohých mám ťažké srdce. Som národne orientovaný, zvlášť v dnešnej dobe, ktorá podobne názory neuznáva. Veď sa len pozrite okolo seba, koľko slepých myšlienok sa presadzuje – od podpory LGBTI+ až po tranzície detí. My ideme kastrovať, „prešívajú“ chlapcov na dievčatá a opačne, táto doba je totálne chorá. Nielenže si nevážeme svoju minulosť, ale politici nás s podobnými zámermi priamo obťažujú. Chcu otráviť národ, otráviť Slovanov? Myslí si, že sa im to nepodarí a zacykľia sa sami do seba. Zničia sa tým, ale nezničia nás. Ak je niečo nezmyslom, tak to aj nezmyslom ostane.

Celkovo sa mi zdá, že v minulosti bol život pomalší, no o to viac srdečnejší. Všetko chce byť rýchle. My zo Zemplína máme takú posmešnú prípovedku: „Pane Bože, daj... ale hneď!“

• **Na čom momentálne okrem dokončenia súsošia pracujete?**

Mám objednávkou na bustu predsedu zahraničnej Matice slovenskej farára Františka Jozefa Fugu, ktorý sa narodil pred sto rokmi 9. júna 1923 vo Vinnoh. Sice je to časovo hektická objednávka, ale zvládam to. V hlavě mám ešte plno nápadov. Trnava by si napríklad zaslúžila monumentálnu sochu Petra Pázmaňa, v roku 1653 zakladateľa Trnavskej univerzity. Slovensku chýbajú jazdecké sochy, kým Budapešť alebo Paríž je ich plný. Napríklad Mórica Beňovského, tú by som rád realizoval.

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

bezplatné

8

2023

Zdroje obrázkov: Pixabay, autori príspevkov

NÁHODNÉ PRÍBEHY Z LETIACEHO VLAKU, KTORÉ NIE SÚ V KNIHÁCH

EVA ČULENOVÁ

Každé ráno svojho pracovného dňa kontroluje nevyhnutné drobnosti. Má kľúče? Peňaženku? Doklady? V dámskej kabelke má všetko potrebné vrátane malých tikajúcich hodínok. Cez plece prehodí tašku s notebookom a beží na železničnú stanicu. Každé ráno svojho pracovného dňa nasadá do vlaku. Vojde do vozňa, posadí sa a vytiahne notebook. Nehľadí von oknom; cestu pozná dokonale. Nevníma mihotajúce sa stromy, meniace sa oblaky, ženúce sa prúžky ciest a na nich uháňajúce guľky áut. Pred očami sa jej ženú vlastné spomienky, ľudia, ktorí tu boli a už nie sú, ľudia, ktorí stoja pri nej, ľudia, ktorí jej ubrali časť života. Vynára sa jej babka kopajúca v záhrade, žúrky s kamarátmi, pracovný stôl s množstvom zápiskov a veľkým počítačom, výhra v literárnej súťaži, prvá kniha, eufórie aj sklamanie. Muži jej života. Akí boli? Každý tikot jej malých dámskych hodínok je guľôčka, v ktorej je ukrytá spomienka. Postupne ich navlieka na veľkú niť. Každé ráno pracovného dňa, podvedome vnímajúc uháňajúce kolesá vlaku. V hlave spríada nite plné guľôčok s tikajúcim šelestom. Kolesá vlaku hrčia v pravidelnom rytme, no ona počuje slabý šelest svojich hodínok. Vylietavajú z nej spomienky ako netopiere z tmavej jaskyne. Objavujú sa každým tikotom hodínok, každou sekenciou vlakových kolies. Navlieka ich na nite a navlieka – každé ráno počas tej hodiny cesty do práce. Postavy, situácie malé i veľké príbehy – jednotlivé aj zretazené, dni, mesiace, roky jej života. Stratené roky, nájdené mesiace. Zostarnutá mladosť, nové dynamické dni. Pred očami jej letia hemžiace sa čriepky vlastného života v rytme hučiacich kolies vlaku. Sú už súčasťou jej života. Za oknami sa mihajú polia, lesy; raz sú svieže, inokedy biele. Ľudia sa z uháňajúceho vlaku javia ako rozmazaná škvŕna. Presne ako niektorí z jej života. Preleteli ním a zanechali nejasné kontúry. Niektorí, naopak, poznačili jej život navždy. Sklamanie, úspechy, smútok, pády a zdvihnutia. Hnev okolia, vlastné presvedčenie, slabosť a znova vztyk. Pád a opäť vztyk. Navlieka a navlieka. A potom znova. A znova. Tikot dámskych hodínok a hluk uháňajúcich kolies vlaku ju sprevádzajú každým jej pracovným ránom. Navlieka, až pokiaľ z nich nevznikne obrovská sieť plná guľôčok ukrytujúcich spomienky. A z nej kniha.

Každé ráno svojho pracovného dňa kontroluje nevyhnutné drobnosti. Má doklady? Cez plece si prehodí tašku bez notebooku a beží na železničnú stanicu. Každé ráno svojho pracovného dňa nasadá do vlaku. Vojde do rušňa a skontroluje prístroje. Rozbehne rušeň ťahajúci vozne, v ktorých sedia ľudia ponáhľajúci sa do práce, k lekárovi, na návštevy alebo len tak na výlety. Sleduje železničné prielestia, prichádzajúce a odchádzajúce stanice. Na niektorých zastaví vlak, ľudia nastúpia a vystúpia. Počká, a keď je čas, opäť rozbehne rušeň s vozňami. Hľadá von oknom, vníma mihotajúce sa stromy, ženúce sa prúžky ciest a na nich uháňajúce guľky áut. Neustále sa meniace oblaky mu pripomínajú postavy zo zašlých čias. Vie, že o chvíľu preletí popri staručkej rozpadnutej budove stojacej popri trati, ponorenej v lese. Čo asi skrývala? Aký bol jej osud? Kto a ako v nej žil? O chvíľu prefrčí okolo historického kaštiela. Vie o ňom takmer všetko. Z knihy pozná mená jeho pánov. Čo všetko ale ukryvali jeho múry? Aké osudy sa medzi nimi odohrávali? Kto mal koho rád, aké intrigy tam prebiehali? Stúpajúce a padajúce kopce sa mu v myslí menia na čarodejníkov zo starých povestí, bosorky prenasledujúce rytierov z dávnych miest, malých hrdinov hladajúcich farebný svet, odvážne bytosti bojujúce so zlými duchmi. Na bežiacich vodných hladinách vidí vodné víly, ktoré sa živia dušou topiacich sa ľudí, pred oknom zbadá papierového vtáčika hladajúceho lásku a empatiu. V uháňajúcich dedinách zahľadne sebeckých krčmárov, ktorým je pomoc ľuďom cudzia. Ponad strechy rušňa lieta padlý anjel s novými krídlami. Aký príbeh skrýval? Spod trate sa na neho škeria škriatkovia, spoza stromov sa blyští lesná víla. Vlak letí krajinou a jemu sa pred očami stavajú nové a nové postavy. Každá bytosť je pre neho guľôčka s príbehom. V hlave z nich spleť dlhé nite. Na nite navlieka guľôčky plné čarodejných postáv, historických príbehov, zážitkov súčasných hrdinov. Kolesá vlaku hrčia v pravidelnom rytme. A on navlieka a navlieka. Znova a znova. Každý svoj pracovný deň. Až pokiaľ z niti nevznikne obrovská sieť plná príbehov. A z nich kniha. Netuší, že v jednom z vozňov, ktoré ťahá, tiež niekto píše knihu. Každý deň. V hlave spríada príbehy rovnako ako on. Ona netuší, že v rušni, ktorý ju vezie, niekto spleť siete rozprávání. Každý deň. Rovnako ako ona. Nikdy sa nevideli. Tie knihy im vyšli naraz. Aj takéto príbehy píše život. Ale v knihách sa o nich nedočítate. Možno len v úvodníkoch Orla tatranského.

Janka OLEJOVÁ

KEBY

Keby som mohla
Nechat' šaty na dlážke
A hodiť sa z útesu
Do tvojho náručia

Poprosiť Boha
Či mi lásku požičia

Na malú chvíľu
Nech chveje sa mi srdce

Keby som mohla
Oprieť tvár o tvoje plece
A cítiť sa v bezpečí
Cítiť sa tvoja

Keby som mohla
Dat' ti
Kúsok z môjho nepokoja

Vidieť ti v očiach
Že sa v tebe niečo zlomí

Chcel by si?
Deliť lásku dvomi?

Spisovateľ Martin Rázus a jeho osudová osmička

(18. 10. 1888 – 8. 8. 1937)

PETER CABADA

Pochádzal z obce Vrbica, ktorá je dnes administratívnu súčasťou Liptovského Mikuláša, a bol prvorođeným synom garbiarskeho robotníka. Z najmladšej sestry Márie Rázusovej sa stala známa poetka, dramatička a prekladateľka. Ľudovú školu vychodil v rodisku, do meštianky chodil v Liptovskom Mikuláši, no na gymnaziálne štúdiá odišiel do Banskej Bystrice. Dôvodom boli politické výhrady uhorskej štátnej moci voči jeho národno-politickým postojom na škole, respektíve k celkovému politickému presvedčeniu rázusovskej rodiny. Čoskoro (po roku) prestupuje z lýcea v Banskej Bystrici na gymnázium do Kežmarku a hneď po absolvovaní maturitných skúšok sa prihlásil na štúdium evanjelickej teológie v Bratislave. Keď toto štúdium ukončil (1911), krátky časový úsek bol kaplánom pri Samuelovi Zochovi v Modre. Na jeseň 1911 odišiel na pozvanie britského historika R. W. Setona-Watsona do Škótska, kde pokračoval v teologickom štúdiu

Súčasníci ho poznali ako tichého, zádušného, svojského, ale i večne nespokojného, temperamentného človeka. Ako básnik, spisovateľ a politik sa celý nedlhý život vytrvalo usiloval o dosiahnutie spravodlivosti – najmä čo sa týka usporiadania spoločnosti a dôstojného včlenenia Slovenska do okolitého sveta. Do politiky vstúpil s bytostným presvedčením, že ju môže obohatiť o dôležitý citový náboj a hlavne sociálny rozmer. Istotne spočiatku nemohol tušiť, aká to bude trnitá cesta so všelijakými zákrutami, vybočeniami a peripetiami. Zásadový Martin Rázus si na nej pre svoje vyhranené názory, nekompromisnosť i nezištnosť urobil na Slovensku veľa nepriateľov. Citlivá duša básnika a kňaza ale najťažšie znášala fauly, podrazy a sklamania blízkych ľudí, ktorým dôveroval. To mu najväčšmi ubližovalo, podlamovalo zdravie a strpčovalo život.

na univerzite v Edinburhu. Niekoľkomesačný pobyt využil aj na cestovanie a navštívil viacero krajín Západnej Európy. Hoci sa po príchode domov vrátil na pôvodné kaplánske miesto do Modry, zakrátko dostal samostatnú faru v Pribyline – teda v Liptove a neďaleko rodiska. Účinkoval tu plných deväť rokov, až do leta 1921, keď ho preložili na faru v Moravskom Lieskovom, kde pôsobil tiež rovných deväť rokov. Finálnu etapu života (od mája 1930) vyplnilo kňazské účinkovanie v Brezne. Vyčerpávajúcu dušpastiersku, literárnu i politickú činnosť Martina Rázusa ukončila predčasná smrť. Zomrel po ťažkej chorobe obličiek a takmer slepý vo veku 48 rokov. Pochovaný je na vlastnej železnici v srdci milovaného Slovenska – v Banskej Bystrici.

Rozsiahlejšie literárne aktivity Martina Rázusa datujeme z hľadiska zverejňovania veršov a krátkych próz od roku 1912. Skôr ako Slovenská moderna, ktorá sa vtedy v poézii formovala, mu bol bližší Hviezdoslav a Vajanský. Dospel totiž k záveru, že etickú zásadu užitočnosti iným lepšie vyjadří typ extrovertnej, apelatívnej a významovo jednoznačnejšej poézie, v rámci ktorej je básnik hlavne tribúnom národa a jeho svedomím. Básnické dielo z obdobia prvej svetovej vojny zhrnul autor do troch kníh (*Z tichých i búrných chvíľ*, 1917; *To je vojna!*, 1919; *Hoj, zem drahá*, 1919). Štvrtou zbierkou veršov *Kameň na medzi* (1925) protestoval proti riešeniu vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi. Tendencnosť je v knihe vyvažovaná bytostnou zainteresovanosťou básnika na aktuálnych spoločenských problémoch. Filozofujúco-meditatívny podtón dominuje aj v ďalších Rázusových zbierkach (*Kresby a hovory*, 1926; *Sípy duše*, 1929). Poslednú knihu tvorovej lyriky s názvom *Cestou* (1935) charakterizujú pocity tragiky a osamelosti. Spomenieme aj známu filozoficko-dramatickú báseň o úlohe ženy v živote muža *Ahasver* z roku 1936.

Veršovaný román *Bača Putera* (1934) má v kontexte Rázusovho diela osobitné miesto. Príbeh podnikavého Slováka v Amerike je však poznačený zbytočnou idylickosťou a rušivou navitou. Azda jediným známejším dramatickým opusom je hra v troch dejstvách *Hana* (1920) o tragédii mladej ženy, ktorá sa po správe o úmrtí manžela vydala za ruského zajatca. Chýr o tom, že muž žije, Hanu trápi a predstavuje intenzívny zdroj mučivých vízií. Hra je pokračovaním tradícií realistického drámy, zreteľné sú však dotyky so symbolistickou poetikou.

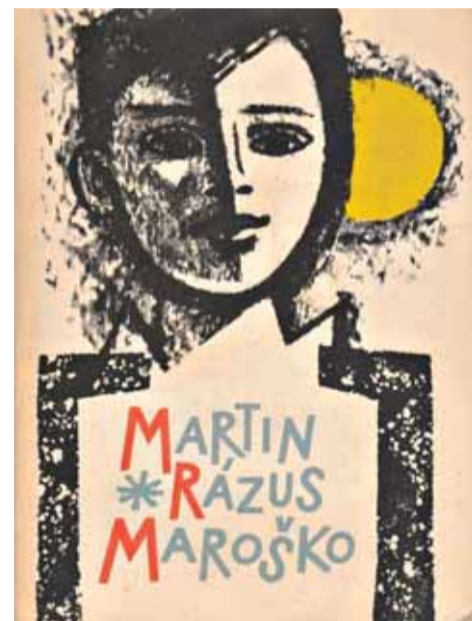
Kratšie prozaické celky rôznorodého tematického zamerania striedajú od konca 20. rokov väčšie epické útvary. Stvorzväzkový román *Svety* (1929) zobrazuje na osudoch jednoduchých ľudí z moravsko-slovenského pomedzia prvého decénia po vzniku ČSR. Rozsiahly knižný titul je oslavou slovenského ľudu – predovšet-

kým sedliactva ako nositeľa elementárnych životných hodnôt. Zánrovo ide o „román sociálny, románovú kroniku či román-epopeju, v ktorom sa bez výraznejšieho sklbenia uplatňujú dve hlavné línie: dokumentárna (sociologicko-folkloristická) a polemická (politicko-publicistická)“. Historické románové diela zo 17. storočia, ktorým dal Rázus zreteľnú aktualizáciu dimenziu, čerpajú z dejín mesta Brezna a jeho okolia (*Júlia*, 1930; *Krčmársky kráľ*, 1935; *Odkaz mŕtvych*, 1936). Posmrtné vyšli tvorove historické novely *Bombura* a *Surovcovci* (1937).

Autobiografický román *Maroško* (1932) s pokračovaním *Maroško študuje* (1934) je poetickou evokáciou spisovateľových detských liet. Najmä prvá časť dielogy patrí k základným dielam i klenotom pôvodnej slovenskej literatúry pre deti a mládež. Okrem básní, próz a drám má Rázus na svojom konte aj bohatú publicistickú činnosť, esejistické texty (zbierka *Argumenty*, 1932), knihy modlitieb a náboženských piesní (*Z nášho chrámu*, 1929; *Pred tvárou Božou*, 1935).

„Mojím osudovým číslom je osmička a iste najosudnejším dátum 18. október 1888. Vtedy som sa totiž zbadal v istej z chudobných chalúp v terajšom Liptovskom Svätom Mikuláši. Osmička nie je najnižším, ale ani najvyšším číslom a taká je i pečať na dosť podivnej ceste môjho života.“

Martin Rázus napísal citované riadky v roku 1931. Nemohol vtedy tušiť, že osudová osmička, a to hneď dva razy, prenikne aj do dna a mesiaca jeho úmrtia, keďže skončil 8. 8. 1937 – čiže pred 86 rokmi.

Obálka knihy *Maroško*

Výtvarné umenie

Tajuplný tvorca búst, sochár František Xaver Messerschmidt

(6. 2. 1736 – 19. 8. 1783)

PETER CABADA

Alojz Rigele: Podobiarenie sochára Messerschmidta (okolo roku 1900, drevo; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Mikuláša v Podhradí. Zachovaná ostala, našťastie, aspoň tvorova bohatá listinná pozostalosť, ktorú vlastní Archív mesta Bratislavy. Vzácná dokumentácia bola mimoriadne dôležitou informačnou bázou aj pre kunsthistoričku Máriu Pötzl-Malíkovú, ktorá sa touto jedinečnou umeleckou osobnosťou dlhodobo profesionálne zaoberá. Autorkina excelentná knižná monografia, nazvaná *F. X. Messerschmidt a záhada jeho charakterových hláv* (2004), je slovenskou verziou profesorského rozsiahleho textu o barokovom sochárovi v nemčine.

Hovoriť budeme o rodákovi z južného Nemecka a význačnom barokovom sochárovi, ktorý záverečnú etapu života (sedem rokov) strávil v Bratislave, kde zhotovil svoje najočeňovanejšie umelecké diela. Majú názov *Charakterové hlavy* a dodnes fascinujú bizarnosťou, mysterióznosťou i provokativnosťou. Ide o vsuktku zvláštne busty s grimasami, podnecujúce viacero otázok. Čo mali vyjadrovať? Mohli byť zrkadlom výsmechu spoločnosti? Alebo sa pri nich tvorca inšpiroval dobovými (viac či menej serióznymi) teóriami o vplyve fyziognómie na osobnosť? Boli hlavy prejavom okultizmu? Dá sa ich zmysel nájsť v židovskej kabale? Bránil sa sochár modelovaním úšľakbkov pred zlými duchmi, ktorí prenasledovali jeho chorú myseľ? To všetko sú otázky, na ktoré doteraz hľadajú odpoveď kunsthistorici, zberatelia, milovníci umenia, lekári, psychológovia; sú to otázky, ktoré rozrušia myseľ vari každého, kto sa zahľadí do tváre aspoň jednej z nepochopiteľných hláv.

Veľký rozruch a polemické reakcie vyvolali už prvé prezentácie Messerschmidtových búst vo Viedni, kam sa dostali, keď opusy istému viedenskému kuchárovi predal umelcov brat Ján (dlhodobo žil v Bratislave). Zhruba vtedy sa objavil aj ich súhrnný názov *Charakterové hlavy*, ako i pomenovania jednotlivých diel s krátkym výkladom. Odborníci ale k tomu majú rezervovaný vzťah, lebo ani názov, ani stručná explikácia neboli výsledkom žiadneho seriózneho bádania, ale iba fikciou. Aj napriek uvedenej tvrdeniu sa však ujali a dodnes ich bežne používame...

Tridsať rokov po autorovej smrti (1816) vznikol známy súbor odliatkov 49 hláv pre knieža Liechtensteina, ktorý mal sochy umiestnené na zámku vo Valticiach. Pokiaľ ide o Slovensko, do čias druhej svetovej vojny registrujeme u nás tri originály – teraz už nevieme o žiadnom. Hlava č. 1, *Smejúci sa Messerschmidt*, sa zo súkromného majetku v Bratislave dostala okolo roku 1938 do USA (Los Angeles, kde už dnes vraj nie je). Dve hlavy boli na zámku v Stupave, momentálne sú v privátnom vlastníctve v Gorici (Taliani). Staré sadrové odliatky všetkých troch hláv vlastní Galéria mesta Bratislavy. Bilancia počtu odliatkov a úplná absencia originálov v Bratislave je ale trisťna. Súpis majetku F. X. Messerschmidta, ktorý urobili týždeň po jeho úmrtí, pritom obsahuje až 69 búst. Znalci tvrdia, že sa z nich zachovalo 54. Historička umenia Mária Pötzl-Malíková vo svojej monografii uvádza,

že dnes evidujeme 38 originálov, z nich jeden bol na konci druhej svetovej vojny zničený. Najväčší počet diel (16) vlastní galéria v Rakúsku, zvyšné sú roztrúsené po svetových galériách, múzeách a v súkromných zbierkach.

Mnohí ľudia vnímajú Messerschmidta len ako tvorca charakterových hláv, ale tie iba zatlačili do úzadia ostatnú umelcovu činnosť. Rozhodne treba uviesť, že na základe objednávky od Márie Terézie zhotovil jej sochu ako uhorskej kráľovnej. Majstrovský artefakt patrí bezpochyby nielen medzi autorove najvýznamnejšie opusy, ale i medzi vrcholné prejavy viedenského sochárstva 18. storočia. Apropo, objednávky z cisárskeho dvora mal Messerschmidt aj v nasledujúcom období.

Do Bratislavy prichádza medzinárodne uznávaný sochár v roku 1777 a spočiatku býval u brata. Neskôr získal kúpu dom v predmestskej časti Zuckermandel (dnešné Podhradie). Životnou náplňou čudáckeho umelca sa stali výlučne len „charakterové hlavy“. Keďže sústavne unikal pred okolitým svetom, vzbudzoval zvýšenú pozornosť a záujem verejnosti. Ako uvádza Jozef Leikert, „čoskoro sa medzi milovníkmi umenia tradovalo, že byť v Bratislave a nestretnúť sa so slávnym sochárom Messerschmidtom je hanba. Prítom sochár málokoho vo svojom prýbtku prijal. Napriek tomu, že sa nesprával voči svojim zákazníkom prívetivo, získaval v Bratislave objednávky“.

František (Franz) Xaver Messerschmidt, umelec s tajuplným životným príbehom i dielom, zomrel v Bratislave vo veku 47 rokov na zápal pľúc.

Srdcu najbližšie sú mi knižnice

Rozhovor s Adelou Vojtušovou

DANIELA LYSÁ

Daniela LYSÁ: Som šťastná, že si dnes môžem literárne poľebiť cez riadky s tak literárne talentovanou osobou ako si ty. Prezradila si mi, že píšeš už štrnásť rokov a že tvoja mama počas tvojho detstva pracovala v Kysuckej knižnici v Čadci, kde si s ňou trávila množstvo času. Kedy si sa prichytila ako dieťa pri tom, že písmenkový svet ti prináša výnimočný pôžitok?

Adela VOJTUŠOVÁ: Odkedy sa pamätám, členovia rodiny mi čítali, najmä babka, s ktorou som trávila väčšinu času, pretože rodičia pracovali. Keď som sa teda neskôr naučila čítať sama, knihy už boli mojou prirodzenou súčasťou a nepamätám si dni, keď by knihy do môjho života nepatrili. Dodnes sú mi srdcu najbližšie knižnice, viac ako kníhkupectvá, rada nachádzam rôzne knihy, po ktorých by som možno inak nesišla. Návšteva knižnice ma tiež vždy veľmi upokojí a donúti ma spomaliť.

Ako hodnotíš kvalitu literárnych súťaží na Slovensku? Aj keď si ešte žiadnu nevyhrala (podľa mňa je to len otázkou času), určite si dostala množstvo spätnej väzby. Ako prijímaš kritiku?

Myslím si, že literárnych súťaží je na Slovensku dostatočné množstvo na to, aby literáti pomocou nich odhalili talenty zo všetkých kútov krajiny. Kto sa chce venovať písaniu, mal by sa určite najskôr zapojiť do aspoň jednej súťaže a dozvie sa, na čom je. Ja kritiku beriem veľmi pozitívne a som vďačná za každý podnetný komentár, ktorý dostanem od členov poroty, pretože ma to vie veľmi posunúť. Ďakujem, že vo mňa vytrvalo veríš! Z množstva literárnych súťaží by som raz

Adela Vojtušová (1998), pochádzajúca z Kysúc, sa venuje písaniu už štrnásť rokov. Jej najväčším literárnym cieľom je raz vydať hodnotnú knihu. Momentálne je vo fáze čakania na námet. Po štúdiu učiteľstva angličtiny a slovenčiny na Filozofickej fakulte UK v Bratislave sa jej podarilo získať prácu učiteľky angličtiny a slovenčiny (neprekvapivo). Jej práca ju zaviedla do Trnavy, kde momentálne býva a užíva si skvelú kávu.

jedného dňa chcela vyhrať Jašikove Kysuce, hoci to nie je súťaž prestížna ako napríklad Poviedka. Môj vzťah ku Kysuckej knižnici a Kysuciam celkovo je veľmi silný a výhra by pre mňa veľa znamenala. Zatiaľ som len profesionálnou zberačkou čestných uznaní.

Je ti srdcu bližšie písanie poézie alebo prózy?

Obdivujem každého, kto vie napísať poéziu, a veľmi rada si ju prečítam. Mojou srdcovkou sú básne Jozefa Mokoša. Ja sama poéziu písať takmer nedokážem, čo občas zosmolím, sú len veršovačky, ani básňou by som to nenazvala. Pohodlne sa cítim v próze, myslím, že mám svoj štýl a ten chcem ďalej rozvíjať. V literatúre, ktorá v súčasnosti vychádza na Slovensku, však cítim trend, že prózu píše ľudia, ktorí sú veľmi zdatní aj v poézii, ich prozaické knihy majú nádych lyrickosti, to je zasa niečo trochu iné.

Si rovnako vášnivá čitateľka ako autorka? Aké tri knihy by podľa teba nemali chýbať v žiadnej knižnici skutočného knihomola?

Čítam omnoho viac, ako píšem. Chut' písať ku mne prichádza pozvoľna, no bez knih som už po pár dňoch nervózna. Preto som aj študovala slovenčinu a literatúru, bolo to enormné množstvo čítania a to často kníh, ktoré by málokto čítal dobrovoľne. Aký štúdiom literatúry nepoškvrnený človek by si prečítal napríklad stredovekú maďarskú kroniku Gesta Hungarorum? S kolegynami z katedry sme sa však na takých knihách rady dobre bavili. Nemyslím si, že existujú 3 knihy, na ktorých by sa zhodli všetci čitatelia, no ak ich mám vybrať ja, musia tam byť skutočne rôzne knihy, pretože taký je aj môj čitateľský vkus. Moju lásku ku klasike stelesňuje Austenová, takže nesmie chýbať Emma. Som veľkou fanúšičkou smutných kníh, ktoré sa na nič nehrajú, preto odporúčam Malý život od H. Yanagihary. Tá kniha trhá srdce na franforce, ale nedá sa na ňu zabudnúť. A keďže ma neodpláši ani žánrová literatúra, tretia je fantasy kniha, pre mňa jedna z najlepších, Meno vetra od P. Rothfussa.

Kde by si sa najradšej videla o pár rokov? Viem, že sa netajíš tým, že chceš vydať hodnotnú knihu. Máš aspoň akú-takú predstavu, o čom by bola?

Vidím sa s vlastnou knihou v ruke, to je pravda. Keďže však chcem, aby bola naozaj hodná napísania, vydania aj čítania, asi to ešte chvíľu potrvá. Chcem, aby bola jednoducho o živote a o ľuďoch, či už to bude román, alebo fantasy, najdôležitejšie bude pre mňa prerozprávanie príbehu so zaujímavými postavami, ktorý donúti čitateľov niečo cítiť. A hlavne chcem, aby na knihu po dočítaní nezabudli. Musí byť silná. Kladiem na seba naozaj vysoké požiadavky, takže kým nebudem o svojej potencionálnej knihe presvedčená, radšej nevydám nič. V knižných novinkách sa snažím, mám prehľad a myslím, že kníh, na ktoré bola škoda papiera, vychádza dostatok.

Ako často sa venuješ písaniu? Kedy k tebe najčastejšie zavítajú kreatívne momenty?

Písaniu sa venujem oveľa menej, ako by som mala. Píšem skutočne len občas, hoci pocit dopísanej poviedky milujem. Nápady vo mne vzbudzujú ľudia, ktorých stretnem, situácie, ktoré som zažila, alebo aj knihy, ktoré čítam. Poviedka, ktorej úryvok čitateľa dostali spolu s týmto rozhovorom je inšpiro-

vaná písaním Sally Rooney, myslím, že to na nej vidieť. Jej knihy sú veľmi živé a reálne, sú pre mňa hodnovernými výsekmi života jej postáv a chcela som skúsiť napísať niečo podobné.

Áké témy často spracúvaš v poviedkach? Inšpiruješ sa aj vlastnými životnými skúsenosťami?

Až veľmi často sa inšpirujem svojím životom. Ak si poviedky prečíta pár nesprávnych ľudí, asi sa dozvedia veľa nových vecí o tom, ako som sa v ich prítomnosti cítila a prečo. Písanie je pre mňa forma ventilácie vlastných pocitov, často sa stáva, že napíšem niečo, čo ma ťažilo a ten ťaživý pocit je preč, pretože už ostal v poviedke. Je to skutočne účinná terapia. Avšak moje obľúbené poviedky sú tie, ktoré so mnou nič spoločné nemajú, mala by som ich písať viac.

A čo miesto, do ktorého zasadzuješ dej poviedok? Zachytávaš kysucké prostredie aj vo svojej tvorbe?

Musela som sa zamyslieť, ale moje miesto je buď neurčené, alebo je to Bratislava. Tá bola pre mňa veľmi inšpiratívna, keď som v nej bývala, preto je jej toľko. Jedna moja poviedka je z prostredia strednej školy, a keď som ju písala, mala som v mysli len „moje“ gymnázium v Čadci, avšak nikde v poviedke to spomenuté nie je, možno by si to všimol len človek, ktorý to gymnázium tiež navštevoval. Kysucké prostredie je však v literatúre smutne zanedbávané, asi by som to mala začať meniť. Moja diplomová práca sa venovala toposu Kysúc v slovenskej próze a len dvaja autori boli skutočne relevantní. Ak aj ľudia o Kysuciach píšú, ku mne sa tieto texty nedostali, čo znamená, že zrejme nie sú dostatočne známe ani medzi Kysučanmi. Kysuce by sa pritom hodilo zapojiť do trendu novodobej prózy, odohrávajúcej sa v odľahlých kútoch vidieka. Tieto miesta sú v textoch často opradené ľudovou mágiou. Taký text o kysuckej dedine si viem predstaviť, ale musí ho napísať niekto iný, pretože do môjho štýlu sa nehodí. Hádám som niekomu teraz vnukla dobrý nápad.

Kde nachádzaš najväčší zdroj inšpirácie?

Ako som už povedala, vie to byť môj život, knihy, alebo, a to som ešte nespomenula, to je hudba. Hudba dokáže v sebe konzervovať veľmi silné príbehy a dokáže to aj bez slov. Milujem playlisty s názvami ako „Tančujúš so svojím nepriateľom valčík uprostred plnej sály ľudí“. Tie sú plné klasickej hudby, ktorá skutočne znie ako scéna z knihy a ja tú scénu pred sebou život vidím a veľmi ju túžim napísať. Hudba tak na mňa jednoducho pôsobí.

Čo ti nesmie chýbať počas tvorivej chvíľky? Inšpiratívne prostredie, hudba, káva...?

Ticho. A áno, káva, ale tá je určená na prestávku. Keď je večer, pomáha mi víno. S ním píšem akosi rýchlejšie, menej premýšľam a následne musím viac editovať, no myšlienky sú o level lepšie ako bez neho.

Ako tráviš voľný čas, keď nechávaš oddýchnuť svojim prstom behajúcim často po klávesnici?

Čítam, ako som už neraz spomenula. Rada pečiem aj športujem, nech je všetko vyvážené. Chodím plávať a bicyklovať, milujem lyžovanie aj bežky. Hrám sa so svojimi psami, milujem psy. No nech to neznie priveľmi aktívne, veľmi často som na gauči a hádam sa s priateľom o tom, aký seriál si pozrieme.

Ukážka z tvorby

Asi nemám nápad, poviem, ale V. ma nepočúva. Loví slamkou pomaranč na dne aperolu a snaží sa pritom vyhnúť poslednej neroztopenej kocke ľadu.

Hm? Ozve sa neprítomne, keď chvíľu mlčím a dvor pri bare naplnia len šum iných. Všetkých, len nie nás dvoch.

Nápad. Žiaden. Mám názov a asi aj čas niečo písať, ale nemám o čom.

Aha. A ten názov? spýta sa, ale viem, že v skutočnosti ju to nezaujíma.

Debut Ivana Štrpku sa volá Krátke detstvo kopijníkov, vieš?

Samozrejme, že neviem, povzdychne a keby som sa pozrela, určite vidím prevrátenie očami. Nepozriem sa.

Keď sme mali prednášku o Osamelých bežcoch, počula som prednášajúceho povedať Krátke detstvo podpivníkov. Napadlo mi, že je to absolútne perfektný až dokonalý názov na nejakú poviedku. Niečo o stratených mladých ľuďoch, veľa krčiem a barov, veľa vôle k skutočnému vzťahu, ale žiadna skutočná snaha. Niečo na ten štýl.

To bol ten prednášajúci? Ten, čo si vrela už predtým?

Ten, prisvedčím. O neho nejde. Celé je to o tom, že ako mladý stratený človek by som s tým dokonalým názvom poviedky mohla naložiť lepšie, ako to robím teraz.

Zahľadím sa na pohár vína položený na podpivníku, a potom sa poriadne pozriem na V. Podľa trblietavého tieňa, ktorý sa jej tiahne celým viečkom, viem určiť, že dnes neprišla, aby trávila čas so mnou. Alebo len so mnou. Obzriem sa po dvore baru a vidím, že voľný už neostal ani jeden stôl a pri dverách sa rozkladá kapela. V. vlastne povedala, že ktosi bude hrať a ona pozná niekoho, kto ich pozná, a po koncerte môžeme s nimi niekam ísť. Znelo to ako pasívny návrh, len aby predniesla niečo zaujímavé, aby piatkový večer nebol o nás dvoch

posedávajúcich na tomto dvore. Lebo je leto a ľudia spoznávajú nových ľudí a pijú vína a apreoly viac než vo dvojici.

Tak prečo si proste nesadneš na zadok a nenapíšeš to? spýta sa už s o niečo väčším záujmom.

Lebo nemám čo, zopakujem. Nápad, počúvala si?

Skomolenina osamelej bežkyne, l'adové kocky na pomaranči

Úryvok z diela

Nehovor mi, že na tých vašich politerárnych vínach sa ne-dozeďáš príbehy, ktoré by si mohla napísať.

Chystám sa jej odpovedať, ale vtom sa k nám priblíži chalan v našom veku. Alebo muž. Mohla by som sa ho opýtať, aké substantívum preferuje, napadne mi vo vlastnom zmatku. Všade je plno, oznámi s rozpačitým úsmevom. Mám chuť mu povedať, že pragmatická stránka vety mi je jasná, ale V. mi už dávnejšie zakázala strašiť ľudí neznámymi pojmami z lingvistiky.

Odkaslem si a ponúknem mu prázdnu vysokú stoličku vedľa mňa, čo s úsmevom prijme a V. mu ten úsmev nielen opätuje, ale aj navyší jeho intenzitu. Nohy chalana aj napriek výške stoličky dosiahnu na zem, čo si V. okamžite všimá a jej úsmev sa mení sa na potešený úškrn. Chalan si to nevšimie.

Som Matej, povie zrazu a vystrie ruku smerom k V. Ona sa natiahne a povie, že sa volá V. Je zmätený a usmieva sa. Bolo

by to vtipné, keby som ten počítačový zmatok neabsolvovala už toľkokrát.

V.? uistí sa ešte raz, ona prikývne a vtedy on natiahne ruku ku mne.

C. poviem v momente, keď mu stisnem trochu spotenú dlaň. V. sa vtedy zamračí smerom do môjho vysmiateho pohľadu. Neoceňuje ten vtip, vraj je detinský. Na jej šťastie a moje sklamanie si to Matej nedá dokopy skôr, než mu V. trochu otrávene neoznámi, že sa volám Júlia.

Teší ma, povie Matej a znie to skutočne úprimne. Lepšie si ho prezriem, aby som sa mohla pýtať. Možno si práve ku nám sadol môj príbeh. Má dlhšie vlasy, trochu kučeravé na konci, neupravené, možno prečesané. Pohodlné oblečenie, nie také, aby vyzerala, že sa dnes snažil. Sandále. Na zem k stene trochu za nami zložil turistický batoh. Zrejme nie je odtiaľto.

Si cestovateľ? opýta sa V. so záujmom a mne na chvíľku napadne, že takto by sa mňa mohla pýtať na názov tej ne-existujúcej poviedky. Keby Matej neprišiel a keby sa vlastne vôbec chcela niečo pýtať mňa. V. už doštudovala, pracuje a piatky so mnou sú asi niečo ako najlepšia možnosť z veľmi malej škály, preto so mnou v lete sedí vo dvore baru a rozpráva o tom, čo ju cez týždeň nahnevalo. Občas vytiahne vládnú koalíciu, ale to až po druhom pohári čohokoliek. Musí byť minimálne šero. Asi to je náhoda a nie vzorec, ale rada sa tvárim, že som ju dešifrovala a keby som chcela, mohla by som o nej napísať psychologický román, či aspoň novelu. Má vcelku obsiahly príbeh, ibaže ja neviem písať o ľuďoch, ktorých poznám. Trochu, prikývne Matej. Teraz sa nedá ísť von z krajiny a všetko toto, tak som vyrazil z opačného konca a končím tu.

Aká nás čaká budúcnosť

„Naspät' cesta nemožná, napred sa ísť musí...“ Ľudovít Štúr

BIANKA SULYANOVÁ

Budúcnosť. Čo tento pojem vlastne znamená? Slovník súčasného slovenského jazyka tento pojem definuje ako „čas, ktorý príde“. Stručná definícia, no nie? Čas, ktorý príde. Také jednoduché. Ale tu sa môže vyskytnúť mnoho otázok, na ktoré nám pravdepodobne ale nikto konkrétne neodpovie. Kedy príde? Od akej doby sa ten „čas, ktorý príde“ vôbec definuje?

Hovorí sa, že my sme jediným človekom v našom živote, ktorý rozhoduje o tom, čo sa vlastne stane. Žijeme životy v rovnakom časovom úseku, no každý z nás má v ruke ten vlastný. Budujeme si každý jeden svoju vlastnú budúcnosť. Deň po dni, týždeň po týždni, rok po roku. Je iba na nás, či naša budúcnosť dopadne tak, ako si my želáme. Nalejme si však čistého vína. Je to naozaj tak? Každý z nás sme sa istotne minimálne aspoň raz zamysleli nad tým, čo vlastne v budúcnosti bude, ako naša budúcnosť bude vyzerat' a čo nám skutočne prinesie. Každý z nás má od útleho detstva určité plány do budúcnosti, buď sú to krátkodobé, alebo dlhodobé. Na

Bianka Sulyanová (2001) žije v Šahách. Po maturite na Gymnáziu Andreja Vrábla v Leviciach nastúpila na Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre, odbor učiteľstva biológie a slovenského jazyka a literatúry, na Fakulte prírodných vied a informatiky. V máji ukončila bakalársky stupeň štúdia. Vo voľnom čase sa venuje primárne čítaniu, najradšej číta detektívky, horory, dievčenské romány, ale v ostatnom čase ju zaujali aj vojnové romány. Rada cestuje a spoznáva kultúru nielen na Slovensku, ale i v iných krajinách. V súťaži MATIČNÁ ESEJ 2022 sa umiestnila na druhom mieste s prácou, ktorú ponúkame v skrátenej verzii.

plány každého z nás má vplyv mnoho faktorov, napr. kde sme vyrastali, aké máme vzdelanie, ako nás rodičia vychovávajú, čo doma vlastne pozorujeme a samozrejme, s kým sa počas života dáme do reči. Každý človek alebo situácia nás dokáže určitým spôsobom výrazne ovplyvniť. Vďaka našim zážitkom sa formujú naše hodnoty a s formovaním hodnôt ide ruka v ruku tvorba plánov do budúcnosti.

Ak by sme sa chceli vrátiť do doby, keď sa nám začínajú formovať prvé sny, vrátili by sme sa do počiatkov – do nášho detstva. Ako deti sme snivali o všetkých hračkách sveta, výletoch, zvieratkách a mali sme radosť zo všetkých maličkov. Základom detských snov bývali materiálne veci a často až nereálne plány do budúcnosti. Mnoho z detí snivalo o rôznych profesiách, ktoré vyzerali na pohľad zaujímavo. No v dospelosti sme zistili, že každá možno na pohľad zaujímavá profesia skrýva mnoho tajomstiev a nie je úplne taká, akou sme si ju predstavovali a náš sen o danej „vysnenej“ profesii jednoducho padol ako domček z karát.

Keď sa ma v detstve nejaký dospelý opýtal, ako si vlastne predstavujem svoju budúcnosť, povedala som, že chcem byť šťastná. Mnoho dospelých mi vtedy rieklo, že som nepochopila otázku. Dieťa nepochopilo otázku, pretože neodpovedalo tak, ako si daný dospelý človek predstavoval. Teraz by som na to odpovedala úplne rovnako, iba s menšou zmenou. Chcem si ten šťastný život vybudovať sama, a nie čakať na to, či to šťastie niekedy v budúcom živote stretnem. Základom šťastného života je ísť mu oproti. Každý z nás si predstavuje šťastný život iným spôsobom. U niekoho sú to peniaze, majetok, precestovanie celého sveta, no u niekoho to môžu byť maličkosti, ako získanie vzdelania, stretnutie životného partnera, založenie vlastnej rodiny alebo získanie práce snov. Všetky z týchto vecí sú úplne v poriadku, záleží jedine na uhle pohľadu.

Čo by sa však stalo, keby napríklad niekto z nás nedokončil vysokú školu? Presne tak, vôbec nič, svet sa bude naďalej točiť okolo vlastnej osi. Je dôležité, aby sme si uvedomili, že zlyhanie neznamená, že naša budúcnosť je v troskách. Hlavné je, aby sme nikdy nestratili nádej a motiváciu na zmenu našej vlastnej budúcnosti. Základom je uvedomenie si faktu, že každá jedna cesta má niekde svoj cieľ. Ibaže, žiadna cesta nie je len rovná. Klukaté trasy dodávajú rôznym trasám výnimočnosť. Je možné, že nám občas na tej našej ceste príde nevoľno, ale treba si spomenúť, že po každom náročnom úseku určite príde ľahší a niekoľkokrát lepší.

Naše životy sa nedajú dopodrobna naplánovať. Budúcnosť je práve v tom krásna, že nevieme, čo príde. Vieme ju jednoducho ovplyvniť. Hovorí sa, že ak chceš zmeniť svet, začni pri sebe. Nemusí to byť celý svet, stačí, ak zmenou seba samého zmeníš svoj život. Ak zmeníš svoje postoje, spôsoby zmýšľania, prežívania pocitov, dokážeš tým zmeniť kroky, ktoré vo vlastnom živote spravíš. Tým sa ti otvárajú nové spôsoby

konania, nad ktorými by si doposiaľ ani len na sekundu nepremýšľal.

Mnoho životov rôznych ľudí je však založených na čakaní toho, čo sa vlastne stane v budúcnosti, či bude lepšia než ich doterajší život. Dôvodom môže byť stála nespokojnosť alebo honba za niečím lepším. Až sa z našich životných snov stáva posadnutosť „lepšou“ budúcnosťou. Náš terajší život, to čo práve zažívame, bol kedysi náš cieľ a naša budúcnosť. Je dôležité sa na ňu dôkladne pripraviť a väčšina ľudí sa na ňu aj v podstate teší. Dôkladná príprava na budúcnosť sa začína dnešným dňom. Je to na nás, ako to bude niekedy vyzerat', preto je dôležité neprestávať rásť a vyvíjať sa, pretože „neustály vývoj je zákonom života“ (Mahatma Gándhi). Svoje schopnosti a návyky dokážeme neustále zlepšovať, v podstate až do nekonečna. Taktiež môžeme prehodnotiť svoje doterajšie rozhodnutia, ktoré nám ovplyvňujú životné kroky, a snažiť sa doviest' vlastný život k lepšiemu, pretože „Naspät' cesta je nemožná, napred sa ísť musí.“ (Ľudovít Štúr).

Víťazi súťaže Matičná esej (zľava: D. Čamaj, G. Rošteková, T. Bačová a B. Sulyanová) s predsedom odbornej poroty J. Lomenčíkom

Holá, krutá, niekedy bezočivo studená realita života

Katarína Tholtová: *Domov zmiznutých hodín*. Signis, Banská Bystrica, 2023

EDITA ĎURČOVÁ

Azda nikoho neprekvapí, že sa láska k literatúre v autorkej rodine dedila. Predovšetkým treba upozorniť na to, že sa Katka stala laureátkou 1. ročníka literárnej súťaže Mám talent, ktorú organizovalo vydavateľstvo Ikar. Je iba logické, že v ňom vydala svoju prvotinu... Čitateľovi teda táto pisateľka tak celkom neznáma nie je. Pre svoju najnovšiu knihu si zvolila skutočne priliehavý názov: DOMOV ZMIZNUTÝCH HODÍN. Pokojne ju možno označiť za istý druh psychologického románu. Hoci sa tu opisuje manželský vzťah, v nijakom prípade nejde o príbeh akoby vystrihnutý z ružovej knižnice! Práve naopak. Román zobrazuje holú, krutú a niekedy priam bezočivo studenú realitu života...

V tomto pomerne útlom knižnom dielku sa navzájom ako v sieti prepletajú spomienky s realitou aj s fantáziou. Všetko sa to deje počas Laurinej cesty do práce. A kto je Laura? – Je hlavnou hrdinkou Domova zmiznutých hodín. Našou hrdinkou. Hrdinkou každej z nás – žien. Lebo príbeh je napísaný z jej pohľadu, to jej očami sa v ňom strieda balansovanie medzi neznámym mestom a medzi jej vlastným vnútorným svetom. Napriek tomu sa autorka s majstrovským písateľským umením darí odlišiť, čo je iba fikcia a čo realita, aj keď čiara medzi nimi je niekedy naozaj tenká. Z deja knihy, prirodzene, veľa prezrádzať nebudeme. Niečo však predsa len odhalíme. Aspoň v náčrtoch odkryjeme rúsko, ktoré celučký príbeh zahľajuje tajomstvom...

Spisovateľka a psychologička Laura blúdi uprostred máteže vlastných myšlienok, spomienok a pocitov. Cíti sa stratená v tom chause. Preto aj celému románu ako žiarivá spása dominuje motív hodín – či už tých nástenných, náramkových,

Talentovaná mladá Bratislavčanka Katarína Tholtová, ktorá vo svojom rodnom meste vyštudovala odbor psychológia, si na svoje konto môže pripísať už štvrtú knižnú publikáciu. Tentoraz ju vydala vo vydavateľstve Signis. Jej najnovšie dielko *Domov zmiznutých hodín* je bohaté nielen myšlienkovo a obsahovo, ale púta aj svojou obálkou. Tá čitateľa nepochybne zaujme na prvý pohľad a dáva mu možnosť vo vnútri knihy naďažiť na skvelé kresby z dielne Petry Kováčovej.

alebo budíkových... Potrebujú ich; sú to jej spomienky. Po celý čas ich so sebou nesie v kufri a dáva na ne pozor. Musia jej ukazovať čas aj smer cesty... Zmieta sa medzi hnevom, obavami a sebaľútosťou. – Prečo sa len zaplietla s dva razy rozvedeným mužom, navyše starším o štyridsať rokov?! – Prečo sa stala závislou od alkoholu? – Prečo sa napokon musela ocitnúť na liečení? – Toto sú primárne otázky, ktorými sa vo svojej mysli Laura zapodieva. V spomienkach sa vracia k nevydarenému vzťahu. Jej Gregor predstavuje prototyp muža, za ktorého by sa žiadna žena vydat' nechcela. Spočiatku sa voči svojej novej „láske“ správal veľmi pekne, ibaže... Život je raz taký. Po jeho neustálom ponižovaní sa naša protagonistka opäť snaží nájsť stratené JA a pevnú pôdu pod nohami. Najprv pred realitou uniká do bezpečia, do vysnívaného sveta, no potom sa jej už usiluje čeliť a nejako sa s ňou vyrovnáť. Občas otvorí kufor, aby v ňom pohľadala hodiny. HODINY. Už sme sa zmienili o tom, že autorka si lepší názov pre svoje dielo zvolit' nemohla. HODINY. Odmeriavajú čas. JEJ ČAS. Čas, ktorý premrhala s mužom, z ktorého sa vyklúčil obyčajný narcis, a tiež čas, ktorý strávila v spánku po každom alkoholickom opojení a za stenami liečebného ústavu. Laura vie, že jej tieto minúty, hodiny, dni a týždne, ba roky už nikto nevráti. Môže však ešte zachytiť tie zrníčka času, ktoré má pred sebou. A práve na ich základoch spočíva prístav jej nádeje. Musí si iba opäť začať dôverovať. Nič viac. A zabudnúť na minulosť. To je však pre ňu veľmi tvrdým orieškom! Po celý čas sa totiž iba krútila v bludnom kruhu alkoholu a vzťahu, ktorý ju ubíjal, šliapajúc po jej ľudskej sebahodnote. Dokáže sa Laura vymaniť z nešťastného zväzku s Gregorom? Dopraje jej osud štipku šťastia v ďalších rokoch? Nájde zmysel svojho života, pozbera jeho úlomky a zostaví z nich čosi krásne a nové? – Odpoveďou na tieto otázky sa pri „lúskaní“ románu určite vzruší veľa ženských čitateľiek. Záver sa možno pre niektoré z nich stane prekvapujúcim, pre iné zasa očakávaným... Ktovie. Nebudeme prezrádzať, ako sa všetko skončí. Isté však je, že Laure sa všetky hodiny v kufri rozbijú. Zostanú zachované len jedny z nich – jej

dámske, náramkové. Kým tikajú, je si vedomá toho, že jej čas sa ešte odmeriavať neprestal...

Nech sa kniha *Domov zmiznutých hodín* stane poučným a výstrahou pred životnými chybami, ktoré sa už nedajú vrátiť späť. Je možné napraviť ich, no praskliny vždy zostanú... Katka Tholtová nám ľahkým a pútavým štýlom predostiera skutočnosť, že život nebyva prechádzkou ružovou záhradou. Jej cieľom nie je ponúknuť svojim čitateľom idyllický obrázok šťastia a dokonalej lásky medzi mužom a ženou. Lebo tá jestvuje iba na stránkach kníh. A autorkin až zarážajúco úprimný, ničím nedeforovaný pohľad na realitu vyráza dych. Je základným kameňom, ktorý robí dielko takým prítlačlivým. Roztvorí sa pred nami krutosť ľudskej povahy v celej svojej neretušovanej nahote. Sebecko. Pohrdanie. Klamstvo a faloš. Šliapanie po dôstojnosti. Omyly. Túžba po láske... Boj o slobodu. Slzy a trápenie... To všetko, ale aj viac na nás čaká, ak po knihe siahneme. *Domov zmiznutých hodín* je výnimočný práve preto, že sa čitateľa nepokúša obalamutiť sladkými a nesprávnymi predstavami o skutočnom živote.

Dielko *Domov zmiznutých hodín* je výrazne podareným textom. Neváhajme preto otvoriť najnovšiu publikáciu K. Tholtovej a nepochybujme o tom, že tak ako mnohé diela predtým aj tento príbeh sa pre nás stane veľkým duševným prínosom!

Slovenský literárny ústav Matica slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942, e-mail:
snn@matica.sk
Redakčná rada

Július Lomenčík (hlavný redaktor), Zuzana Bukovenová,
Peter Čabadaj, Patrícia Gabrišová, Martin Kubuš, Daniela Lysá,
Marcel Páles, Lukáš Perný, Lenka Želonková, Eva Čulenová –
Signis, vydavateľstvo (grafika)
Vydavateľ
Matica slovenská

Nerastné bohatstvo ponechávame zahraničným firmám za drobné Zlato predávame lacnejšie ako soľ

Ivan KRAJČOVIČ – Ilustračné foto: iStock

Dočasná vláda s obmedzenými právomocami v týchto dňoch rozhodla, že zlatý koncentrát, ktorý sa roky zo Slovenska vyváža do zahraničia, je zlatou rudou. Za jej vyťaženie sa má platiť sadzba päť percent. Okamžite si na rozhodnutí prihrli klesajúce preferencie predseda SASKY, bývalý minister hospodárstva Richard Sulík, s tým, aký je to triumf jeho strany, hoci to mohol predtým sám zmeniť. Je to aj pre štát víťazstvo alebo prehra?

Svoje nerastné bohatstvo Slovensko nevyužíva a mrhá ním. Máme evidovaných spolu 524 ložísk vyhradených nerastov s celkovými geologickými zásobami 3 185 miliónov ton. Ťažba ročne dosahuje len asi 11 miliónov ton. Príklady? Ropy máme na zásobách okolo 8 miliónov ton, ťažíme 5-tisíc ton. Uhlia máme 500 miliónov ton, ťažíme 1,2 milióna tony. Antimón 50-tisíc ton, ťažba nula. Medená ruda 500-tisíc ton, ťažba nula. Molybdén 200-tisíc ton, ťažba nula. A tak ďalej.

NEVYUŽITÉ BOHATSTVO

Podľa poslednej dostupnej Ročenky nerastnej suroviny SR, ktorú vydáva Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, zásoby zlatonosnej rudy na dvadsaťjeden uznávaných ložískách vo vlastníctve štátu sa pohybujú na úrovni 140-tisíc ton. Ruda sa ťaží iba v Hodruši a spracováva do podoby zlatonosného koncentráta. Ten sa však celý vyváža do Belgicka, kde zlato aj ostáva. Bývalé vedenie ministerstva hospodárstva už v minulosti iniciovalo kontrolu platieb úhrad za vyťaženie nerast. Za roky 2016 až 2020 vyrubilo nedoplatok 1,7 milióna eura. Slovenská banka, s. r. o., Hodruša-Hámre podala žalobu na štát, o ktorej súd dodnes nerozhodol. Majiteľ v Hodruši totiž využil výnimku z nariadenia vlády, ktorá namiesto päťpercentnej sadzby úhrady umožňovala sadzbu

Zásob drahých kovov už nemáme veľa, a aj tie, čo sa u nás ešte vyťažujú, ťažobné prospektorské firmy výhodnými zmluvami zhodnocujú pre seba a štátu odvádzajú zo ziskov omrvinky.

len 0,1 percenta, ak ide o koncentrát. Ročne zo zisku tak štátu za ťažbu 400 až 600 kilogramov zlata v koncentrácii, ktorý skončil v zahraničí, odvádzalo 8-tisíc až 10-tisíc eur namiesto pol milióna eur, ktoré by mala firma odvieť pri päťpercentnej sadzbe. Za zlato tak platila menej ako za ťažbu soli. Slovensko pritom dováža ročne zo zahraničia asi 500 kilogramov zlata.

Európske štáty k využívaniu svojich nerastných surovín pristupujú inak. Žiadnych päť percent. Podľa blogu geológa Milana Trégera napríklad v Nórsku, dokonca aj Mongolsku, ale aj v iných krajinách s ťažbou zlata štát urobil

s firmami spoločné podniky, kde vlastní kontrolných 51 percent.

DETVIANSKE ZLATO

Najznámejším, zatiaľ nevyužitým náleziskom zlata na Slovensku je lokalita Biely vrch na Podpolaní pri Detve. Spoločnosť Mining Gold zo Stupavy tu chcela získať povolenie na dolovanie zlata. Hoci je Biosférická rezervácia Poľana zaradená do siete UNESCO, ťažba mala prebiehať lúžením jedovatým kyanidom. Tento spôsob Európsky parlament zakázal už v roku 2010. Napriek tomu Obvodný banásky úrad v Banskej Bystrici súhlasil v roku 2012 s určením dobýva-

cieho priestoru pre firmu Eastern Mediterranean Resources. Počas ďalších desiatich rokov prebehlo nespočetné množstvo protestov, súdnych konaní, odvolaní a zmien majiteľa. Až v minulom roku definitívne Hlavný banásky úrad rozhodol o zamietnutí návrhu na určenie dobývacieho priestoru.

POKRIVENÉ ZÁKONY

Podľa Ústavy SR je nerastné bohatstvo SR majetkom štátu. Štát by teda mal profitovať z ťažby zlata, uránu, bentonitu alebo mastenca pri Gemerskej Polome s predpokladaným rozsahom 85 miliónov ton rudy, o ktoré vedie medzinárodnú arbitráž so Slovenskou republikou jej bývalý vlastníť spoločnosť Euro-Gas. V ťažbe zeolitu v lokalite Nižný Hrabovec a Pusté Čemerné sme prví v Európe a tretí na svete, pričom ťažiarica firma Zeocem patrí skupine CTR group Virginia USA – NEWport News. Slovensku tam nepatrí nič.

Namiesto ponechania si aspoň kontrolného balíka Slovensko prenája zahraničným spoločnostiam banásky priestory s tým, že si firma môže vyťaženie nerasty ponechať, ak štátu zaplatí smiešnych päť percent zo zisku. To je už na úrovni ekonomickej vlastizrady a legálneho okradania štátu. Banásky zákon je pritom úctyhodne bradatý, vznikol ešte v roku 1988 za socializmu. Bol zásadne zmenený iba raz – novelou číslo 498 z roku 1991 za vlády Jána Čarnogurského v prospech novovznikajúcich súkromných spoločností a v neprospech Slovenskej republiky ako vlastníka nerastného bohatstva, pretože odstránila monopol štátu na využívanie nerastného bohatstva.

Sme nepoučiteľní. Uhorský panovník Karol Robert z Anjou už v roku 1327 vydal prísny zákaz vyvážať do zahraničia surové nemicované zlato a striebro. Vedel prečo.

Celoštátne oslavy zvrchovanosti boli už po devätnásty raz v malej kysuckej obci Uvedomelosť Starej Bystrice vláda ignoruje

Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Poslanec Národnej rady SR Ján Podmanický (SMER – SSD) ako dlhoročný starosta kysuckej obce Stará Bystrica pravidelne už niekoľko rokov usporadúva oslavy zvrchovanosti celoslovenského významu. V poradí devätnásty ročník sa uskutočnil 14. až 15. júla 2023. Takýmto spôsobom dlhodobu doplňuje ústredné štátne orgány pripomínaním prijatia Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky 17. júla 1992 ako jedného z dôležitých míľnikov národno-emancipačného zápasu Slovákov o vlastnú štátnosť.

Hlavná časť osláv sa začala krátko po osemnástej hodine v sobotu 15. júla 2023 vztýčením slovenských vlajok a úvodným príhovorom starostu obce Jána Podmanického, v ktorom privítal najmä súčasných a bývalých poslancov Národnej rady SR a Európskeho parlamentu, predsedu Združenia miest a obcí Slovenska a primátora mesta Partizánske Jozefa Božika, ostatných starostov a primátorov a ďalších významných hostí zo Slovenska a zahraničia.

MOTÍVY PODUJATIA

„Chcem vás, milí priatelia, privítať na pôde Starej Bystrice, kde už po devätnásty krát organizujeme oslavy zvrchovanosti Slovenskej republiky. Dnes je to aj pri príležitosti tridsiateho výročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky.“ Pripomenul tiež, že boli a sú vždy otvorené pre každého, kto má záujem prísť. „Sú otvorené pre všetky politické strany, ktoré chcú spoločne s nami osláviť tento náš významný pamätný deň. Pozvali sme každého naprieč politickým spektrom, kto mal záujem prísť do Starej Bystrice.“ V závere vyslovil želanie, aby ich hlavným posolstvom vždy bolo to, aby sa slovenský národ aspoň v určitých okamihoch vedel pospájať. „Mal by vedieť prekonať rozdielne názory a iné pohľady, ako sa má riadiť štát. Ale štátne sviatky a pamätné dni by mali byť chvíľou, keď si uvedomíme, že niečo nás musí aj spájať. Lebo keď nás nič nebude

Stará Bystrica každý rok privíta na oslavách Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky tisíce ľudí. Nebolo to inak ani tento rok.

spájať, tak sa rozsypeme ako neidentifikovateľné objekty, ktoré budú ľahko hocikým ovládateľné.“

VÝZNAMNÝ MEDZNIK

Predseda ZMOS-u primátor mesta Partizánske a člen Výboru MS Jozef Božik zdôraznil, že prijatie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky bol mimoriadne dôležitý krok vedúci k formovaniu samostatnej slovenskej štátnosti. „A keď tu stojím na tomto pódiu a vidím vás, drahé Slovenky a drahí Slováci, tak treba povedať, že prijatie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky v roku 1992 sa udialo práve preto, že sme si vybrali cestu demokracie 17. novembra 1989.“ Historik a politológ Eduard Chmelár zase zopakoval slová starostu obce

Jána Podmanického, ktorý smutne skonštatoval, aký sme to štát, keď sa jeho občania musia zbierať na usporiadanie osláv jeho hlavných sviatkov a pamätných dní. Poslanec Národnej rady SR Ľuboš Blaha (SMER – SSD) v prejave zdôraznil, že v roku 1992 sa naplnil tisícročný sen Slovákov o vlastnú štátnosť a vlastnú suverenitu. „Predstavte si, že po stáročia sa nás snažili asimilovať a podrobiť. Čo za obrovskú silu v sebe musí mať slovenský národ, že sme vydržali a že sme priniesli vytúžený sen o štátnosti a o suverenite.“

HRDOŠŤ NA ŠTÁT

K slovu sa dostal aj súčasný poslanec Európskeho parlamentu a predseda strany REPUBLIKA Milan Uhrík, ktorý si položil otázku, prečo Slováci chceli

samostatnosť. Podľa jeho názoru to bolo práve preto, aby sme sami mohli rozhodovať o tom, ako chceme žiť a ako si chceme usporiadať naše vlastné životy.

POSOLSTVO AKTÉROV

Predseda strany Socialisti.sk Artur Bekmatov zdôraznil pozitívny fakt, že väčšina slovenských občanov, ktorých osobne stretol, je hrdá na svoj vlastný štát. Bývalá poslankyňa Národnej rady SR expredsedníčka Slovenskej národnej rady a súčasná viceprimátorka mesta Čadca Anna Belousovová zase vyslovila presvedčenie, že sa ako spoločnosť raz dožijeme toho, že štátne sviatky a významné udalosti v dejinách Slovenska a slovenského národa si bude pravidelne pripomínať štát bez ohľadu na to, kto bude pri moci. „Navrhujem a som presvedčená, že to tak bude, že sa ujme tradícia, aby vždy každý rok celoslovenské oslavy zvrchovanosti pokračovali v Starej Bystrici. To vám zo srdca prajem!“

So svojimi posolstvami vystúpili aj dvaja vtedajší poslanci SNR, ktorí svojim hlasom podporili prijatie deklarácie – Robert Fico a Ivan Gašparovič. slávnostne zapálili Vátru zvrchovanosti. Po štátnej hymne SR Ivan Gašparovič, Robert Fico za asistencie poslanca Národnej rady SR a bývalého ministra financií Ladislava Kamenického (SMER – SSD) a poslankyne Európskeho parlamentu Kataríny Roth Nevedalovej (SMER – SSD).

GLOSA

Prírodná rezervácia Boky sa nachádza v chatári Budče pri Zvolene. Pokrývajú ju riedke lesy s prevahou duba zimného. O pestrosť lesných porastov sa starajú aj ďalšie listnaté stromy a kry – hlohy, sviby, ale aj drieň s červenými plodmi. Všetudovú popularitu tohto kra spôsobila najmä Schusterova driekovica. Faktom je, že drieky si všimol človek už veľmi dávno a vedel ich využiť najmä na výrobu

Pralesom k unikátnej Čertovej skale

kompótov, sirupov a džemov, keďže sú významným zdrojom vitamínu C, cukrov, ovocných kyselín a iných zdraviu užitočných látok. Uplatnili sa aj v ľudovom liečiteľstve a pozornosti neuniklo ani drieňové drevo, ktoré je vraj najtvrdšie medzi našimi drevinami. Využívali ho najmä kolári a výrobcovia najrôznejšieho náradia, rúčok, vychádzkových palíc... V rezervácii hniezdi okolo pol stovky druhov vtákov vrátane výra skalného. Spod nôh nám vybehne jašterica múrová, ktorá je tu charakteristickým druhom, vzácnejšie je stretnutie so skvostnou jaštericou zelenou. Z plazov tu má domov náš najväčší had užovka stromová a užovka hladká, ktorá zafarbením trochu pripomína vretenicu. Podľa informačnej tabule v rezervácii poletuje aj vzácny motýľ jasoň červenooký a žije tu veľa vzácných druhov hmyzu, nielen motýľov, ale aj kobyliek a koníkov, chrobákov či pavúkov.

Svahy tvoria horniny, ktoré sa zrodili silou Vulkána – boha ohňa. V Kremnických vrchoch sa počas neogénnej sopečnej aktivity dostávali na povrch najmä andezity a ich aglomeráty, ktoré sú aj fundamentom Bokov. Zahryzli sa do nich vonkajšie erozívne sily. Výsledkom sú kamenné moria, ale aj vypreparované sopečné andezitové bomby. Z nich je najpútavejším príkladom Čertova skala. Balvan s objemom okolo deviatich kubických metrov je k podlažiu prirastený iba na prvý pohľad slabou „nohou“, takže má tvar skalného hriba. Odolal aj otrásem, ktoré sa niesli svahom pri výstavbe rýchlostnej komunikácie popri Hrone. Človek si jeho zvláštny tvar všimol už dávno. Pripomínal mu kopyto, ktoré vraj stratil čert, keď s hrdou dievčinou v náručí preskakoval dolinu Hrona. Iná povest hovorí, že keď v blízkom Trní stavali kostol, v noci im ktosi poodnášal skálie, ktoré cez deň krvoptone nanosili. Ukázalo sa, že tým zlodejom bol satanáš. Ale raz sa prerátal. Vysvitlo slnko, zakirikikal kohút a čert aj s batohom skál zostal prikovaný navždy na svahu.

Rezerváciou Boky s rozlohou 176,49 hektára vedie náučný chodník s trinástimi informačnými tabuľkami. Úvodný panel nájdeme vo vyústení doliny Sietno, asi 1,5 kilometra od Budče, záver chodníka je neďaleko železničnej stanice Hronská Dúbrava. Vychádzka je nenáročná, asi trojhodinová, ale na niektorých miestach je chodník poškodený eróziou.

Jozef SLIACKY

INZERCIA

MATICA
SLOVENSKÁ

Oslavy 160. výročia Matice slovenskej a 30. výročia Slovenskej republiky

3. – 6. augusta 2023 Martin

HLAVNÝ PROGRAM

3. 8. 2023 (štvrtok)

15.00 – 18.00 h (Turčianska galéria)

- V. kongres matíc a inštitúcií slovanských národov

4. 8. 2023 (piatok)

9.30 – 12.00 h

(Turčianska galéria)

- V. kongres matíc a inštitúcií slovanských národov

13.00 – 13.30 h

(sídelná budova Matice slovenskej)

- Odhalenie busty Františka Fugu

17.00 – 18.30 h

- Vstupný program osláv

- Inscenované Valné zhromaždenie Matice slovenskej z roka 1863 s príchodom Štefana Moysesa

- Príhovory predstaviteľov domácich a zahraničných delegácií

19.00 – 21.00 h (DK Strojár)

- Divadelné predstavenie Čaj o piatej (historiky spod šálky)

- Divadlo Komora – prvé profesionálne divadlo v Komárne pôsobiace pri Dome MS v Komárne

5. 8. 2023 (sobota)

12.30 – 15.00 h (kamenné pódium pri Turčianskej galérii)

Matica žije na Slovensku aj vo svete

- Program folklórnych matičných kolektívov zo všetkých kútov Slovenska a zo zahraničia

12.30 – 16.30 h (sídelná budova Matice slovenskej)

Matica žije na Slovensku aj vo svete

- Program folklórnych matičných kolektívov zo všetkých kútov Slovenska a zo zahraničia

17.30 – 18.25 h

Galaprogram – 160 rokov v Turčianskej záhradke a 30 rokov v Slovenskej republike

- Slávnostný program osláv venovaný výročiu Matice slovenskej a Slovenskej republiky

18.30 – 19.30 h

SEUK Matici, Matica SEUK-u

- Program Slovenského ľudového umeleckého kolektívu

20.00 – 21.00 h

Matica pre mladých, Matica pre súčasnosť

- Program populárnych slovenských speváčok

– Veronika Rabada, Zuzana Smatanová

6. 8. 2023 (nedeľa)

- Pobožnosti s pripomenutím 160. výročia Matice slovenskej

(Mesto Martin)

Hlavní spoluorganizátori:

Kultúrna scéna

MARTIN

MARTIN

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MUZEUM V MARTINE

* Slovenská
národná
knihnicaTT
SK TRNAVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

Metod, s. r. o

Rodné miesta zaliala mnohým Oravcom hladina predtým nevidanej stavby Vodné dielo na Orave oslavuje

Laco HÁMOR – Foto: archív

Od prifázovania prvého elektroagregátu na Vodnom diele Oravská priehrada uplynulo sedemdesiat rokov. Zábery z budovateľských rokov ukazujú stovky dosiek, fošni a hranolov, ktoré na lešenia umne pospietali rad-radom chlapi, čo vari ani necítili gravitáciu. Ešte predtým vydolovali do hĺbky výkopy na základy a prevažkové priestory dovtedy nevidanej stavby na výrobu elektriny.

Pre uši nás zneli donekonečna omieľané frázy o svetlých zajtrajškoch dosiahnutých aj elektrifikáciou. Medzi nimi aj záväzky „na počesť odsúdených vlastizradcov na smrť“. Bagrista Ludvík Chrupka sám vyrýpal a premiestnil 55-tisíc kubíkov zeminu a skália z Prašivého vršku a so stachanovským úsmevom o tom hrdo hovoril do spravodajskej kamery. Prekročenie plánov šlo vtedy na konto predsavzatí k IXX. zjazdu Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Leninovej a Stalinovej strane úderníci venovali aj zvýšenie výkonov v betónovaní priehradných múrov...

■ ČO UČEBNICE NEVRAVIA

Ani teraz sa na hodinách dejepisu v súvislosti s výstavbou vodného diela Orava veľa faktov dokonca ani stredoškolačci nedozvedia. „Výberové informácie“ divákovi sa vtedy dostali vo filmovom žurnále... „Kapitalisti začali stavať priehradu, ale bez podrobných plánov, bez vedeckého prieskumu a potrebného zariadenia, len z chytráctva a primitívnymi prostriedkami. Stavba by bola pažerákom, cez ktorý by tiekli milióny do bezodných vriec podnikateľov...“

Skutočnosť bola prozaikejšia. Spojené elektrárne severozápadného Slovenska ešte v roku 1930 práce neprerušili ani po rozpade štátu, ani cez vojnu. Projekt architekta Pavla Andrika úrady prevzali v plnom rozsahu. Vynorili sa technické problémy s geologickou situáciou podložia, ktoré vyriešili. Pomohla konštrukcia priehradného telesa. V miestach očakávaných najväčších vzlakov vybudovali dvadsať metrov dlhé a šesť metrov hrubé „predložené“ betónové bloky. Tlak vody prispel k stabilite múru a bránil v posune jednotlivých blokov.

■ MINERÁLKA V BETÓNE

Syn Štefana Štofka si spomínal na to, ako v roku 1941 museli byť zastavené práce, lebo z hlboko zlomovej poruchy vyvieral prameň minerálnej vody s koncentráciou soli a rozrušoval betón. Jeho otec v postavení vedúceho stavby sa prel s mladším bratom o geológii v oblasti múra. Štofka po roku 1948 – na rozdiel od iných – našťastie nezavrel, iba odvolal z funkcie. Robotnícky riaditeľ Peter Dzuroška s hlavným palieom Jurajom Moravčíkom, ktorého dekorovali Radom práce, slepo plnili stranické zadania i neodborné direktívy. Pamätníci si spomínali na vlnu pozatváraných odborníkov, ktorých nemal kto nahradiť. Nastúpili nové kádre. Na tesnenie dvadsiatich piatich skeletov dutej odľahčenej hrádzky

s 240-tisíc kubíkmi betónovej zmesi pribrali na utesňovanie dilatčných medzier ženy.

„Keď osadili turbíny, presunuli nás na múr. Bolo nás šesť. Muži vakovali strojom. Štyri sme vakovku, čo nedržala a spadla, zbierali zo zeme, dve prisypali cement, miešali a zmes posúvali chlapom, ktorí ju zase nahadzovali,“ spomínala Helena Kutliaková.

„Podvečer tadiaľ cez stavenisko vracali sa ľudia z kostola a už nebolo dobre vidieť, kam stúpajú. „Jednu ženu sme len tak-tak zachytili, bola

rokov i po vojne a fungoval až do 30. apríla 1949. Výstavbu takej prepočítanej elektrárne a jedného z najväčších vodných diel u nás „prevzali“ a zvlášť propagandisticky zneužívali na vlastné politické ciele komunistické úrady. Zrušili ho z politických dôvodov. Aj najväčšie technické problémy, ako trebárs dodatočné vrty na betónové injekcie s dĺžkou vyše štyridsať kilometrov, propagandisti využili vo svoj prospech. Chyby prezentovali ako „víťazstvo posledného kola veľkého zápasu. Míneri spojili zvetraný podklad v jednoliaty betón...“

Gazdovliví Oravci neradi i násilu opúšťali svoje majetky, ktoré mala zatopit' voda Oravskej priehrady. Pod hladinou priehradného jazera sa stratili dediny Slanica, Osada, Oravské Hámre, Lavkov, Ústie nad Oravou aj nemalá časť Námestova. Dnes z rozsiahlej vodnej plochy vyčnieva iba tzv. Slanický ostrov s Kostolom Povýšenia svätého Kríža s kalváriou, kde je od roku 1973 stála expozícia dolnokubínskej Oravskej galérie expozíciou ľudovej sakrálnej a kamenárskej tvorby.

by spadla, keby nás tetka neupozornila. I tak modlitebná knižka mi spadla do hĺbočiny. Prejsť z jednej stavby na druhú vyžadovalo odvahy. Pamätám si na množstvo vozíkov, ktoré chlapi posúvali po koľajnici, ručne prevracali a vysypali z nich vydolované kamenie a suť.“ Ponad hlboký výkop viedol mostík.

■ PRACOVNÝ TÁBOR

Od roka 1943 zostavili viaceré pracovné útvary z „asociálov“ – Rómov bez pracovného pomeru. Každý, „kto narušil verejný poriadok, bezpečnosť, mravnosť, pokoj alebo vzbudzoval odpor človeka mravného, vzdelaného a zdravého“ považovali za „zaradencu“. Plánovaný počet pracovníkov do tábora v Ústí nad Oravou nedosiahli. Tých, čo tu zaisťovali, nútili pracovať často až jedenásť hodín denne v zlých hygienických podmienkach – nielen mužov, ale aj celé rodiny. Množili sa úteky, zvlášť utečencov z Ukrajiny, a tak sa režim zmenil. Ostaný drôt okolo tábora so štyrmi barakmi vydržal ešte niekoľko

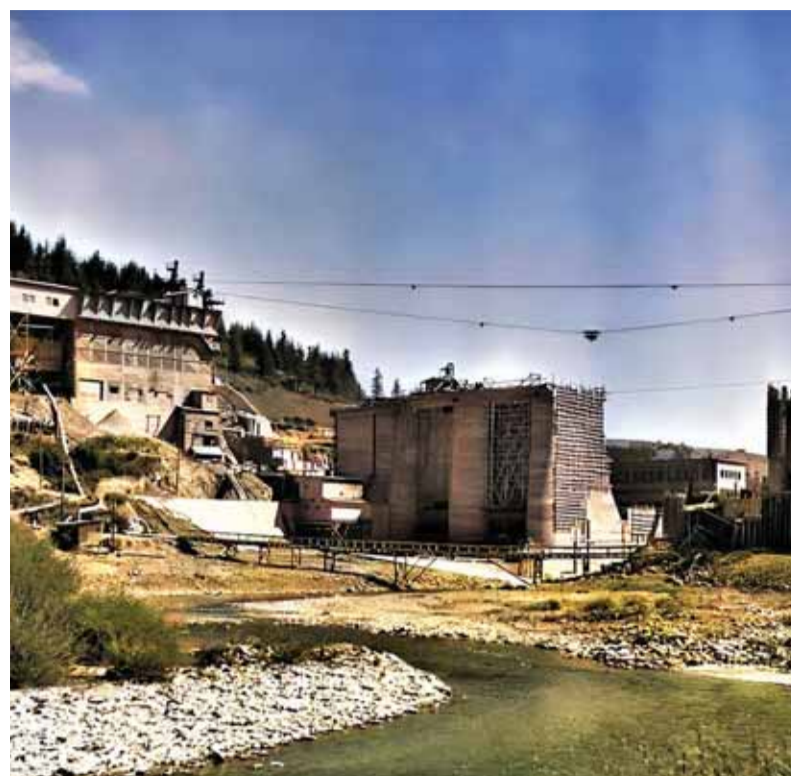
Osem mesiacov pred termínom, stanoveným stranou a vládou v máji 1953, sa ešte poneviereali dole vo vlnách Oravy posledné dosky zo „šalungov“ a z lešení priehradného železobetónového múru. No už vtedy posilnili elektrizačnú sieť prvé kilowatty vyrobené Kaplanovými turbínami VD Orava.

■ PINDIAKOVCI A TÍ DRUHÍ

„Márne bráni dvadsaťstupňový mráz Pindiakovcom na debnení ochrannej hrádzky,“ komentoval vzrušene herec V. Záborský a pokračoval: „Aj keď voda mrzne v zrnitý sneh pod mrazivým pancierom besniacemu živlu, nezabránia skroteniu rieky.“

Stáli sa hrdinami „socialistickej práce“ tesári podieľajúci sa na vzniku nového energetického zdroja pod Babou horou. Ako vysvitlo neskôr, robotu si vážili a chceli si aj slušne zarobiť. Stavba v námestovskej kotline pomohla remeselníkom.

„Najprv bola bieda a potom prišla práca. A vedeli sme pracovať. Človek netušil, ako to dopadne. Keby

Stavbu vodného diela na Orave podnikli časté ničivé povodne, ale aj životne dôležitá potreba elektrifikácie štátu. Preto sa v tridsiatych rokoch minulého storočia začala výstavba dovtedy nevidanej diela podľa projektu architekta Pavla Andrika a stavba pokračovala v pôvodných zámeroch aj cez vojnu až po naplnenie priehrady a prifázovanie prvých blokov elektrárne pred sedemdesiatimi rokmi.

sme my boli vedeli, čo nás stihne, kam to komunisti ťahajú, tak by sme asi tak s chuťou nepracovali,“ tvrdil po rokoch Štefan Pindiak, ktorý ešte dôvodil, ako z nich pobožných chceli mať ešte aj akýchsi zväzákov... Na ujčekov rád spomína Róbert Pindiak z rozvetvenej rodiny. A nielen na nich. „Keď zastavili prietok Oravy, začalo sa priehradné jazero plniť vodou. Zo Slanice do základnej školy v Námestove jazdil som bicyklom až do chvíle, keď asfaltku znovu zaliala voda. Blok č. 12 bol posledným.“ Lešenárov Pindiakovcov na dvanástke vo výške tretieho poschodia zachytila kamera, ako pribíjajú dosky už nad kótu 590 m.

„Jedna sa pripravuje a na druhej sa už šabrujú segmenty závesného ložiska. Riaditeľ elektrostavu František Trocár s vedúcim inžinierom Miroslavom Bagárom môžu byť spokojní.“

■ STRETNUTIA RODÁKOV

Pod hladinou jazera zostali utopené najmä spomienky rodákov z obcí Slanica, Osada, Oravské Hámre, Lavkov, Ústie nad Oravou aj dve tretiny Námestova s historickým centrom. Z rodových bydlísk odišlo vyše tritisícpäťsto obyvateľov. Vra via, že prvých v roku 1941 sťahovali úrady s úctou a rešpektom. Po roku 1950 však nastúpili pásové stroje – „pasáky“, a bagre. A niektorých, čo sa odsťahovať nechceli, svojiskými metódami presviedčali eštabáci...

Ešte koncom februára 1949 presídlili 349 rodín. V roku 1952 svoje obydlia nechcelo opustiť 140 rodín. V likvidačnej zápisnici sa konštatuje, že všetky pozemky v zátope priehrady boli vykúpené a vytvorilo sa jedno súvislé majetkové teleso. Mnohí vraj prišli o majetky, ale aj na mizinu. Po zlých skúsenostiach presídlencom v pohraničí, kde sa stávalo, že

nehnutelnosti neboli zapísané na nich a často sa o ne hlásili bývalí vlastníci – reštituentmi, napr. na Žitnom ostrove, Oravci sa odmietali sťahovať.

Spomienky tak ako každý rok ožili na stretnutí rodákov na Slanickom ostrove umenia, kde je dominantou návršia barokový Kostol Povýšenia sv. kríža a kalvária. Od roka 1973 tvoria stálu expozíciu Oravskej galérie a tradičnej ľudovej plastiky z oravskej kamenárskej tvorby.

„V roku 1993 sme sa po prvýkrát stretli pri príležitosti napustenia priehrady. V roku 2023 medzi účastníkmi bolo skoro štyridsať rodákov,“ pridala Anna Michalčová. Nechýbal najstarší Alexander Bugala. Diakon Šimon Stančík si povšimol úprimný návrat k duchovným, kresťanským koreňom a obdivoval tunajšiu krížovú cestu. Pri kostole je socha slanického rodáka Antona Bernoláka, prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny.

●●●

Priemerná hĺbka jazera je 15 metrov a v najhlbších miestach pri priehradnom múre dosahuje až 38 metrov. Z úcty k všetkým ľuďom, čo sa podieľali na výstavbe tohto jedinečného vodného diela, ktoré má nenahraditeľný význam pre Oravu ako dômyselné protipovodňové opatrenie, sú vedľa múra nainštalované prehľadné informačné tabule.

„Musím priznať, že sprievodca na múre nie je nikto. Všetky návštevy či exkurzie stoja na ochoťnom prístupe vyhovieť záujmom,“ potvrdzuje vedúci Vodného diela Orava Miloš Okál. Oficiálne žiadosti o prehliadku sú spravidla v čase pred letnými prázdninami, v čase školských výletov. „Nie sme na to vybavení ako v múzeách či v skanzenoch. Usilujeme sa vyjsť v ústrety všetkým,“ dodáva M. Okál.

Vo Valaskej Belej si veriáci pripomenuli Šebastiána Laba SJ

Text a foto: Matej MINDÁR

V nedeľu 18. júna 2023 sa vo farskom Kostole sv. Michala archanjela vo Valaskej Belej popoludní uskutočnila spomienková svätá omša pri príležitosti nedožitých deväťdesiatich druhých narodenin a deviateho výročia odchodu do večnosti vzácneho rímskokatolíckeho kňaza a národovca pátra Šebastiána Laba SJ. Úlohu hlavného celebranta sa zhostil vdp. Štefan Mordel so svojimi koncebrantmi vdp. Jánom Košiarom a vdp. Mariánom Červeným.

Pater Šebastián Labo sa narodil 19. júna 1931 vo Valaskej Belej. V čase silnejšej komunistickej totality presne na tisícsté výročie príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu v roku 1963 opustil Slovensko s úmyslom vyštudovať za kňaza a stať sa rehoľníkom. V Ríme ho prijali na Lateránsku univerzitu. Na Kolégiu sv. Jána Nepo-

muckého dostal kňazské formovanie. Prvého marca 1969 prijal z rúk biskupa Pavla Hnilicu sviatosť kňazstva a vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Počas svojho pôsobenia v exile bojoval nielen proti komunistickému režimu, ale aj za vytvorenie samostatnej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva.

Úlohu hlavného celebranta sa zhostil vdp. Štefan Mordel so svojimi koncebrantmi vdp. Jánom Košiarom a vdp. Mariánom Červeným.

K prvému slovanskému pápežovi sv. Jánovi Pavlovi II. mal osobitnú oddanosť a lásku. Napísal o ňom niekoľko kníh. Obec Valaská Belá mu vo februári 1999 udelila čestné občianstvo. Začiatkom decembra 2007 mu udelila Trnavská univerzita titul doctor honoris causa. Za mimoriadne zásluhy o kultúrny rozvoj ho v roku 2009 vtedajší prezident Ivan Gašparovič vyznamenal Pribinovým krížom III. triedy.

Šebastián Labo zomrel 22. mája 2014 v Ivanke pri Dunaji. Spomienková svätá omša sa skončila záverečným obradom pred miestom jeho posledného odpočinku a v areáli miestneho Kostola sv. Michala archanjela.

Mladá generácia je už akoby preprogramovaná na čudnú jazykovú hatlaninu

Vzniká nám jazykový anglo-slovenský babilon

Ivan MRVA – Koláž: Emil SEMANCO

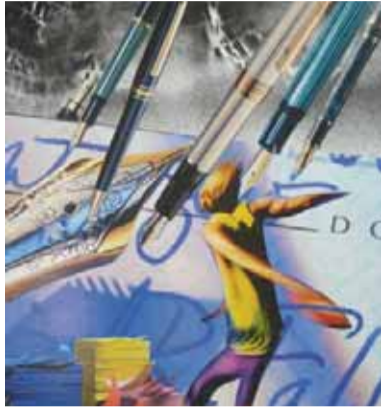
Pred niekoľkými dňami v televíznej debata exminister zdravotníctva a predseda parlamentného výboru Marek Krajčí o nemocnici Rázsochy povedal, že do istého termínu musí byť ful fit aut. Teda nie úplne dokončená, ale fulfitaovaná. Na druhý deň túto novú frázu prebratú z americkej angličtiny zopakovala aj ktoráś moderátorka verejnoprávneho rozhlasu. Máme tu ďalší cudzí slovný zvrät, ktorý nám przni slovenčinu. Tá je už plná levelov, iventov, workshopov, blekautov, fitbekov, gajdov, autfitov, autdorových aj indorových športov, tajmingov, houksov, logdaunov. Máme mobbing, stalking a neviem čoho ešte...

Neprejde týždeň, aby sa nejaký nový výraz či dokonca fráza prebratá z anglického jazyka nevkradli do verejného priestoru. Od moderátorov, politikov umelcov, novinárov a ďalších indivíduí, čo sa obrú o médiá, sa táto rakovina šíri ďalej a nikto jej nekladie prekážky.

■ LAHOSTAJNOSŤ K MATERČINE

Alexander Macedónsky pri svojom ťažení proti Peržanom narazil v Malej Ázii na grécku osadu, ktorej obyvatelia síce hovorili gréckym jazykom, ale s mnohými barbarizmami. Vojvodu to pobúrilo a obci naparil masťnú pokutu. Údajne to bolo až päť talentov striebra, teda stopäťdesiat kilogramov. Aj keď nijaký jazykový zákon nejestvoval, dedičania vyšli na mizinu, pretože prznili materinský jazyk. Súčasný trend devalvácie slovenčiny šírením anglicizmov, aj keď máme prislúšné vlastné výrazy, nie je ničím novým...

Už Vavrinc Benedikt z Nedožier, absolvent vo svojej dobe vynikajúcej mestskej školy v Prievidzi a potom Karlovej univerzity, to dotiahol až na jej prorektora. V prvej vôbec systematickej gramatike českého jazyka (Gramatica linguae Bohemicae) z roka 1603 vyčíta svojim slovenským rodákom ľahostajnosť k slovenčine. Vraj tí, čo sa troška

zvedelajú, už hovoria polonemecky alebo pololatinsky, miešajú pochytané slová z oboch jazykov do materinského jazyka. Pre iných to vyznievalo komicky – tak ako sú na smiech dnešní Slováci so svojimi zbytočnými anglicizmami.

■ RÚHAJÚ SA A ZLOREČIA

Náklonnosť používať cudzí jazyk aj v hovorovej reči badáme v tom istom čase aj medzi slovenskými poddanými. V roku 1634 biskup Juraj Draškovič vizitoval farnosť Bratislavskej stolice. V podrobnej správe sa zmienil aj o Slovákoch na Záhorí a na okolí

Trnavy, ktorí sa rúhajú a zlorečia, ale po maďarsky, aj keď tento jazyk vôbec nevedia. Maďarské nadávky sa lepili na našich predkov azda najčastejšie, oveľa rýchlejšie ako potom nanútená maďarčina.

Ešte v roku 1829 oravský zeman Ján Čaplovič v diele Obrázky z Uhorska o Slovákoch tvrdí, že nijaký iný národ v krajine nie je taký ľahostajný k svojej materinskej reči. To pozorovali aj naši bystrí dejatelia. V roku 1830 Pavol Jozef Šafárik toto písal Martinovi Hamuljakovi: „Mne se zdá, že národ náš ze všeho citu národnosti vyzutý, že mu je naposlady jedno, nechť ho trebars Židem, Cigánem, Turkem udelajú, nech mu jen chleba a vody nechajú. O 20 nebo 30 let bude se Slováci konec.“

V niektorých uhorských vojenských oddieloch s prevahou Slovákov panovala zvláštna reč – fúzia slovenského a maďarského jazyka, o čom svedčí aj oslavná báseň zložená na sklonku 18. storočia pri príležitosti povýšenia kapitána trencianskeho pluku Piačeka na plukovníka.

Borovitska iszik vivat kiáltással. (Borovičku pije a pritom kričí vivat.)

Bratře oberstem zostal náš pán krajan. (Brate, náš pán krajan sa stal plukovníkom.)

Ej wiwat, pime ho je už veru nagy pán. (Ej, vivat, pime, je už veru veľkým pánom.)

Nagy úctivost je to egész stolicánknak. (Je to veľká pocta celej stolici.)

Ale i zaslužil, mert ő verne szolgal. (No zaslužil si ju, lebo verne slúžil.)

Mert pred Francúzom jako vítěz áll. (Lebo pred Francúzom obstál ako hrdina.)

■ JAZYKOVÉ KOCÚRKOVO

Na konci 19. storočia maďarčinou nahľadaný Slovák cestoval „vonatom“ do Pešti, prešiel cez „híd“ a plavil sa „hajovom“ po Dunaji, zašiel do „sinházu“ osvetleného „viláňom“...

Stačí si pripomenúť Chalupkovo Kocúrkovo, kde slovenskí remeselníci, ktorí pár týždňov pobudli za Dunajom, plietli do svojej reči samospasiteľnú maďarčinu tak ako mnohí naši súčasníci angličtinu. Do roka 1918 sme však odolali, zúfalý pokus naordinovať Slovákom českoslovenčinu, aby sa pomaly a postupne počestili tak ako naši bratia na Moravskom Slovensku, stroskotal na národnom uvedomení nás. Za štyri desiatky rokov sovietskeho nadpanstva sa niektoré ruské slová udomácnili v zelených štruktúrach, teda v armáde. Robili sme „roz-

borku“ a „zborku“ samopal, nosili sme „sumku“ na zásobníky – „papiros, komadir, verchuška, sajuz, staršina“ boli sem-tam používané slová ruského pôvodu a, samozrejme, vodka. Súdruhovia sa niekedy vyhrážali „pazvanit telefonom“...

■ SVÄTÁ REČ...

V anglosaskom impériu, kde sme sa nevojak ocitli, je slovenčina zahnaná do kúta. Mladá generácia sa zdá byť už preprogramovaná a mnohí sa už obsluhujú podivuhodnou syntézou angličtiny a slovenčiny, ktorej postarší človek už len ťažko rozumie.

Jazyk mení aj dušu mladého človeka, vzniká nám anglo-slovenský babilon, kde dominuje americká subkultúra s „coca colou, netflixom, redbulom, CNN NEWS“, drogami a jej ďalšími vymoženosťami. Pestovať lásku k materinskému jazyku považujú výhonky prešporskej kafilérie, ovládajúcej kľúčové médiá a vplyvné pozície, za niečo ohavné. Ale nezúfajme, v ťažkých časoch, keď slovenčinu vyhnaní zo škôl, z verejného života, zavreli Maticu slovenskú, zasvietilo svetielko nádeje. Český básnik Adolf Heyduk v roku 1876 vydal zbierku Cymbál a husle. Slovenský jazyk a ľudovú pieseň ospieval takým spôsobom, akým to pred ním ba ani potom neurobil nijaký veršovník:

Ach ta slovenčina

Jestli se však v nebi anděl

Svatá řeč to vím pěvem k Bohu vděčí

Ta jazykem věru Nesmí on mu jinak spívat

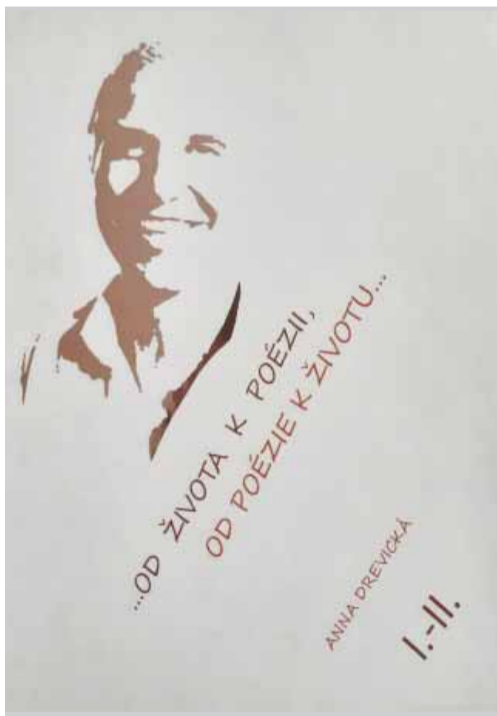
Není světovým Než slovenskou řečí....

Tieto verše vľali Slovákom vieru v budúcnosť. Mali by visieť v každej škole.

Monografia Anny Drevickej o Jurajovi SARVAŠOVI má takmer osemsto strán

Fascinujúci obraz poetických večerov

KNIHA TÝŽDŇA

Dvojvážková publikácia Anny Drevickej JURAJ SARVAŠ ... od života k poézii, od poézie k životu... sa venuje osobnosti tohto herca, režiséra, recitátora, autora dramatických pásiem, vysokoškolského pedagóga a jeho pozoruhodným rozsiahlym aktivitám na poli recitácie, hovoreného slova a propagácie tvorby slovenských klasických a súčasných autorov básnikov.

Autorka na takmer osemsto stránkach mapuje a publikuje vzácny dokumentárny materiál, ktorý vnáša svetlo do takmer štyridsaťročného organizačného a umeleckého úsilia J. Sarvaša vytvárať pravidelný cyklus Večerov poézie pri sviečkach, cez ktoré propagoval recitáciu, umelecký prednes, slovenských básnikov a poetky, a pripomínal dnes už zabudnuté väzby známych literárnych osobností s ich rodným krajom. Drevická dokumentuje a prináša vo svojom diele obsahom a rozsahom fascinujúci obraz jeho Poetických večerov, ktorý v takto koncentrovanej podobe núti čitateľa z laickej, ale aj odbornej verejnosti priznať, že aktivity takého rozsahu, v takom dlhom časovom období a v premene spoločenských podmienok nemajú u nás obdobu.

Publikácia Juraj Sarvaš ... od života k poézii, od poézie k životu... môže byť zdrojom poznania pre adeptov recitačného umenia – profesionálov či amatérov. Poézia patrí k integrálny súčasť spoločensko-kultúrneho života Slovákov vyše dve storočia. Jej vrcholní tvorcovia (najmä štúrovci) dosahujú minimálne európske rozmery. Práca herca a trvanie jeho diela je určené a ohraničené časom jeho aktívneho života a pôsobenia. Po nej ostáva už len záznam (zvukový, televízny či filmový) a v našich zeme-pisných šírkach zriedka aj knižná publikácia, ktorá prácu umelca fixuje v dokumentoch a vydáva tak svedectvo o jej veľkosti, úsilíach a v istej miere aj o jej ohlase. Jurajovi Sarvašovi sa takejto cti v podobe knihy venovanej jeho umeleckej práci dostáva. Knihu je možné si objednať emailom na adrese anna.drevicka@gmail.com alebo telefonicky +421 905 603 652.

Matuš OLHA

MEDAILÓN

Bez zapálených ľudí, ktorí nemyslia len na svoj osobný prospech, by ľudstvo zďaleka nebolo tam, kde je. Teda v pozitívnom zmysle slova a vývoja. Ľudia aj národy potrebujú silných jednotlivcov, ktorí svojím životom a dielom pomáhajú napredovať aj iným. V prípade národných komunit žijúcich mimo územia svojej vlasti je úloha takýchto ľudí ešte dôležitejšia. Jedným z neprehľadnutelných organizátorov krajanského života v Severnej Amerike je aj aktuálny jubilant kňaz Evanjelickej cirkvi Missourskej Synody Dušan TÓTH.

Narodil sa v Modre 2. 7. 1938. Vyštudoval Slovenskú bohosloveckú fakultu v rodisku a po základnej vojenskej

Jubilujúci organizátor krajanského života

službe (1963) začal študovať na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, kde promoval v roku 1967. Ešte predtým sa oženil s Máriou Valériou Solárovou a ich manželstvo bolo požehnané dvoma deťmi – Petrom a Andrejkou. V rokoch 1967 až 1968 pracoval ako redaktor bratislavského rozhlasu vo vysielaní Dobré ráno, no vývoj ho presvedčil, aby v roku 1969 emigroval do Spojených štátov, kde mohol realizovať sny a plány. V júli 1971 prišiel do Kanady a v roku 1977 prijal kanadské štátne občianstvo. Do kňazskej služby bol ordinovaný v roku 1969 v East Chicagu, štát Indiana. Ako kňaz slúžil v cirkvách Sv. Trojice v East Chicagu (1969 – 1971) a Sv. Pavla v Toronte (1971 – 1990). Na Torontskej teologickej fakulte postgraduálne vyštudoval starostlivosť o chorých a zomierajúcich, súčasne pracoval v nemocnici Sv. Michala v Toronte. V roku 1992 prijal povolanie do Cirkvi Sv. Lukáša v Toronte. V rokoch 1969 až 1972 pôsobil ako prispievateľ náboženského vysielania Slovenskej evanjelickej hodiny, od roka 1971 do roka 1990 bol generálnym tajomníkom Svetového kongresu Slovákov, v rokoch 1990 až 1993 bol asistentom prezidenta Evanjelickej cirkvi Missourskej synody pre vzťahy cirkvi s Európou. Od roka 1993 pracuje ako koordinátor Medzinárodnej luteránskej laickej ligy pre strednú a východnú Európu. Dlhé roky bol spolupredsedom Židovsko-kresťanskej organizácie za ľudské a občianske práva.

Igor VÁLEK

HUMORESKA

Milý Emmanuel, dovoľ, aby som vyjadril môj obdiv k Tvoju prehľadu o stave Francúzska. Bystro a jasnozrivo si so svojimi analytikmi odhalil príčinu nepokojov v uliciach miest po celom Francúzsku. Boli to počítačové hry. Rád by som Ti pomohol predchádzať ďalším podobným rebeliám aspoň drobnou radou. Podľa fyziognómie a vyjadrení vyše dvesto starostov postihnutých miest ide väčšinou o nových Francúzov. Ich príbuzenstvo žilo a žije značne južnejšie od Marseille. Milá nevinná mládež jednoducho nezvládla prechod do novej vlasti, v ktorej je elektrina, internet a počítače. Nie u vás,

v ich starých vlastiach treba urobiť nápravu. Nech zakazujú deťom hranie počítačových hier, keďže nabádajú mládež na násilie. Predchádzať problémom načim pred-

bojové hry „Na Nemcov a partizánov“. Aj keď – človek nikdy nevie. Názov by sme prípadne ponechali. Vhodný aj pre vás. V priebehu hry by sa protihráči prechádzali rúčka

terajších dôchodcov sa z našich ihrísk vytratili. Vyšli z módy. Alebo ich ktoráś z našich vládkomusi kamsi darovala. Aj keď boli z dreva, a teda ekologické. Lenže

„Proteíny, vitamíny, ovocie a zelenina, džús, bum“ by sa azda mohla zaviesť. Hra „Škólka“ – hopkanie na jednej nohe po štvorčekoch – má v sebe skrytý problém. Treba poznať číslovky aspoň do osem. Celkom určite by bola vhodná hra „Na schovávačku“. Ale tú tam na juhu už poznajú. Nielen u vás v Calais, no aj u nás v Komárne a Kútoch sa objavujú majstri. Pretekajú sa v tom, koľko ľudí sa dá schovať do dodávky. Ako vidíš, milý Emmanuel, výber hier je bohatý. Napiš mi, ktorá hra sa vám páci a do vašich bývalých kolónii Senegal, Maroka alebo Mali pôjdeme učiť detičky hrať sa. Zdraví Ťa a na spoločnú cestu sa teší

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Nielen škola hrou, ale aj možná náprava

tým, ako sa k vám aj s rodičmi priplavia. Namiesto počítačových treba im navrhnúť alternatívne hry. Ak nemáte vlastné, rád ich naučím niektoré naše detské hry. Majú tradíciu a pomáhajú. Vidíš predsa, že na Slovensku sme podobné mládežnícke pogromy zatiaľ nezažili. Výber hier nebude jednoduchý. Nie všetky sú vhodné. Zavrhnúť hneď spoiatku musíme povojnové

v rúčke. U nás pohorím Vtáčnik cez Kl'ak na Ostrý Grúň. U vás napríklad v Alsasku-Lotrinsku. Počas prechádzky by sa súťažilo o to, kto si viac pamätá z nedávnej histórie. V Alžírsku by sa hra volala „Na Francúzov a ALN – Armádu národného oslobodenia“. Len pre istotu by sa mal predtým zakázať predaj niektorých druhov hračiek. Drevené puštičky – detské zbrane

plastové repliky pištolí, revolverov, samopalov a guľometov kúpiš na každom jarmoku. Interpol tvrdí, že zanedlho aj tie naše vyvezené originály. Známa hygienicko-vohľadnícka hra Oli, oli, Janko po premenovaní na Oli, oli, Ahmed by bola vhodná. Ďalšiu detskú hru „Cukor, káva, čokoláda, čaj, rum, bum“ zakázali zdravotníci EU ako zdraviu škodlivú. Pod názvom

Matičari na jubilejných oslavách slovenčiny v Hlbokom nechýbali

Namiesto slovenskej verejnoprávnej prišla Česká televízia

Text a foto: Ján BESKYDOV

V malebnej obci Hlboké sa konali monumentálne slávnosti 180. výročia kodifikácie spisovného jazyka. Významnú zásluhu na príprave podujatia má starosta obce a poslanec TTSK Miloš Čobrda. Pod jeho organizáciu sa podpísali tiež Trnavský samosprávny kraj, ECAV Hlboké a Záhorské osvetové stredisko. Na oslavy prišla aj Česká televízia, reportáž pripravil portál NaZáhori.sk, no RTVS opäť nebolo vidieť nikde.

Udalosť článkami pripomenula tlačová agentúra, no v jednom z textov pridali k štátnemu fotografu Sládkovičovi. Aj toto úspešné podujatie dokazuje, že Slováci sú schopní organizovať kultúru zdola, teda v samosprávach, obciach a regiónoch, a to aj v časoch, keď ich oficiálni štátni predstavitelia ignorujú.

■ DUCHOVNÝ ROZMER

Podujatie sa začalo slávnostnými službami Božími za účasti významných predstaviteľov evanjelickej cirkvi: gen. biskupa ECAV I. Elka, biskupa Západného dištriktu ECAV Jána Hroboňa, domácich farárov a tiež Spevokolu CZ Senica, ktorý zhudobnil Hurbanovu báseň Mládeži. Generálny biskup uviedol kázeň citátom „Vezmi si prílibu spasenia a meč Duchu, ktorým je slovo Božie“ (Ef 6, 17), zdôraznil v nej význam udalosti kodifikácie a poukázal na prínos evanjelikov v kontexte prekladu Biblie do zrozumiteľnej reči, teda národného jazyka, ako aj ich podiel na národnotvorných procesoch.

Po slávnostnom pochode k mohyle J. M. Hurbana nasledovali prihovory a kladenie vencov. Starosta obce, ktorý sa hrdo hlási k odkazu štúrovcov (napokon má aj zásluhu na obnove fary, kde sa kodifikácia dohodla, kostola a pamätnej izby J. M. Hurbana), v kontexte odkazu tejto pribojnej generácie zdôraznil potrebu spájania viery a vedy, na čo nadviazal aj spisovateľ Emil Páleš, ktorý označil národný jazyk ako špecifický duchovný kód, ktorý odzrkadľuje „dušu národa“.

Podujatie pokračovalo kultúrnym programom, kde vystúpili matičari zo Srbska, spevácky zbor Cantilena zo Senice, deti zo ZŠ a MŠ v Hlbokom, folklórny súbor Kýčer z Turej Lúky, s odborným referátom starosta obce Kuklov a autor Slovenských pohľadov Peter Mráz a predstavitelia Matice – tajomník Peter Schvantner a kulturológ Lukáš Perný.

■ REGIÓN OSOBNOSTÍ

Tajomník MS Peter Schvantner v úvode ocenil región za významné

Matičná delegácia s tajomníkom P. Schvantnerom a pracovníkom L. Perným položí veniec k pamätníku J. M. Hurbana.

udalosti národného pohybu a miesta narodenia osobností. V prejave uviedol širší kontext udalosti od kodifikácie cez revolúciu, vznik SNR, Memorandum až po vznik Matice slovenskej. Vyzdvihol všetky tri generácie národného obrozenia a moment kodifikácie ako prejav zjednotenia

slovenského národa. Na prejav nadviazal Lukáš Perný pripomenutím dôležitosti Záhoria a Kopanic pre národné dejiny.

Po oslavách sa matičari spoznali s miestnymi občanmi, ktorí prejavili záujem založiť v Hlbokom miestny matičný odbor.

Pietna spomienka na neobrozeného dobrovoľníckeho bojovníka

Stále aktuálne Langsfeldovo posolstvo

Ivana HORVÁTHOVÁ – Foto: Richard HORVÁTH a Mária MOROVÁ

Pri príležitosti 174. výročia popravy slovenského národovca a dobrovoľníka hurbanovského vojaka Juraja Langsfelda sa vo štvrtok 22. 6. 2023 o 16. hodine v Kremnici konala pietna spomienka. Organizoval ju Miestny odbor Matice slovenskej v Kremnici v spolupráci s Mestom Kremnica a so Základňou výcviku a mobilizačného doplnovania Juraja Langsfelda v Martine.

Tohtoročnú pietnu spomienku skomplikovala havária kamióna na hlavnej ceste smerom na Kremnické Bane. Polícia cestu uzatvorila, k pamätníku Juraja Langsfelda sa nedalo dostať. Vďaka členom MO MS v Kremnici sa podarilo akciu za veľmi krátky čas presunúť od pamätníka do historickej kočiarne kremnickej radnice. Napriek tejto náročnej situácii mala spomienka dôstojný charakter a obsahovala hlboké posolstvo neohrozeného dobrovoľníckeho bojovníka. Medzi prítomnými hosťami na podujatí boli pplk. Peter Chlebo, zástupca veliteľa Základne výcviku a mobilizačného doplnovania Juraja Langsfelda v Martine, Viliam Komora, tajomník Matice slovenskej, Ján Šteuček, predseda

Keďže sa pre haváriu kamióna nemohla pietna spomienka uskutočniť pri Langsfeldovom pamätníku, organizátori pohotovo presunuli jej konanie do historickej kočiarne v kremnickej radnici.

MO MS v Sučanoch, Martin Rybár, starosta Sučian, Martin Novodomec, primátor Kremnice, Radovan Junas,

zástupca primátora Kremnice, Valéria Solčianiová, vedúca kremnickeho archívu, Milan Kožuch a Miroslav

Miert, potomkovia po Langsfeldovej rodine.

Primátor Kremnice Martin Novodomec v príhovore konštatoval, že do životných plánov mladého národovca fatálne vstúpili revolučné roky 1848/1849. Bolo to obdobie, keď sa národy začali prebúdzat' a bojovať za svoje požiadavky, najmä za uznanie národných práv. Slováci neboli výnimkou. Mladý revolucionár za ich uznanie položil život. Martin Rybár, starosta Sučian, kde sa Juraj Langsfeld narodil, ocenil skutočnosť, že rovnako ako ich obec aj mesto Kremnica na túto obeť nezabúdajú. Kremničanov súčasne pozval na októbrovú spomienku na narodenie Juraja Langsfelda do Sučian. Prítomným sa prihovoril i tajomník Matice slovenskej Viliam Komora, spomienku moderovala Matilda Olbrichtová. Hudobným vstupom ju obohatili žiaci ZUŠ J. L. Bellu a poetickým slovom Alžbeta Vítková. Za Miestny odbor Matice slovenskej oslovil zúčastnených Richard Horváth, ktorý sústredil pozornosť na najsmutnejšiu etapu života Juraja Langsfelda – jeho popravu.

Vence, ktoré účastníci pietnej spomienky symbolicky položili v kočiarni, nasledujúci deň previezli k pamätníku Juraja Langsfelda.

Predseda Matice slovenskej na ekumenických cyrilo-metodských slávnostiach

O dedičstvo otcov sa starajú aj v Bardejove

Text a foto: Gabriela KAŠČÁKOVÁ

Slávni solúnski bratia a slovanskí vierozvestcovia sv. Cyril a sv. Metod napísali v dejinách Slovanov a najmä Slovákov jednu z najdôležitejších kapitol. Aj nad mestom Bardejov sa vypína dvojkriž, symbol Slovanov a ekumenickej jednoty, symbol, že aj v tomto meste s úctou prijímajú posolstvo týchto svätých mužov.

Ekumenické slávnosti vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda, ktoré sa konali 8. júla tohto roku v Pravoslávnom chráme v Bardejove, boli potvrdením, že odkaz sv. Cyrila a sv. Metoda je blízky aj súčasným generáciám Bardejovčanov, ktorí ho zachovávajú a riadia sa ním. V tomto roku si Matica slovenská pripomína významné 160. výročie vzniku, samostatnosť Slovenskej republiky zaokrúhľuje tri desaťročia a misia solúnskych bratov k našim predkom

sa začala pred 1 160. rokmi. V duchu týchto jubilejných výročí sa niesli prihovory kňazov za jednotlivé cirkvi na ekumenickej slávnosti v Bardejove, na ktorej sa zúčastnil aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Kázňami jej atmosféru dotvorili bardejovskí duchovní jednotlivých vierovyznaní, vystúpenia zborových telies, recitácie, sólové party aj recitál ekumenického speváckeho zboru z Rokytova, ktorí tvoria členovia tamojšieho miestneho odboru MS.

Predseda MS Marián GEŠPER na ekumenickej slávnosti počas sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda v Bardejove

MATIČNÉ DEPEŠE

NOVÍ V ŽARNOVICI

V Kremnických Baniach sa na Ústrednej vatre zvrchovanosti 8. júla zúčastnilo aj tridsaťpäť občanov zo Žarnovice, z ktorých bolo dvadsaťšesť členov tamojšieho MO MS. Chvilu pred samotným podujatím boli slávnostné pre trojicu nových členov MO, ktorých do MS prijali 21. júna tohto roka. Zuzane Ješkovej, Milanovi Majšnariovi a Miroslavu Hockovej pred pamätným balvanom označujúcim Geografický stred Európy pri Kostole sv. Jána Krstiteľa odovzdal nové členské preukazy tajomník MS Viliam Komora, predsedníčka MO Anna Benčatová Pamätný list a tajomník MO Jozef Piecka odznak MS a ako darček CD speváckej skupiny Prameň. MO MS v Žarnovici má takto už stojedásť členov.

FESTIVAL V RUSKEJ PORUBE

Rusínsku obec Ruská Poruba v okrese Humenné ťažko skúšali obidve svetové vojny. Údaje z farskej kroniky prezrádzajú, že jeden z najznámejších organizátorov partizánskeho odboja Ludovít Kukorelli sa oženil v miestnom gréckokatolíckom chráme. Neskôr zahynul za neznámych okolností pri Habure. Tieto a ďalšie fakty si mohli občania uvedomiť začiatkom júla na dvadsiatom štvrtom ročníku tradičného národnostného festivalu, kde vzdali úctu padlým partizánom zo zväzku Čapajev a Šukajev, o čo sa postarali domáci matičari v spolupráci s Maticou slovenskou v zastúpení Martina Hajníka a Jozefa Humeníka.

KRÁLOVSKÉ PRAZDNINY

Takto by sa zrejme dali pomenovať tieto krásne letné dni detí v Králi, pre ktoré tamojší obetaví organizátori z MO MS spolu s dcérocirkvou ECAV Kráľ-Abovce pripravili športovo-súťažné popoludnie. Podujatie sa uskutočnilo v nedeľu 2. júla a tamojší matičari si takto zároveň pripomenuli 160. výročie založenia Matice slovenskej, čo v úvodnom príhovore takmer polstovke prítomných detí, rodičov, starých rodičov zdôraznila Ing. Zuzana Hrušková, členka výboru MO MS, poverená organizáciou akcie.

DÔSTOJNÁ OSLAVA

V Dúbravke si 1160. ročné výročie príchodu Cyrila a Metoda a 10. výročie postavenia dvojkriža v tejto mestskej časti nášho hlavného mesta pripomenuli spomienkovou slávnosťou 5. júla po večernej omši pred kostolom pri dvojkriži. Pri tejto príležitosti Dúbravský matičiar pripravil pesničkový program, v ktorom zazneli viaceré náboženské aj svetské hymnické piesne. Spevácky súbor sa našim vierozvestom poďakoval i kyticou gladiol. Pri pamätníku Ludovíta Štúra na Pekníkovej ulici si tento súbor 11. júla pripomenul 180. výročie uzákonenia slovenského jazyka a zaspieval ďalšie vlastenecké piesne. Jozef Vilém zarecitoval Smrť Jánošíkovi, Terka Vizinová, predsedkyňa MO MS Dúbravka prečítala text piesne V. P. Tótha, Slovenčina moja, zapálila sviečky a dala kvet vyzdobený trikolórou k pamätníku nášho národného veľikána.

HUMANITÁRNE BOMBY

Avantgardný, nekonformný a nekonvenčný je sochársky prejav Ondreja 4 zo známej umeleckej rodiny Zimkovcov. Od 14. júla sa o tom môžu presvedčiť návštevníci Slovenského domu v Prahe, kde inštalovali kolekciu jeho diel pod názvom Humanitárne bomby, odkazujúcu na nezmyselnosť a tragédiu vojnových konfliktov, vojenský zásah USA v Juhoslávii s dlhodobým bombardovaním tejto krajiny.

Prípravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Matica slovenská v Rožňave usporiadala koncom júna ďalšiu besedu z projektu Zviditeľňovanie nadaných ľudí, umelcov, ktorí žijú alebo sa narodili v bývalej Gemersko-malohontskej župe. V priestoroch Mestského divadla Actores privítali výnimočné osobnosti nielen z Rožňavy, ale aj z Rožňavského Bystrého a Pače. Ján Dávid napísal knihu Banickým chodníkom v Rožňavskom Bystrom. Je to súhrn dokumentov nielen o baníctve, ale aj o histórii dediny, o živote obyvateľov pre budúce generácie. Podujatie spevom spestrila

Talentovaní
Gemercania

Dominika Ďurská, vedúca Folklórnej skupiny Bystriansky z tej istej obce. Na akordeóne ju sprevádzal Marián Molnár. Svoje krásne v šupolienky a háčkovanie výroby predstavili Lýdia Manková a Oľga Vargová z Pače. Najväčšou hviezdou podujatia bola však Henrieta Farkašová, najúspešnejšia slovenská paralympionička, jedenásťnásobná zlatá medailistka týchto hier a šestnásťnásobná šampionka MS v paraalpskom lyžovaní. Rožňavčania sú pyšní, že pochádza práve z ich mesta. Skromné žieňa, v mladosti nedocenené, ktorá sa svojou usilovnosťou dokázala presadiť. Je veľkým vzorom pre všetkých. Záver akcie patrilo predsedovi Olympijského klubu GEMER Jurajovi Králikovi. Je autorom výstavy Sieň slávy rožňavského športu a na vydanie pripravil knihu o histórii miestneho športu aj s bohatou fotodokumentáciou.

Ďakujeme spomínaným hosťom, Divadlu Actores Rožňava za poskytnuté priestory, Izabelke Hurajtovej, Zlatici Halkovej, Tatiane Tomkovej za pomoc a Marike Kohulákovovej za spomienkové darčeky. Sme hrdí, že aj riaditeľka Domu MS v Rožňave Zlatka Halková je tiež v Sieni slávy rožňavských športovcov. Treba oceniť, že i napriek horúčave obeťavo prišli priaznivci tohto podujatia neľutujúc čas, aby získali nové poznatky. Veľká vďaka všetkým.

Mária VELĎÁKOVÁ, MO MS v Rožňave

Kremnické Bane znova ožili spomienkami na pamätný júl 1992
Ústredná vatra zvrchovanosti opäť vzbĺkla

Ivana HORVÁTHOVÁ, predsedníčka MO MS v Kremnici – Foto: Ivan ČILLÍK

Vatrami zvrchovanosti sa pripomína prijatie Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky zo 17. júla 1992. Na oslavu prijatia tejto deklarácie sa na desiatkach miest Slovenska konali zhromaždenia občanov pri vatrách, ktoré dostali názov Vetry zvrchovanosti. Prvá, ktorá dostala prívlastok ústredná, sa rozohrela v Geografickom strede Európy pri Kostole sv. Jána Krstiteľa medzi obcami Kremnické Bane a Krahule.

Iniciátorom myšlienky Vatiev zvrchovanosti, ktoré sa udržali dodnes, bol Peter Štrelinger, v tom čase redaktor v matičných Slovenských národných novinách, spolu s Jánom Smolcom a Romanom Kaliským. Pred Vianocami v roku 1999 sa pri Kostole sv. Jána Krstiteľa zišli popredné osobnosti slovenskej politickej scény, literatúry, umenia, publicistov i vedcov. Herec Juraj Sarvaš prečítal z tohto miesta Vianočné posolstvo Slovákov zo srdca Európy. Prvú Ústrednú vatru zvrchovanosti fackou z rúk Drahoša Machalu zapálili 17. júla 1992 večer Augustín Marián Húska, Ľudovít Černák, Roman Kováč a Jozef Prokeš po hlasovaní v SNR a Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky prečítal jej vtedajší predseda Ivan Gašparovič.

Matica slovenská v roku 2017 toto podujatie obnovila. V sobotu 8. júla 2023 pri obci Kremnické Bane sme si pripomenuli tridsiate prvé výročie vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky a zapálili tridsiatu prvú Ústrednú vatru zvrchovanosti. Na podujatí sa zúčastnili vzácní hostia – Miloš Svrček, poslanec NR SR, Juraj Vozár, starosta obce Kremnické Bane, Vladimír Závadský, starosta obce Lúčky, Viliam Komora, tajomník Matice slovenskej, a Jozef Prokeš, bývalý predseda SNS a podpredseda vlády SR, ktorý bol v roku 1992 účastníkom založenia tradície Vatiev zvrchovanosti. Účastníci tej tohoročnej vzdali minútu ticha hold majstrovi Jurajovi Sarvašovi. Tajom-

ník MS Viliam Komora v príhovore vyzdvihol prínos Matice slovenskej pri budovaní samostatnosti Slovenska a jej zástoj pri vyhlásení Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Potom prítomných pozdravil a prihovoril sa im starosta Kremnických Bani Juraj Vozár. Predsedníčka MO MS v Kremnici Ivana Horváthová citovným krátkym úryvkom z knihy Jedenásť povrazov od Petra Štrelingera pripomenula autorov a prvé zapálenie Ústrednej vetry zvrchovanosti. V bohatom kultúrnom programe, ktorý

Kostol sv. Jána Krstiteľa medzi obcami Kremnické Bane a Krahule

Vatra zvrchovanosti v strede Európy

moderovala Matilda Olbrichtová, členka výboru MO MS v Kremnici, zaspievala spevácka skupina Prameň zo Žarnovice a Kremnický banický spevácky zbor Fokoš. Ivko Bednár zarecitoval Pieseň o Slovensku od Pavla Koyša a na záver v skupinovom prednese odznela báseň od Kamily Turzovej Vlast' moja rodná. Celé podujatie sa nieslo v pokojnej atmosfére letného podvečera a v národnom duchu, každý z účinkujúcich slovom alebo piesňou pripomenul, aké krásne je naše Slovensko. Ústrednú vatru zvrchovanosti zapálili pri drevenom dvojkříži uprostred nádherných kopcov medzi obcami Kremnické Bane a Krahule. Úžasnú prírodnú scenériu dotváral nezabudnuteľný západ slnka.

Reverend Dušan Tóth z Kanady v Matici

Maticu slovenskú v Martine 11. júla 2023 navštívil reverend Dušan Tóth z Kanady, generálny tajomník Svetového kongresu Slovákov v rokoch 1971 – 1990. Cieľom jeho návštevy bolo uvidieť bustu jedného z najvýznamnejších osobností slovenského krajanského sveta Štefana Boleslava Romana, na ktorú finančne prispel. Bronzová busta, vôbec prvá busta Romana na Slovensku, bola slávnostne odhalená 4. októbra 2021 pri storočnici jeho narodenia v Aleji búst národných dejateľov pred sídelnou matičnou budovou.

V záhradnom areáli pred druhou budovou Matice slovenskej privítal Dušana Tótha vedecký tajomník Matice slovenskej Pavol Madura. Priblížil mu okolnosti vzniku myšlienky osadzovania búst. Prvá busta bola odhalená Antonovi Bernolákovi v roku 2012 pri 250. výročí jeho narodenia. Poslednú bustu odhalili matičiari v roku 2022 Štefanovi Markovi Daxnerovi pri príležitosti dvestoročnice jeho narodenia.

Vzácného hosťa privítali v slávnostnej Výborovni predstavitelia Matice slovenskej – Pavol Madura, tajomníci Ján Seman a Viliam Komora a riaditeľka Krajanského múzea Zuzana Pavelcová. Dušan Tóth si prezrel historické fotografie z jeho návštevy v Matici slovenskej z 23. februára 1990. V závere reverend Tóth odovzdal svoje čerstvo napísané memoáre s venovaním, ktoré prišiel na Slovensko prezen-

Reverenda D. Tótha v Martine privítali tajomníci MS, zľava: J. Seman, P. Madura a V. Komora.

tovať. Pre zachovanie pamäti na jeho návštevu sa reverend zapísal do Pamätnej knihy návštev týmito slovami: „Na posvätnom mieste

nášho pokladu s veľkou úctou pred svedkami dedičstva nášho národa. Dušan Tóth.“

Vedné ústredie MS

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ

Jednou z ťažiskových kultúrno-spoločenských akcií v Martine, na ktorej participuje aj Matica slovenská, je Slovesná jar. A práve na ňu sme sa zamerali v našom čitateľskom kvíze v č. 13/SNN. Pravdaže, pre mnohých našich verných priaznivcov nebol problém uhádnuť názov podujatia, na ktoré sme sa pýtali. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Andrej Richtár, Trenčín; Otakar Hunák, Nitra; Antonia Makadová, Zvolen.

• Aké pomenovanie dali začiatkom deväťdesiatych rokov organizátori páleniu ohňov v geografickom strede Európy pri Kostole sv. Jána Krstiteľa pri Kremnických Baniach na uctenie idey o zvrchovanosti Slovenskej republiky?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete aj v tiráži týchto novín – aj elektronicky – našej administrátorke Lubici Rišiaňovej do času, kým nevyjde ďalšie číslo SNN 16.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

29. júla

– pred dvestotridásimi rokmi sa narodil politik, básnik a literár Ján Kolár (1793 – 1852), veľký básnik slovenského národného obrodene; v jeho diele vyvrcholia myšlienka slovenskej vzájomnosti, Kolárova koncepcia vychádza z predstavy o jednom slovenskom národe, ktorý hovorí štyrmi hlavnými nárečiami: československým, poľským, ruským a sbochovským, rozpracoval to v diele Hlasové o potrebe jednotného spisovného jazyka pro Čechy, Moravy a Slováky

31. júla

– pred štyrmi rokmi sa narodila maratónska bežkyňa Ľudmila Šimová (1923 – 2008), prvá maratónka zbežala vo veku 47 rokov, posledný, štyridsiaty, v roku 2007 na Antarktíde ako 84-ročná; natriafpúlať pozornosť aj tým, že bežala obliečená v ľudovom kroji

1. augusta

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil historik Ľudovít Herakšim (1928 – 2008), jeden z najväčších znabov dejín Rusnov na Slovensku; v roku 1994 mu Matica slovenská udala Cenu Daniela Repanča – pred osemdesiatimi rokmi sa narodil filmový a televízny kameraman Jozef Šimončič (1943), významným sa pre neho stala spolupráca s Jurajom Herzom, naboil s ním aj svoj absolventský film Sedacie hry minulého leta, ktorý bol úspešný na MTF Monte Carlo; medzi jeho slávne diela patria Ružové sny Dušana Hanáka

2. augusta

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodila tenistka Karina Habšudová (1973), ako juniorka vyhrala US Open (1991) v dvojhre, Wimbledon a Australian Open v štvorhre; v roku 1991 sa stala celkovou juniorskou majsterkou sveta v dvojhre aj v štvorhre; – pred desiatimi rokmi vznikol slovom alebo piesňou pripomenul, aké krásne je naše Slovensko. Ústrednú vatru zvrchovanosti zapálili pri drevenom dvojkříži uprostred nádherných kopcov medzi obcami Kremnické Bane a Krahule. Úžasnú prírodnú scenériu dotváral nezabudnuteľný západ slnka.

3. augusta

– pred trisotipäťdesiatimi rokmi sa odohrala bitka pri Trenčine (1708), išlo o stret armád Františka II. Rakóchoho s osáškou armádou, kurucká armáda v boji utrpela ťažké straty bola nútená sa vzdať svojich pôvodných plánov, bitka bola začiatkom postupnej likvidácie poľstania Františka II. Rakóchoho – pred dvadsiatimi rokmi zomrel športový komentátor a redaktor Gabo Zelený (1922 – 2003), od dvadsiatich štyroch rokov pôsobil v Československom rozhlas; do histórie sa zapísal najmä vďaka nezvyčajnému, originálnemu spôsobu moderovania, začo neskor získal slávne vyznamenanie Pitbinov kríž II. triedy za významné zásluhy v oblasti športovej žurnalistiky od prezidenta SR

4. augusta

– už tridsať rokov si tento deň pripomíname ako Deň Matice slovenskej pamätný deň SR; aj pre národné, politické a kultúrne súvislosti dejinného vývoja slovenského národa

5. augusta

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodila herečka Eva Kráľová (1928 – 2020), množstvo zaujímavých postáv vytvorila v televízii aj v rozhlase, bola známa tiež ako redaktorka; dlhé roky česťná predsedníčka miestneho odboru Matice slovenskej v Bratislave-Starom Meste – pred tridsiatimi rokmi zomrel hudobný skladateľ Eugen Suchoň (1908 – 1993), jeden zo zakladateľov súčasnej slovenskej hudby, svoju tvorbu ovplyvnil takmer všetky hudobné žánre; v jeho tvorbe dominuje séria dvadsiatich opier, v každej z nich zobrazil myšlienky humanizmu, túžby po slobode, vlastenectve – pred piatimi rokmi zomrel herec Stan Dancák (1942 – 2018), herecké umenie predvádzal v legendárnom Divadle na korze, na doskách Novej scény a tiež ako člen Činohry SND; do pamäti divákov sa zapísal aj ako výrazný dabingový herec

7. augusta

– pred piatimi rokmi zomrel hokejista slovenského pôvodu Stan Mikita (1940 – 2018), najproduktívnejší hokejista v NHL v šesťdesiatych rokoch; v roku 1983 bol uvedený do Hokejovej siene slávy NHL a v roku 2002 do Sene slávy slovenského hokeja, pripisuje sa mu výrazný záhmých čepel hokejk

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.